

АНАСТАСІЯ НОВИХ

«ПТАХИ І КАМІНЬ. ОДВІЧНИЙ ШАМБАЛИ»

Всі події та персонажі є авторським вимислом. Будь-які збіги імен, прізвищ та посад персонажів з реальними іменами живих чи померлих людей, а також подій, що відбувалися з ким-небудь у житті, абсолютно випадкові та цілком ненавмисні.

Люди немов птахи і камені. Одним **достатньо** лише **натяку**, єдиного слова, щоб злегка підкинути в духовну височінь. І **сутністю, що пробудилася**, вони злітають **в пізнання** нескінченної світобудови. А інші ... Камінь - він і є камінь.

ЧЕРГУВАННЯ

«Боже мій, який ниючий біль, певно не печінка, а одна рана, що зієє. Коли вона перестане так мучити? Коли це все скінчиться? Треба ж, цироз, мати його ... Як не вчасно. Хрін з нею, зі смертю. Ми з цією кістлявою подругою вже не раз один одному в очі дивилися. Але дочка ... Її інститут закінчити треба. Хто їй ще допоможе в цьому клятому житті? Ні, я не можу, я не маю права вмирати! .. Потрібно дотягнути три роки. Кров з носа, але дотягнути. Нічого, нічого, треба триматися. Ми ще повоюємо з Кошавою за тіло Реброва...»

Задзвонив телефон і знову повернув Реброва в реальність сірих буднів. «Що ж це сьогодні коїться? Такого ніколи не було ... Що ж, світ сторчака летить під укіс. Як тут дитину одну залишиш ... »

- Черговий п'ятнадцятого відділення міліції майор Ребров. Слухаю вас...

Минуло 12:00 після того, як майор заступив на добове чергування в РВВС. Обстановка в останні дні була вкрай складна. У районі ось уже третій місяць орудувала новоспечена банда. За такий короткий термін своєї нахабною і жорстокою діяльності злочинці вже зробили декілька розбійних нападів із застосуванням вогнепальної зброї. Люди були налякані свавіллям цих відморозків. Співробітникам доводилося буквально по крихтах збирати відомості, оскільки населення неохоче контактувало з міліцією.

Після низки вдаливих нальотів, відчувши смак повної безкарності, банда увійшла в раж. Її члени вбили жінку, директора місцевого комерційного магазину, спочатку витончено її катуючи. Це переповнило чашу терпіння і жителів району (особливо тих, хто займався комерційною діяльністю), та правоохоронних органів. Як не парадоксально, але саме горе і відчай тимчасово об'єднало людей, що працюють в таких різних сферах.

Життя є життя. І в ній бувають різні ситуації, коли кожна людина судить зі своєї дзвіниці згідно сформованого на даний момент особистого світогляду. Але є якась загальнолюдська грань, що незримо присутня в підсвідомості всіх людей. І ті, хто наважується переступити її не тільки накликають на себе гнів оточуючих, але й непомітно для себе знищують все найцінніше всередині самого себе.

Одна справа, зробивши проступок по слабкості духу, намагатися виправити його добром, щоб знайти примирення, в першу чергу, не в зовнішньому світі, а у внутрішньому. І абсолютно інша справа - наглухо закрити стулки своєї совісті, цього світлого віконця в храмі своєї душі. Ось тоді, як казали наші слов'янські предки, «... злість люта своєю владою серце остуджує, туманом гніву очи застилає, і потрапляє людина в пастку дум своїх чорних, що гірше пожежі зухвалої нутро його спалюють. Залишається він один, як ворон на обвугленому дереві посеред великого попелища ... »

Практично всі співробітники райвідділу ось вже десятю добу працювали в посиленому режимі,

займаючись пошуком убивць. Природно, нерви у людей були на межі. У вартівні постійно то-рохтів телефон. Його оглушуючий звук кожен раз, немов гуркіт грому, змушував здригатися всіх присутніх.

Майор Ребров намагався відповідати чітко і спокійно, хоча особисто йому це коштувало чималих зусиль. Тіло просто розвалювалося на частини від страшного болю. Розколювалася голова, нила печінка, та й шлунок не на жарт турбували, реагуючи різким болем на будь-які напруги і хвилювання. А останніх було предостатньо. Крім титанічної напруги на роботі, у Реброва ще й виявилися конкретні проблеми зі здоров'ям. Печінка «заявила» про себе в самий невідповідний час. Ребров тягнув до останнього моменту, думаючи, що обійдеться. Але як кажуть на Русі, «поки грім не вдарить, мужик не перехреститься». Потайки від сім'ї і колективу з приступом сильного болю він пішов до свого друга-лікаря. Після відповідних аналізів поставили зовсім невтішний діагноз: почав розвиватися цироз печінки. І як печінка буде себе поводити в найближчому майбутньому - невідомо.

Для Реброва це був не просто удар долі, а повний нокаут. Йому було б не так страшно помирати, якби він жив один. Але у нього була сім'я - дружина і дочка, найближчі люди, що залишилися для нього на Землі, за життя яких він відчував якусь незрозумілу відповідальність. А майор - єдиний годувальник у сім'ї. Дружина навряд чи зуміла б влаштуватися куди-небудь на роботу, оскільки ось уже чотири роки страждала астмою. Донька вчилася в педінституті, де за навчання необхідно платити чималі гроші. Так що зарплата Реброва залишалася єдиним джерелом сімейного доходу. І, незважаючи на те, що майор вже два роки тому міг вийти на пенсію за вислугою років, він продовжував працювати, щоб дати можливість дочці закінчити інститут. А тут на тобі! Таке «щастя» підвалило ...

Звичайно, друг порекомендував йому найкращих докторів, порадив серйозно зайнятися своїм здоров'ям (оскільки тягнути далі не можна), лягти в стаціонар і пролікуватися. Так-то воно так ... Та тільки лікування коштувало навіть за найскромнішими оцінками досить дорого. Принаймні, майору буде явно не по кишені оплачувати ще й ці колосальні витрати. Природна чесність і сумлінність не дозволяла йому зайняти настільки велику суму у своїх друзів. Адже його мале коло друзів точно так само, як він сам, перебивалося від зарплати до зарплати, намагаючись звести кінці з кінцями. Ну, а пропозиція одного про те, щоб закласти або продати своє нерухоме майно, Ребров відразу відкинув. По-перше, з нерухомого майна у нього була всього-навсього двокімнатна квартира, яку він колись чекав майже п'ятнадцять років. А по-друге, не в його правилах - заради порятунку власної шкіри позбавляти своїх близьких притулку. Так що вибір у Реброва, згідно з його мірками Совісті, виявився простий і невеликий: плюнути на всі лікарські передбачення і постаратися за всяку ціну протягнути ще три роки життя, щоб донька встигла закінчити інститут. А після будь що буде ... Він вирішив правдами-неправдами тягнути цю «бурлацьку лямку» до останнього подиху.

Зафіксувавши черговий дзвінок в журналі, Ребров дістав таблетку анальгін, щоб якось приглушити біль, що постійно нагадував про наближення неминучого кінця. Хоч товариш і рекомендував йому кетанол, але кетанол коштував набагато дорожче анальгін. Майор і раніше економив на собі, вважаючи, що краще зайвий раз побалувати солодощами дитину. А тепер і поготів не збирався розтрачуватися на свою «поношену оболонку», як він став називати тіло останнім часом.

* * *

Райвідділ гудів, немов вулик. Всі носилися туди-сюди зі стурбованими обличчями. Завершувалась десята доба безрезультатних пошуків, і це створювало загальну атмосферу нервозності і крайньої дратівливості. Адже крім строкової роботи паралельно існувала звичайна, рутинна «те-кучка».

В камеру попереднього ув'язнення, або ж як її прозвали співробітники «мавпятник», привели чергових «клієнтів» - трьох наркоманів і знайомого вже майже всьому райвідділу брудного бомжа. Його завжди приводили, коли «горіли» показники, напевне в окрузі і бомжів більше не знаходилося. Співробітники жартома прозвали цього бідолаху Васею, оскільки той у певному сенсі був крайнім у всьому. То його більше інших бомжів побили вуличні хулігани. То на горищі, де він

зимував, випадково загорілася проводка. І, природно, не дивлячись на всі зусилля Васі загасити пожежу, саме його мешканці звинуватили в підпалі. То він випадково став свідком таких кривавих подій, що мороз йшов по шкірі. Загалом, Вася вічно потрапляв в якісь неприємності.

Ребров пошукав очима свого помічника, старшого лейтенанта Чміля. Той відлучився на п'ять хвилин переговорити з приятелем і пропав на добрі півгодини. Не виявивши Чміля на робочому місці, майор дав ключі сержанту, своєму другому помічникові.

- Костюшкін, відкрий.

- Привіт, Ребров! - Увійшов в вартівню оперуповноважений капітан Онищенко, який супроводжував разом з сержантом цю веселу компанію. - Чого такий похмурий? Як життя?

- Та нічого хорошого, - махнув рукою майор.

- Та ти кинь ці похмурі думки, у всіх у нас «нічого хорошого», - посміхнувся капітан. - Ти ж знаєш: все хороше в цьому житті або незаконно, або аморально, або викликає ожиріння ...

- Це точно, - погодився Ребров, силкуючись зобразити крізь біль подобу посмішки. - Де ти «відкопав» таких красенів?

- Уявляєш, перевіряли зараз одну адресу ...

Не встиг Онищенко домовити, як один з наркоманів, мабуть з зовсім задурманеною свідомістю, раптово перетворився з пасивного «клієнта» в особливо агресивного.

— Усім встати, козли, всіх перестріляю! - Закричав він на все горло, потім перейшов на матюки і почав носитися по вартівні з шаленою швидкістю, збиваючи стільці, що й так ледве стояли на своїх трухлявих ніжках.

Ребров з Онищенком відреагували практично відразу, трохи пізніше підключилися й сержанти. Наркомана довелося заспокоювати всім натовпом.

У цей час інші двоє друзків спостерігали за всією цією метушнею з абсолютною байдужістю. А бомж, бачачи таку пильну увагу всіх співробітників до тієї людини, непомітно присів і рачки спритно став просуватися до виходу. Однак в дверях, дещо не вчасно для його «персони», з'явився старший лейтенант Чміль, що поспішав на допомогу товаришам. Його значна фігура, яка зайняла майже весь дверний отвір, змусила бомжа ойкнути від несподіванки. Не зменшуючи швидкості, бідолаха різко повернувся і з такою ж спритністю в більш рекордний термін проробив в тій же позі зворотний шлях. Біля камери він швидко прийняв вертикальне положення, зайнявши колишнє місце біля двох наркоманів. Покосившись з побоюванням на Чміля, бомж скорчив страдницьке обличчя і вступився як ні в чому не бувало на бійку у вартівні. Помічника Реброва неабияк розвеселила така клоунада. Але читати мораль було ніколи. Пройшовши розгонистим квапливим кроком повз невдалого втікача, старлей лише пригрозив йому пальцем, ледве стримуючи усмішку. Той розуміюче чинно кивнув. На цьому настільки непомітний для оточуючих інцидент був вичерпаний.

Сяк-так вгамували наркомана, який розбушувався. Той обм'як так само раптово, як і сказився.

Всіх затриманих закрили в «мавпятник». Чоловіки, які брали участь в цій невеликій сутичці, все ще випускали пар емоцій.

- Твою матір, та що сьогодні за день - суцільні нерви! - Обурювався капітан Онищенко.

- Іванич, ніколи не буває настільки погано, щоб не могло стати ще гірше, - хихикнув Чміль.

- Тьху, тьху, тьху! .. Тіпун тобі на язик! - Скоромовкою відповів капітан. - І так весь день моталися, як загнані шавки ... Люди точно «з глузду з'їхали», такі концерти відмочують на кожному кроці.

- Напевно, місяць не тим місцем повернулася. Он, глянь у вікно: одна велика, кругла, повна ж ...

Чоловіки розсміялися.

- Та вже, точно, що повна ж ... Сьогодні з дев'яти викликів чотири рази вхолосту з'їздили. Народ сахається вже від будь-якого стуку-грюку.

- Ну, так по телевізору ж оголосили ... Ось народ і пильнує.

- Краще б так свідки пильнували! А то у власному магазині вбили господарку, і ніхто нічого не бачив і не чув! Тут і так справ вистачає ... Уявляєш, «гастролери», трясця, знову у нас з'явилися ...

- Тільки їх нам не вистачало, - з гіркотою вимовив Ребров.

- Про те ж, - кивнув капітан. - І що за життя? За таку мізерну місячну зарплату такий великий

щоденний геморої!

- Іванич, треба бути оптимістом, - заявив старший лейтенант.

- Молодий ти ще, життя не нюхав. Оптиміст - це колишній песиміст, у якого кишені повні грошей, шлунок працює чудово, а дружина поїхала за місто.

Чоловіки знову розсміялись.

— - Щось Чміль сьогодні підозріло веселий. Ребров, ти не бачиш? - З посмішкою запитав О니щенко.

— - Та це він такий після зустрічі з приятелем, - з таємничою посмішкою відповів майор.

— - З приятелем ?! - Очі Онищенко загорілися бешкетним вогником. - Бачив я його «приятеля» тут на ганочку! Там такі форми - будь здоров! Такі груди, такий «місяць» ...

— - Та ну тебе, - із задоволеною усмішкою промовив Чміль. - Може це любов з першого погляду.

— - Угу, яка за рахунком? - Глузливо запитав Онищенко. - Одружитися тобі треба, бо любов з першого погляду стає твоїм хронічним кон'юнктивітом.

— - Чим, чим? - Перепитав старлей.

— - Очною хворобою.

— - Що, Іванич, заздриш, так? Між іншим, всі люди народжуються вільними і рівними, - і, помовчавши трохи, Чміль з хитринкою в голосі додав: - Але деякі потім одружуються.

— - Ну, ось так завжди! - Махнув рукою капітан Онищенко, і у вартівні знову почувся приглушений сміх.

* * *

Робочий день наближався до кінця. Він дійсно видався дуже напруженим і важким як для жителів міста, так і для правоохоронців. Зло, яке породила нова банда своєю діяльністю, розросталося, немов на дріжджах. Воно сіяло в людях все більший страх і як магніт притягувало найгірше. Крім залітних «гастролерів» на вулицях міста з'явилася група підпалих підлітків, які намагалися продемонструвати перехожим свою колективну силу. Почастішали злочини на побутовому ґрунті. Люди точно втрачали істинний образ, піддаючись негативній стороні своєї сутності.

Ближче до дванадцятої ночі РВВС помітно спорожніло. Залишилися лише опергрупа та чергові. Накопичена за день втома хилила людей до сну. Старший лейтенант Чміль задумливо походив взад-вперед і зупинився перед «мавпятником». Звідти долиняло тихе сопіння сплячих «жителів». Задовольнившись спокійною обстановкою, старлей знову всівся в стареньке, потерте крісло, що дісталось вартівні у спадок з колишнього червоного куточка. Ноги закинув на єдиний більш-менш цілісний стілець. Влаштувавшись таким чином, він узяв якусь стару газету і зробив зосереджений вигляд, намагаючись вникнути в суть інформації. Але вже через півгодини газета мирно здіймалася від приглушеного хрюпіння старшого лейтенанта.

Сержант Костюшкін намагався боротися зі сном, сидючи збоку за столом. Але молодий організм брав своє. Повіки наливалися свинцевою вагою. Так він і задрімав юнацьким сном, безтурботно підтримуючи щоку рукою. Лише коли торохтів телефон, обидва помічники здригаючись, прокидалися. Але, не знайшовши стороннього начальства, знову поринали в солодку дрімоту.

Один Ребров сидів на посту, не заплющуючи очей. Біль не відпускала його тіло. Анальгін тимчасово притупляв її, але не позбавляв зовсім. Таких тривалих нападів болю у майора ще не було. Тіло ставало неначе чужим і доводилося докладати чималих зусиль, щоб змусити його рухатися. Зайвий раз і ворухитися не хотілося. Зате свідомість ... Вона гарячково працювала на повну катушку і там йшов якийсь внутрішній аналіз прожитого життя. І все це відбувалося у своєрідному відчуженні свідомості від організму, крізь туманну пелену тупого, ниючого болю.

Ребров ніяк не міг заспокоїтися після останнього дзвінка. «Що сталося з людьми? Що сталося зі світом? Наче озвіріли всі, озлобилися ... Ще ця бабка ... Безсоння, чи що, на неї напало? Тут і так сутужно, а їй заманулося лекцію читати по телефону о дванадцятій ночі "яка нікудишня сьогодні

міліція" ... Критикувати всі вміють! Прийшли б тут самі попрацювали "золотарем з очищення людських відходів"! Добропорядні громадяни не бачать і сотої частки того бруду, з якою щодня доводиться мати справу міліціонерам ... Краще б більше займалися вихованням своїх дітей і онуків, ніж прокльонами розкидатися. Он підлітки надані самі собі! Бешкетують, колються просто так, від нудьги і неробства, беручи приклад зі своїх "просунутих" корешів. А психіка щось ламається швидко ... Починають з маленького "косячка", щоб не виглядати перед друзями "лохом", а потім і не помічають, як повністю стають залежні від цієї "дурі". За дозу наркоман і матір рідну продасть! А адже коли затримуєш підлітків, батьки непохитно твердять, що "мій син не такий", "затримали ні за що ні про що". А ти як дурень виправдовуєшся, намагаєшся розкрити їм очі на реальні факти і їх швидке безрадісне майбутнє. Питається, навіщо мені це все треба? Тут і так життя не мед...

Он начальство бичує нашого брата за слабку розкриваність. А звідки може бути розкриваність злочинів, якщо міліція працює на голому ентузіазмі? Бюджет МВС мало не щороку урізується законодавцями. Практично розвалена патрульно-постова служба. Адже раніше саме завдяки їй розкривалася по "гарячих слідах" більша частина вуличних злочинів. З органів стали все частіше звільнятися досвідчені співробітники через той же брак грошей, зневірені у всьому і вся. І до чого це призвело? Ні до чого хорошого. Професійне ядро багатьох служб фактично зруйнувалося, місця висококласних фахівців зайняла необстріляна молодь, добра половина якої не має вищої освіти. Та й які у них зараз стимули, у цієї молоді? Офіцерська честь, порядність, гідність, як було в мій час? Ні. Зараз головний стимул - жадоба влади і легкої наживи. Прикриваючись законом, оббирають громадян без докорів сумління, та ще й хамлять, - Ребров глянув на Костюшкина і Чміля, що мирно дрімали. - Не всі, звичайно, але значна більшість. Звідки ж буде довіра у народу, чий інтереси, власне кажучи, міліція і покликана захищати? »

Майор зробив масаж повік і лоба, щоб хоч якось полегшити цей тупий біль.

«А з іншого боку, і пацанів можна зрозуміти, - продовжував міркувати він. - Їм сім'ї годувати треба. В кого є бажання свою дупу під кулі підставляти і щодня нерви тріпати в цьому бруді за таку мізерну зарплату? Просто якесь замкнуте коло ... А я тут сиджу на телефоні як козел відпущення і вислуховую всі претензії до системи ...»

Ребров раптом знову гостро відчув їдкий запах цього приміщення, неначе як у той день, коли вперше увійшов до чергової частини. Терпкий, гострий специфічний запах поту, курива і затхлості, властивий подібним установам ... Від нього не можна було позбутися. Він просочував людину і її одяг своїми міазмами і, як клеймо, скрізь супроводжував його, оповіщаючи оточуючих про місце служби даного індивіда. Спочатку, працюючи у вартівні, Ребров довго не міг до нього звикнути. Але потім навіть забув про його існування. І ось зараз цей запах знову вдарив у ніздрі, точно майору під ніс хтось підніс відкритий флакон нашатирю. Ребров поспішно вийшов у коридор, відкрив замок вхідних дверей і вискочив на ганок.

Була пізня осінь, і стояла вже досить прохолодна погода. Але майору подобалося це відчуття вологості і свіжості бадьорого повітря. «Що це ще за новини? - Обурился він про себе, дещо прийшовши до тями від раптової ядухи. - Цього ще не вистачало на мою голову ... Так, спокійно, Ребров, спокійно ... »

Майор витягнув сигарети, чиркнув сірником і запалив, намагаючись заспокоїти розхитані останнім часом нерви. Однак думки настирливо чіплялися одна за іншу з якоїсь невидимої спіралі логічних міркувань про сенс буття.

«Так ... життя пролетіло як іскра від цього сірника. Не встиг розгорітися, як тут же гасне під подувом чиеїсь волі понад ... Понад ?? - Здивувався сам собі Ребров. - Старію я, чи що? Та ніби ще не вік ...

Треба ж, парадокс, тіло розвалюється на частини, як у старезного діда, а всередині таке відчуття, ніби ти сповнений сил як в молодості ... Молодість ... Ех, був же час золотий! Ніяких обтяжливих турбот, світлі мрії і тверда віра в краще майбутнє. Перша справжня любов ... Так, це дійсно була найкраща частина мого життя ... »

Майор згадав, як, відслуживши в армії, він мріяв вступити до Літературного інституту. З російською мовою і літературою у нього не було проблем ще зі шкільної лави. Але його товариш по службі друг Серьога, з яким їх разом призвали в армію з одного міста, попросив допомогти йо-

му вступити на юридичний факультет. Жартома Ребров здав документи разом з ним. На іспиті успішно накатав твір за двох. По історії змогли викрутитися. Англійська, не без курйозу, але здали. Благо, викладачка, молода особа, увійшла в їхнє становище. Так, жартуючи, Ребров і вступив заодно зі своїм товаришем на юрфак. Стати юристом і в ті часи вважалося престижно. Молодь виховували на фільмах, де славилась честь і гідність офіцерів, їх мужність і героїзм. Ребров, так само як і його друг, був охоплений цією романтикою і прагнув стати схожим на своїх улюблених героїв.

Однак пізніше, коли вони стали працювати, романтичний юнацький запал дещо зменшився при зіткненні з дійсністю. Його друг майже відразу звільнився з органів, а Ребров так і залишився служити «потребам народу своєї Батьківщини». Де він тільки не працював: у дізнанні, в слідстві ... І практично скрізь через свою чесність та прямоту були постійні конфлікти з керівництвом. Потім його взяв до себе у відділ начальник карного розшуку, такий же чесний мужик старого гарту. На оперативній роботі Ребров пропрацював майже чотирнадцять років. Чого він тільки не надивився за ці роки, з чим йому тільки не доводилося стикатися ...

У пам'яті майора сплив останній великий конфлікт, після якого вище начальство поперло його з оперів, припавши йому ще догану «за грубість у спілкуванні зі старшими за званням». А було так. Два роки вони вистежували одного покидька, двічі судимого, до якого тягнулися ниточки багатьох місцевих злочинів. Але довести його причетність було важко, оскільки він примудрявся здійснювати ці злочини руками інших людей, залишаючись формально «незабрудненим в чорнилі закону». І все-таки одного разу він проколовся. Операм довелося практично чотири доби ходити за ним і його поплічниками по п'ятах. Завдяки такій посиленій роботі їм вдалося запобігти вбивству. При затриманні злочинної групи двоє товаришів Реброва були важко поранені. В кінцевому ж результаті їх роботу звели «коту під хвіст». Всю організацію взяв на себе один з членів злочинного угруповання. А головний підозрюваний «за недостатністю доказів» був випущений на свободу. Причому основні документи його звинувачення таємниче зникли зі справи. Два роки роботи вхолосту, поранені товариші ... А сенс? Ребров вважав своїм обов'язком відновити справедливість в кабінетах вищого начальства, звідки, власне кажучи, і надійшов вниз цей «дивний наказ» відпустити головного підозрюваного. В результаті Реброва зі скандалом вигнали з оперів і навіть не допомогли його минулі заслуги і заступництво начальника карного розшуку. Усе найкраще, що тоді зміг зробити для нього колишній шеф - це влаштувати його до чергової частини одного з віддалених районів міста і зам'яти інцидент.

Ребров досі в глибині душі відчув себе ображеним. Високому керівництву було в принципі плювати на його заслуги, на те, що він і його товариші ризикували своїми життями, поки начальники сиділи в теплих кабінетах, на те, що Ребров капітально посадив здоров'я на цій роботі. Ось і результат - цироз. Цю хворобу можна назвати хворобою оперів. І нічого тут дивного немає. Що не день, то найсильніший стрес, трупи, кров ... Який нормальний організм це витримає? Ось і доводиться розслаблятися горілкою, щоб хоч трохи відійти від тривалого шокового стану.

Майор гарячково шукав у всій своїй службовій роботі, якої він віддав більшу частину життя, хоч якийсь сенс. «Як я прожив життя? Все боровся за справедливість ... Кого зі справжніх бандитів посадив? Та нікого! Ті, кого треба було садити, он зараз хто в депутатах, хто в міській владі, хто "шанованою людиною" став. А адже це ж дійсно злочинці! А кого саджали? Того, хто вкрав курку у бабки? Або тачку у сусіда? Або колоду на шахті? Так адже ці з голоду пішли на злочин або по п'янці зглупили! Садити тих, у кого немає грошей відкупитися. А справжнім бандитам по барабану наші відпрацювання! Дав хабар, і справу закрили. Вже краще б встановили офіційні тарифи, і нехай люди творять, що хочуть ... Навіщо тоді лізти під кулі, ризикувати життям? Бардак ... »

Незважаючи на те що свіже повітря викликало бадьорість, Ребров знову рознервувався. Клубок думок знову став намотувати тяжкі думи, багато раз передумані, заїжджені до дір ненавистю і люттю. Майор загасив недопалок, роздавав його ногою так, ніби він був винен у всьому, що сталося в житті Реброва. Увійшовши до будівлі, він знову закрив за собою двері і пішов на своє робоче місце. Неприємний запах хоч вже і приглушено, але все ще хвилював своєю затхлістю, немов це була затхлість самої системи правопорядку.

У вартівні тихо хропіли. Старший лейтенант Чміль розплющив одне око, оцінив обстановку і

знову занурився в сон. Майор підійшов до «мавпятника», що мирно дрімав. «Хм, бомжа привели, наркоманів ... Одні і ті ж особи. Показники робити?! На чому, на них? Як все безглуздо ... Адже все і так чудово розуміють, що ці "відходи" цивілізації - всього лише наслідок цих подій, які безладно коїлись навколо. А причина криється в тих, хто виробляє дані "відходи" без докорів сумління. І всі мовчать, а також трясуться за свою шкуру. Звідки бути в цій країні справедливості? Та й кому зараз взагалі потрібні захисники справедливості, коли таке коїться навколо? Точно я народився не в свій час ...

Ех, життя, життя ... І хто тебе таке придумав? Мрієш, плануєш в молодості одне, а вплутуватися в найнесподіваніше і борсається в ньому все життя. Якщо по-справжньому розібратися, адже це все не моє. Все життя тут пропрацював лише тому, що так вийшло. Та й потім сім'ю годувати треба було. Думав, ну хоч на пенсії здійсню свої літературні мрії, ось дочка інститут закінчить ... І на тобі - цироз ... Виявляється, життя вже закінчується. І що я встиг зробити з того, чого душа хотіла? Нічого. Безглуздо думати, що час у тебе ще є. Воно якщо і є, то лише тут і зараз. І використовувати його потрібно дуже раціонально, не упускаючи жодного шансу цих безцінних миттєвостей життя.

Хто знає, навіщо взагалі я народився на Землі ... Дати продовження роду? Але дитина виростає за якихось вісімнадцять років. А далі? Онуки, старість ... Все в якомусь шаленому вирі турбот про потомство, як у будь-якої тварини. Тоді чим від нього відрізняється людина? Умінням мислити? Але мислити про що? Як влаштувати собі житло, наплодити потомство, вигодувати його і поставити на ноги? Виходить, людина відрізняється від тварини лише тим, що вона робить все інстинктивно, а людина те ж саме, але свідомо? Судячи по життю, виходить так. Але чому ж тоді всередині хочеться чогось більшого, чогось, що виходить за межі цього століттями прокресленого замкнутого кола? Потомство, так, це прекрасно. Але ти ж народжуєшся один, варишся в котлі цього життя теж практично один (оскільки рідні - це все-ж якийсь зовнішній стимул і підтримка твоєї власної життєвої платформи) і, врешті-решт, вмираєш один, переживаючи це явище знову-таки на суто своєму, внутрішньому рівні. Адже ніхто, по суті, не знає ні твоїх думок, ні твоїх справжніх переживань, ні твого справжнього життя з усіма "відео" і "аудіо" відображеннями в твоєму мозку картинок сприйняття дійсності. Тоді навіщо природі необхідно це накопичення внутрішньої інформації, думок індивіда? Адже це нікому з живих істот не потрібно, крім тебе особисто. Що криється в глибині цієї таємниці природи? Якщо дітей ти ростиш вісімнадцять років (і то часом не розумієш, кого виростив, оскільки деякі їх думки і вчинки залишаються для тебе закритою загадкою), то на "виращування", або краще сказати "накопичення", свого внутрішнього стану ти витрачаєш все свідоме життя, починаючи з раннього дитинства і закінчуючи останнім днем на Землі. Так в чому ж сенс? Навіщо даються всі ці шаблі труднощів і страждань? Чому швидкоплинна молодість дарує такі миті внутрішнього щастя, про яких сумуєш потім весь залишок своїх днів? У чому справжня основа людського буття? Хто ж я, нарешті? Хіба я просто тіло? Однозначно ні. Чому цей мішок кісток і рідини рухається лише завдяки силі моєї волі? Моїй? А хто тоді я, якщо думаю незалежно від болю в тілі? Що взагалі таке біль? Хто я?!"

Від таких нових думок, що несподівано нахлинули і пробирають до глибини душі, Ребров навіть здригнувся. Він злегка струснув головою. У цю ніч з ним дійсно творилося щось незвичайне, чого жодного разу не траплялося. Його свідомість звикла відповідати на питання логічними, вичерпними міркуваннями. А тут він ставив сам собі такі начебто прості на перший погляд, але в той же час неймовірно складні питання, які зачіпають щось глибоко особисте, що розум з його звичною логікою опера просто зашкалював від такої перенапруги в пошуках відповідей. Ребров знову злегка струснув головою, наївно вважаючи таким способом позбутися від цих думок. Адже вони не тільки не зникли, а ще посилили свою атаку, зіткнувшись навперебій зі звичними похмурими думками про буття насущне. При цьому тіло продовжувало безперервно сигналізувати болем про серйозні неполадки. У такому страшному стані і застав майора черговий телефонний дзвінок о третій годині ночі. Ребров підняв трубку і втомленим голосом автоматично відповів:

- Черговий п'ятнадцятого відділення міліції, майор Ребров ...

У трубці зататорив жіночий голос. Звичайне явище - п'яний дебош. Чийсь черговий тривалий день народження через непомірну дози спиртного перетворив квартиру в боксерський ринг. І почалися з'ясування стосунків до крові ... Ребров з'єднався по внутрішньому зв'язку з черговою опергрупою. Через деякий час в вартівню увійшов капітан Онищенко з заспаним обличчям.

— Ну, і хто там з похмілля та з голоду проломив буйну голову о третій годині ночі? - Запитав він, потираючи очі.

- Та он, - кивнув Ребров.

Капітан швидко прочитав запис.

- Нічого собі, аж на інший кінець району пертися! Ех, справи наші тяжкі ...

Онищенко глянув на Чміля, що дрімав під газеткою, посміхнувся і тихо під-крався до нього ближче.

- Рота підйом! Старший лейтенант Чміль, два наряди поза чергою! - Голосно скомандував він.

Сонний Чміль інстинктивно схопився за стійці «струнко», грюкнувши об підлогу цілий стілець і випадково змахнув з тумбочки попільничку, повну недопалків. Але тут же отямився. Разом з ним схопився з переляку і сержант Костюшкін.

- Тьху ти, Онищенко! Ти мене коли-небудь бездітним зробиш, - незадоволено пробурчав Чміль.

- А чому бездітним? - Здивувався, сміючись, капітан.

- Чому, чому ... - перекирив його Чміль. - По качану ... Знаєш як на психіку впливає ...

- А-а-а ..., - простягнув Онищенко і додав: - Ну, так «влада без зловживання втрачає свою привабливість». Чи не твої це слова?

- Ну так, це називається «без понукалки і казкар дрімає».

Чергова частина дещо пожвавилася. Поки Онищенко говорив з Чмілем, підійшли ще двоє оперів і водій.

- Все, ми покотили, - промовив капітан, виходячи з вартівні.

- Удачі, - відповів Ребров.

Після відходу опергрупи Чміль повештався по приміщенню, як розбуджений ведмідь в зимову сплячку. Штовхаючи уламки стільця, він бурчав собі під ніс:

- Ось Онищенко ... «сам не гам і другому не дам». На такому місці сон перебив, гад ...

- Сядь за пульт, я поки кави заварю, - сказав Ребров, дивлячись на старшого лейтенанта.

Чміль кинув своє «заняття» і важко сів за стіл, поглядаючи на всі боки, на кого б зірватися. Ребров явно не підходив для цих цілей. Він був старший за званням, та й мужик непоганий, завжди надходив з ним по-людськи, не те що цей Онищенко. Чміль оглянув приміщення. «У "мавпятник", чи що, заглянути?» - Подумав він, зупинивши погляд на камері. Але тут в вартівню увійшов Костюшкін, що відлучався в туалет. І Чміль вибрав собі ідеальну ціль для випуску «пара». Він скорчив грізний вигляд і, користуючись тим, що Ребров пішов в іншу кімнату, владно вимовив:

- Сержант Костюшкін, чому сміття на робочому місці? - Він вказав пальцем на недопалки, що валялися на підлозі і наказав: - Швидко взяв у руки віник і прибрав територію!

- А чого я? Я, чи що, їх кидав? - В такому ж претензійному тоні відповів йому Костюшкін.

Чміль аж оторопів від подиву.

- У молодь пішла! Ти як розмовляєш, покидьок, зі старшим за званням ?!

- Та ну тебе, Чміль! Чого ти на мене наїжджаєш? Сам впустив, сам і підмітай.

- Чого чого?

Старший лейтенант став повільно вставати з-за столу. Дивлячись на його значну фігуру, Костюшкін навіть якось зіщулився, оскільки сам не відрізнявся особливою мускулатурою. Так що коли Чміль загрозливо підвівся в свій неповний дужий зріст, сержант не став далі випробовувати долю і, випроставшись по стійці «струнко», козирнув.

- Є взяти в руки віник і прибрати територію!

І тут же побіг геть з очей за необхідним «очисним» інструментом. Чміль задоволено прицмокнув язиком і, сівши назад, пробурчав:

- Ото ж...

Коли Ребров приніс каву всім трьом, старший лейтенант повчально читав лекцію Костюшкіну про те, як треба виконувати накази, працюючи в міліції. Костюшкін тим часом уже підмітав останні недопалки, невдоволено позираючи на Чміля.

- А, ви тут прибиранням зайнялися? Молодці! - Похвалив Ребров. - Гаразд, давайте перекуси-

мо.

Майор витягнув великий бутерброд, дбайливо приготований дружиною, і розрізав його на три частини.

- Ось, пригощайтесь.

Попиваючи гарячу каву, Чміль пом'якшив свій агресивний тон.

- Та вже, кава, - він подивився на годинник, - в двадцять хвилин четвертої - це райська насолода! Костюшкін, цілуй миті юнацтва свого! Де б ти ще попив так кави о третій годині ночі, поблизу від тих екзотичних індивідів, - Чміль кивнув на «мавпятник», - з такими специфічними домішками різних ароматів?

Ребров ледве помітно посміхнувся, вже передбачаючи про те, до чого хилить Чміль. А той продовжував згущувати фарби:

- Уявляєш, ти сидиш і п'єш чорна кава в таку похмуру ніч (шкода, що не п'ятниця і не тринадцятою), під світлом повного місяця в чорних-чорних хмарах, коли вовкулаки і перевертні розбурхують місто своїм протяжним виттям ...

У цей момент десь поблизу дійсно завила собака. Костюшкін трохи чашку не впустив. Однак вголос сказав:

- Ага, зараз ти розповіси про вовкулаків ... Забув з дому захопити кепку з козирками на два вуха, щоб ти локшини на вуха поменше вішав.

- Я ?! Локшини ?! Та ніколи! Он Ребров не дасть збрехати, - і зловісним голосом продовжив: - Два місяці тому тут недалеко, в сусідньому селищі, один вовкулак помер при дуже дивних обставинах. Люкою звали. Ти б побував в його будинку, а особливо в сарайчику ... Точно би зі страху помер! Навіть досвідчені оперативники і ті після цих сцен два тижні спати не могли, все їм цей Люка ввижався. Уяви, великий обробний стіл, кров, кишки, сморід, десять трупів обдертих висять ...

Костюшкін, будучи вже під враженням розповіді, подавився кавою. Він за-кашлявся і вискочив у туалет.

— - Е-е-е, - махнув рукою Чміль. - Слабак!

— - Але, з шістьма трупами ти явно перестарався, - зауважив Ребров. - Там і одного було досить для вражень.

— - То я так, для лоскотання нервів, - віджартувався Чміль.

— В цей час пролунав різкий, оглушливий дзвінок телефону. Чміль і Ребров одночасно здригнулися.

— Так, брат, нерви у всіх у нас вже ні до біса! - Посміхнувшись такої реакції, промовив Ребров і взяв трубку.

— Черговий п'ятнадцятого відділення міліції, майор Ребров.

— Приїжджайте швидше, - пролунав у трубці тремтячий голос якоїсь бабусі. - Там ... там ... постріли ..., щось відбувається, дитина плаче ...

— Хвилиночку. Назвіть своє прізвище, ім'я, по батькові, адреса ...

— Старенька стала плутано говорити, хвилюючись і весь час повторюючи, що за стінкою щось трапилося, дитина плаче, і потрібно терміново приїхати. Це тривожний стан немолодшої жінки на якомусь невідомому рівні передався і Реброву. Всередині щось стислося. Але майор намагався триматися спокійно, з'ясовуючи всі подробиці ситуації. Так було потрібно за інструкцією. Хоча він прекрасно розумів, наскільки безглуздими і недоречними здавалися його питання на тому кінці дроту. Людина в шоковому стані, а у нього запитують ім'я та по батькові. Але, з іншого боку, хтось повинен зберігати спокій, щоб міркувати тверезо і ясно, як би не була напружена ситуація. Адже будь-яка паніка завжди лише погіршує і без того напружене становище.

— Через кілька хвилин майор, нарешті, з'ясував суть справи. Дзвонили сусіди з приватного будинку на двох господарів. Дід та баба прокинулися від того, що почули звуки, схожі на постріли. Потім за стінкою почався шум, якась метушня, крик дитини. Вони подзвонили в РВВС.

— Ребров напруг пам'ять. Названа адреса здалася йому знайомою. І тут він згадав ... Ну, звичайно, коли Ребров був ще оперативником, його шляхи-доріжки перетиналися з господарем цього будинку. Непоганий мужик, в ті часи дружинник, він допоміг операм затримати запеклого злочинця. Зараз став приватним підприємцем. Проживає з дружиною, сином років десяти і старенькою

матір'ю. Торгує разом з дружиною на речовому ринку. Живуть не бідно, не багато. Заробляють свою копійку. Мужик не п'є, не курить. Щось зі здоров'ям у нього, виразка, чи що ... Ні, якби і були п'янї розбірки, то тільки не в цьому будинку.

— Ребров насторожився. Смутне, незрозуміле почуття занепокоєння наростало, мов снігова куля. «Ні, щось тут не так, щось там трапилося дійсно серйозне. Треба терміново викликати опергрупу. Стоп ...» Опергрупа виїхала на інший кінець району. Ребров прикинув - поки він їм повідомить, поки вони прийдуть, може бути занадто пізно. Занадто !!! Ребров і сам не знав, чому був такий упевнений в тому, що оперативники не встигнуть. Він відчував на якомусь підсвідомому рівні, що необхідно діяти зараз і швидко. Майор схопився з місця і кинувся до сусідньої кімнати за курткою.

— Кого ще нелегка ... - Чміль не встиг договорити, його перебив Ребров, який зупинився на півдорозі.

— Так, Чміль, терміново повідом опергрупі записану адресу. Нехай негайно виїжджають як тільки зможуть!

— Відчувши всю серйозність ситуації, Чміль запитав:

— Та що сталося?

— Бабця чула постріли. За стінкою, схоже, боротьба ... Цей будинок в двох кварталах звідси ... Не бажаєш освіжитися пробіжкою? - Спробував більш-менш спокійно вимовити Ребров, але це йому погано вдавалося.

- Так завжди будь ласка, - сказав розгублено Чміль, знижуючи плечима. - А РВВС?

В цей час до чергової частини увійшов сержант.

- Ну і гарні у вас жарти ночами! - Вимовив, сміючись, Костюшкін, прийнявши всю цю сцену за розіграш.

- Так, Костюшкін, залишаєшся на телефоні. Чміль, телефонуй операм!

Ребров поспішив за одягом. Чміль став зв'язуватися з черговою опергрупою.

- А що сталося? - Сполошився Костюшкін.

- У міліції ж не завжди сплять ночами, іноді там ще й працюють, - пожартував старлей. - Чого втупився? Виконуй наказ!

Він зв'язався з опергрупою і пояснив ситуацію.

- Я що, один тут залишуся?! - Нарешті дійшло до Костюшкина, і очі його округлилися. - Це не годиться!

- Ну чому ж один? Он скільки у тебе співрозмовників! - Зло кивнув Чміль на «мавпятник», кидаючи куртку. - Один іншого краще.

- Це за статутом не положено! - Намагався в істеричі прикрити свій страх Костюшкін.

- Слухай, ти, нікчема! - Чміль схопив сержанта за грудки і гарненько струснув. - Заладив: «Не положено, не положено». Вважай, надзвичайна ситуація. Ти зрозумів?! Ми з Ребровим зараз повернемося. Посидиш, нічого з тобою не станеться. Ти що боїшся як баба?!

Остання фраза подіяла на Костюшкина як витверезник. У цей час з'явився одягнений Ребров.

- Так, пішли, - скомандував він, перевіряючи на ходу табельну зброю. - Костюшкін, закрий за нами.

- Може мені начальству зателефонувати, якщо надзвичайна ситуація? - В розгубленості пробурмотів сержант.

- Я тобі подзвоню! - Пригрозив Чміль. - Чого людей даремно турбувати о пів на четверту ранку? Може там все в порядку, люди помилилися ... Ми глянемо і повернемося. Все ясно?!

- Все, - приречено пробурмотів Костюшкін.

- Не чую?

- Так точно, - відрапортував той.

- Ото ж, цевже інша справа, - задоволено заявив Чміль.

- Та облиш ти дурницями займатися! Пішли швидше, - поквавив старшого лейтенанта Ребров.

* * *

На вулиці було досить холодно. Подув колючий північний вітер. Земля трохи примерзла. Навколо ні душі. Ребров і Чміль бігли по сплячому кварталу сірих дев'ятиповерхівок. Їх тупіт гулко

розходився по окрузі, однак навряд чи хто його чув. У вікнах давно вже було погашено світло, і населення мирно дрімало в досвітній час в теплих ліжках, насолоджуючись картинкою солодких сновидінь.

Чміль мчав попереду і ще примудрявся вести бесіду з майором.

- Та не переживай ти так! Може, бабці цій почулося. Або молодь гуляє, петарди запустили. Я ж сам молодий був, через це пройшов.

- Угу ..., теж мені ... «старий» знайшовся, - із задишкою вимовив майор.

Ребров дещо відстав. Він намагався бігти швидко, наскільки це було можливим. Тіло розвалювалося на частини від страшного болю, і кожен струс віддавав палючої різню в печінці. Ноги здавалися ватяними. У вухах стояв гул. В голові - якийсь туман. І все ж Ребров продовжував цей важкий для себе біг, наче долав не два квартали, а дистанцію, рівну його життю.

Чміль озирнувся. Дивлячись на Реброва, скільки зусиль докладала ця людина, щоб подолати цю дистанцію, серце його стислося. Старлей зменшив хід і побіг поруч з майором.

- Слухай, чого ми летимо як на пожежу?! Давай пішки пройдемося. Там, може, бабці кошмар приснився, а ми, як ідіоти, о пів на четверту ранку до неї на побачення мчимо! - І жартівливим тоном додав: - Че ми з тобою, геронтофіли якісь, чи що? Я, особисто, традиційної сексуальної орієнтації.

- Вперед! .. - Прохрипів Ребров.

- Вперед так вперед ... Я ж не заперечую, - і не без іронії в голосі Чміль продовжував: - Ех, так вже й бути! Кажуть же, в житті все треба спробувати ... Слухай, а може, я один до цієї бабці збігаю? Дізнаюся че й до чого. А ти в райвідділі почекаєш, поки ми з нею стосунки з'ясуємо ...

- Не все ж ... коту ... масляна ... - спробував так само жартом відповісти Ребров, задихаючись від швидкого бігу.

Нарешті, квартал дев'ятиповерхівок залишився позаду. Почалися заплутані лабіринти приватного сектора.

- Ти куди, Чміль? - Гукнув старшого лейтенанта Ребров.

- Так вулиця на тому боці! - Кивнув той.

- Ні ... туди, - махнув майор і побіг першим, показуючи дорогу.

Розбуджені від тупоту ніг собаки підняли невгамовний гавкіт по всій окрузі. Ось уже й потрібна вулиця, необхідний останній кутовий будинок, розташований на перехресті доріг. Ребров підбіг до хвіртки і, зупинившись, майже повис на ній, намагаючись віддохнути. Чміль теж склався навпіл, спираючись руками в коліна і відновлюючи дихання.

- За тобою ... прямо не наздогнати, - сказав він, важко дихаючи.

Чміль підняв очі на майора, що підозріло затих. Ребров стояв як укопаний, затамувавши подих і втупившись кудись у двір. І якби він не підняв руку, показуючи жестом «Увага!», Чміль б подумав, що той помер. У бічному і передньому вікнах будинку, очевидно однієї і тієї ж кімнати горіло світло. За шторкою миготіли чийсь тіні.

Ребров тихо відкрив хвіртку і разом з Чмілем увійшов у двір. Недалеко лежала мертва собака в невеликій темній калюжі. Чміль сів навпочіпки і спробував пальцем липку рідину. «Кров», - ствердно кивнув він.

- Зайди зліва, - прошепотів майор, вказуючи на бокове вікно.

Чміль знову кивнув. Пригинаючись, короткими перебіжками уздовж господарських прибудов, він за дві секунди досяг паркану, що відділяв двір від невеликого квітника біля будинку, куди виходило бокове вікно. Незважаючи на свою значну фігуру, старший лейтенант майже безшумно стрибнув через паркан і зник в темряві.

Ребров витер піт з чола. Дістав з кобури пістолет, зняв із запобіжника і підійшов до дверей. Серце калатало в грудях, гулко відгукуючись у всьому тілі. Дихання було прискореним. Руки тремтіли від швидкого бігу і сильного перенапруження. В горлі пересохло. Він взявся за ручку дверей і злегка потягнув її на себе. Та легко піддалася - двері виявилися незамкненими. Ребров якомога акуратніше відкрив її і тихо зайшов до хати. Просуваючись в темряві практично на дотик, він наткнувся на щось м'яке і обережно присів. У слабкому промені світла, що пробивається з-під дверей наступної кімнати, він побачив руку літньої жінки. Намацав пульс. Він був відсутній, проте тіло було ще теплим. «Очевидно, жінка прийняла перший удар на себе, - промайнуло в голові

Реброва. - Причому зовсім недавно ... »Майор переступив через труп, міцніше стискаючи рукоять пістолета, і став безшумно просуватися в бік смужки світла.

Дійшовши до наступних дверей, він знову повільно прочинив її на себе. Ця кімната була прохідною. Зліва, в сусідньому приміщенні, горіло світло. Саме звідти доносився дитячий плач. Чоловічі голоси грубо вимагали гроші. Чулися приглушені удари і стогін. Ребров присів біля дверного отвору і обережно виглянув. Двоє озброєних бандитів у чорних масках били пов'язаного, лежачого на підлозі господаря будинку, вимагаючи вказати місце, де лежать гроші. У одного з них висів через плече автомат, інший стискав у руці пістолет. Третій нальотчик стояв зліва з сокирою і спостерігав за діями своїх подільників. За ним знаходився хлопчик, прив'язаний до батареї збоку від вікна. Він жалібно плакав, заплющивши від страху очі. Справа на дивані лежала жінка, пов'язана білизняний мотузкою, з кляпом у роті.

Ребров гарячково намагався збагнути, як діяти далі. Але тут один із грабіжників, що був з автоматом, схопив господаря за волосся і, тикаючи пальцем в дитини, крикнув: «Ну, сука, дивись!» Він кивнув своєму спільнику. І той замахнувся сокирою над тендітним тільцем дитини. Хлопчик оглушливо заверещав ...

Реброва наче розрядило. Не роздумуючи, він рвонув з місця, вигукуючи якісь стандартні фрази і не чуючи навіть власного голосу. Єдина думка, яка несамоовито пульсувала в його голові, - за всяку ціну врятувати дитину. В цю мить він відчув, ніби якийсь яскравий промінь, що обпалює, пронизав його ззаду в ділянці потилиці. Він наче вибухнув в його тілі, породжуючи безліч мурашок, як після потужного розряду електричного струму. З цього моменту для Реброва змінилася вся картина сприйняття. Думки зникли. Настала ясність і абсолютний спокій. Час точно сповільнило хід.

Він побачив спрямоване на себе дуло пістолета, але страх був відсутній. Була лише ясність і холодний розрахунок. Зір незвично сконцентрувалося і чітко зафіксувало, як куля вилетіла зі ствола бандита. Ребров машинально відхилив голову, ухилившись від траєкторії польоту кулі. І тільки потім побачив вогонь, що вилітає з чорного круглого отвору.

Погляд впав на праве плече противника. Дивно, але Ребров не бачив ні одягу, ні навіть шкіри, а лише плечовий суглоб, який розривається від кулі. Він машинально натиснув на курок. І в наступну мить куля пробила противника точно в задану очима мету. Діючи майже автоматично, Ребров підлетів у неймовірному для його віку стрибку до бандита з сокирою і врізав йому в груди лівою ногою так, наче все життя тільки й займався східними єдиноборствами. Той з силою вдарився об стіну. Потім, як м'ячик відскочив від неї, впавши на підлогу і упустивши з рук сокиру.

Ребров злегка повернув голову вправо. Третій нальотчик, випустивши волосся чоловіка, вже підводився, направляючи на майора ствол автомата. Ребров діяв швидко, легко і злагоджено, як ніби роками напрацьовував до автоматизму ці рухи. Правою ногою він відбив у бік і вниз зброю, притиснувши його ногою до підлоги. Продовжуючи рух, напівприсівши, з розвороту завдав всім корпусом потужний удар лівим ліктем за вухо бандиту. Той впав непритомний, впавши прямо на господаря. Ребров перекинув пістолет у ліву руку, а правою став піднімати автомат. В цю мить він зафіксував боковим зором щось дивне.

Майор повернув голову. В глибині прохідної кімнати біля дверного отвору, де ще секунду тому стояв сам, він побачив прозорий сяючий силует. Його риси ставали все чіткіше і ясніше, і, нарешті, проявився образ прекрасного обличчя. Його погляд безперешкодно проникав в душу, осяваючи своїм світлом найпотаємніші її глибини. Ребров відчував, що не зможе витримати силу цього погляду, але й відірватися від його чудово приємного і доброго тяжіння, яке тішило серце, було неможливо.

Однак через секунду, до невимовного здивування Реброва, його периферійний зір спрацював так, немов він дивився в упор на події, що відбувалися збоку. Ребров розгледів в найдрібніших подробицях, як розлітається на безліч осколків скло, як в кімнату влітає шматок колоди, вибиваючи раму, а слідом вривається потужна фігура старшого лейтенанта Чміля. Здивувавшись такому, з незвичайними властивостями зору, майор насилу відірвав погляд від сяючого лику і подивився на вікно, яке, як не дивно, виявилось цілим. Але в ту ж секунду скло вщент розбилося, і картинка, відображена мозком Реброва, один-в-один повторилася наяву. Чміль влетів в кімнату як ураган.

Але, побачивши живого і неушкодженого майора, а також злочинців, що лежать навколо нього, він зупинився, злегка оторопівши. Швидко вийшовши зі свого зацепеніння, старший лейтенант почав пов'язувати руки бандитам.

Ребров зберігав все той же стан абсолютного спокою. Він знову глянув у бік прохідної кімнати, яка найбільше привертала його погляд. Але кімната була вже порожня, зяючи своєю поглинаючою темрявою. Лише легкий розсіююче світло плавно віддалялося, відсвічуючи з коридору. Ребров, не роздумуючи, вирушив за ним.

З кожним кроком світло все сильніше міняло свої обриси. Чим далі віддалявся від яскравого світла Ребров, тим більше фокусувався і стискався простір навколо нього. Увійшовши в темряву коридору, він точно занурився в тунель, що повільно обертається. Круглі «стіни» і «підлога» перебували в якомусь аморфному стані. Вірніше, «стіни» і «підлога» були поняттями з минулого Реброва. Зараз він бачив щось на зразок різних по конфігурації і тьмяного світла скупчень атомів і молекул, які немов живі змінювали свою форму, повторюючи відбиток його кроку. Рука Реброва вільно проникала в «стінки» цієї маси. Хоча і рука стала зовсім не рукою, а якимсь струменевим потоком різнокольорових енергій, укладених в оболонку таких же найдрібніших частинок, як у «стіни» і у «підлозі».

Попереду він побачив незвично згруповані атоми і молекули упереміш з розсіюючим світлом згасаючих енергій. «Старенька», - промайнуло у нього в голові. Легке світіння оточувало тіло. В області голови, в самому центрі, пульсувала золотисто-червоним світлом маленька драглиста маса. Над тілом завис невеликий сліпучий яскравий згусток. Якимось чином Ребров розумів, що цей згусток енергій і пульсуючий драглистий комок - одне ціле, що становить суть людини, що перебуває в тілесній оболонці. Йому здалося, що настільки маленьке сяюче Щось, - власне кажучи, і є жива, одвічна істота. Він відчув на собі його невидимий погляд, напругу і якусь тугу, що щемила душу. І він зрозумів його, зрозумів без слів. «Живі всі, живі», - подумки вимовив майор. Істота точно сприйняло його думки. Воно засяло м'якими, неймовірно теплими переливами, дублюючи ці відтінки на драглистій грудочці і залишаючи в душі Реброва аналогічне заспокійливе - відчуття. І тут Реброва осягло. Він ясно зрозумів - смерті, як такої, не існує!

Це відкриття вразило його, відчинивши двері в невідомий досі більш ніж ре-альний світ, світ вічності, наповнюючи життя абсолютно новим сенсом існування. Опинившись на вулиці, Ребров потрапив начебто в знайомий, але в той же час зовсім інший світ. Потоки заряджених частинок омивали його тіло поривом цілком відчутною живої сили під людським назвою «вітер». Ці частинки проникали в тілесну оболонку і насичували інші частинки своєю енергією, які по ланцюжку передавали свою силу іншим, породжуючи відчуття бадьорості і свіжості у всьому організмі.

Світ був аж ніяк не в темних тонах. Він грав химерним світлом життя, якого Ребров раніше абсолютно не помічав. Все навколо сяло різнокольоровими фарбами. І не було тут поділу на живі і неживі об'єкти. Все по-своєму було живе: переміщалося, поєднувалося, отримуючи неповторну гаму переливів, роз'єднувалося на деякі пульсуючі відтінки, незвично перетворювало свої статки

...

Вражений побаченим, Ребров присів на краєчок ганку. І тільки тепер помітив, що бачити став якимось незвичайним способом, наче хамелеон. Його зоровий кругозір значно розширився. Він споглядав, не повертаючи голови, практично все, що знаходилося вгорі, внизу, позаду, з боків. Лише невелика смужка ззаду внизу залишалася невидимою. Для огляду цієї ділянки простору необхідно було злегка повернути голову. Ребров не міг зрозуміти, що сталося з його зором. Він закрив очі, прикривши їх рукою. Однак, незважаючи на те що повіки залишалися зімкнутими, Ребров, як не дивно, бачив власну руку, свої пальці, накладені на віки. Більш того, він бачив все, що відбувалося навколо нього, ніби й не було зовсім ніякої перешкоди.

Ребров в шоці відняв руку від обличчя і подивився на неї. Але тут він відкрив інші дивовижні здібності свого зору. Чим сильніше зосереджував увагу на кінчику пальця, тим глибше проникав його погляд, збільшуючи видимий обсяг у багато разів, як під збільшувальним склом. Хоча в цей же час Ребров відчував, що утримує руку на тій же відстані від очей. Він побачив до найдрібніших подробиць візерунчастий малюнок своїх пальців у вигляді химерних лабіринтів. Вони нагадували місцевість, що петляє, порізану нерівними канавами і плоскими пагорбами. Під цим загадковим рельєфом переховувався інший невидимий світ. Рожева маса огортала розгалужені гірла гнучких

синюватих трубок. Вони інтенсивно пульсували, штовхаючи за своїми хитромудрими ходами під величезним внутрішнім тиском бурхливі потоки червоної рідини. Але і в цьому, неймовірно живому світі існував ще більш витончений світ. Від такого поглибленого зосередження Реброва навіть трохи занудило. Він машинально відірвав свій погляд від пальця, і зір знову став розфокусованим, повертаючи його палець в межі звичних форм.

Намагаючись прийти трохи в себе, Ребров змістив свою увагу на звуки. Але і тут зіткнувся з унікальним явищем. Він не чув звуки як зазвичай, а реально відчував їх всім тілом. З неприхованою цікавістю майор став досліджувати нові можливості свого організму. Спочатку він відчув гавкіт собак. Ці хвили були неначе живою, самостійною силою, з власним запасом енергії. Народжуючись і проходячи дуже короткий життєвий шлях, вони своїми коливаннями змінювали навколишній простір. Ребров відчував, як пружні хвилі вдаряються об його тіло, ніби хвилі морського простору, що накопуються одна за одну, як вони омивають його, немов стрімка течія підводний камінь. Він відчував інші, більш тонкі шуми і життєву силу цих енергій.

Ребров з захопленням став зосереджуватися на різних відчуттях. І тут йому відкрилася абсолютно приголомшлива картина світобудови. Всі ці барвисті відтінки навколишнього простору виявилися не чим іншим, як різними енергіями різноманітних хвиль. Більш того, всі живі і неживі об'єкти представляли собою саме енергетичні частинки, які породжують специфічні хвилі. Вражало їх різноманіття і взаємодія. Хвилі були носіями різної сили і енергії, рухалися зі своїми індивідуальними швидкостями, підсилюючи один одного, зустрічаючись в просторі, відбивалися, поглиналися, перетворюючись в іншу енергію. Спостерігаючи за всім цим пишнотою, Ребров несподівано зробив для себе ще одне приголомшливе відкриття: це життя не припинялася! У ньому не існувало поняття «смерті». Енергії, які і складали суть життя, лише переходили з одного стану в інший, змінюючи форми. Вони існували вічно!

Від таких відкриттів у Реброва захопило дух. Бурхливим потоком нахлинула небувала радість, безмежна любов до всього сущого. Хотілося обійняти душею весь світ і цілком розчинитися в його вражаючій гармонії. Від натхнення, що охопило його, Ребров захоплено подивився на величезний простір нічного неба, він блищав сліпучими зірками. Він відчував шуми, що доносилися звідти, яких раніше ніколи не чув. Вірніше, це були навіть не шуми, а якась симфонія, яка то складала всі звуки в чарівну мелодію, то тішила слух окремим звучанням великого соло. Ця музика зачаровувала своїми ніжними переливами, своєю незвичайною внутрішньою красою.

Ребров насолоджувався гармонійним звучанням Космосу. Він явно відчував якийсь внутрішній нерозривний зв'язок між собою і всім цим дивовижним творінням. Було таке відчуття, що він точно знав, де і що знаходиться: де розпечена зірка, де планета, де просто світло від давно видозміненої енергії згаслої форми. А в деяких темних місцях Космосу явно відчував існування невидимих оку галактик і їх планет з цілком реальним, схожим прототипом життя. Ребров відчував не просто єднання з Космосом, а якийсь незрозумілий зв'язок кожного атома його тіла з кожним електроном небесних тіл. На невідомому рівні своєї свідомості він розумів, що якщо ще трохи побуде в цьому приголомшливому стані глибинного проникнення в таємниці світобудови, то йому відкриється щось позамежне. Але в цю мить йому стало по-справжньому погано. Здавалося - ще трохи і він знепритомніє. Ребров опустив погляд на землю, намагаючись прийти в себе.

Під'їхала опергрупа. У дверях стали снувати туди-сюди люди. У ніздрі Реброва гостро вдарив запах крові, пороку, бензину, суміші чоловічих парфумів з їдким запахом чергової частини і ще дюжина якихось специфічних запахів тутешнього будинку. Під'їхали машини з прокуратури, ВБОЗу, «швидкої допомоги». У дворі почалося інтенсивний рух.

Ребров відчужено спостерігав за людьми, що метушилися. Вони були схожі на потужні джерела різних хвиль, які походять з них. Своїми енергетичними коливаннями ці хвилі швидко заповнювали простір навколо будинку. Майор вперше побачив, що людина займає набагато більший обсяг, ніж він собі уявляв. На вигляд тіло нагадувало рій дуже дрібних бджіл, що рухаються різними групами в своїх напрямках. Цей рій атомів і молекул упереміш з внутрішніми енергіями був оточений щільним туманом сантиметрів на двадцять. А зверху його на півметра покривало незвичайне світіння. І весь цей кокон інтенсивно випромінював якісь енергії, які і заповнювали навколишній простір з неймовірною швидкістю.

Реброва поплескували по плечу, щось запитували, він щось відповідав, не відволікаючи внутрішнього погляду від споглядання того, що відбувається процесу. Підійшов лікар, став цікавитися, чи не поранений він. І тут майор обернувся і звернув увагу на цю людину. Він зрозумів питання набагато швидше, ніж той встиг вимовити його до кінця. Але одночасно Ребров сприйняв і інші, більш сильні уявні хвилі, немов в докторі говорили різні люди про абсолютно суперечливі речі з явною перевагою негативу. Причому майор настільки явно відчував думки лікаря, як ніби все це відбувалося в його власному мозку.

Нарешті суєта суєт закінчилася. За розпорядженням начальства Реброва відправили додому. Він сів у міліцейський «бобик» разом з іншими співробітниками, які зголосилися його супроводити. Ледве заревів мотор, майор переключився на інше сприйняття. Його увагу привернув працюючий двигун. Як не дивно, але Ребров побачив те, що відбувалося всередині. Він ясно бачив, як впорскується і переливається різними відтінками бензин, змішується з повітрям. Як іскра запалює цю суміш, як відбувається вибух. Сила вибуху відштовхує поршень. Цей поршень передає енергію на колінчастий вал. Через колінвал вона йде на колеса. І колеса обертаються, чіпляючись за асфальт. І начебто перетворена енергія, яка рухає їх, повинна наближати Реброва до дому. Але, як не дивно, замість цього він чомусь відчув, що будинок наближається до нього.

Майор дивився на весь цей загадковий світ з неприхованим здивуванням. Він точно роздвоївся. З одного боку, це було для нього в новинку. Але з іншого боку, він відчував, що все це колись уже бачив: і Космос, і атоми, і хвилі. Він знав цей світ!!!

З обережності Ребров не став нічого повідомляти колегам про свої приголомшливі відчуття, щоб не уславитися божевільним. Хоча, дивлячись на всю цю реальну навколишню красу зміненого світу, він усвідомлював на якомусь глибинному рівні, що божевільний якраз людський світ з усім його емоційним брудом і потребами тварини.

Добравшись до будинку, Ребров тихенько увійшов в квартиру, щоб не розбудити близьких. Він навіть не став включати світло, оскільки прекрасно бачив в темряві. По суті і не було темряви як такої. Світ переливався різноманітною світловою гамою. Кожен крок майора і дотик до чогось породжувало новий сплеск хвилювих коливань і їх взаємодію.

Ребров постелив собі на дивані і ліг. Вірніше сказати, занурився як начинка в листковий пиріг в таку ж незвичайну середу атомів і молекул, що рухаються по різних траєкторіях. Він відчув блаженний стан розслаблення і спробував закрити очі. Однак, навіть прикривши повіки, як і раніше бачив все ту ж об'ємну картинку приміщення з усім його життєвим рухом «нерухомого майна». Ребров посміхнувся про себе: «Як же тепер спати-то?» Не уявляючи як бути, він став розглядати це дивне самотійне життя його квартири. Потім в голові самі собою стали прокручуватися в зворотному порядку всі події минулої ночі. І коли думка дійшла до приголомшливого проникливого погляду світлого образу, перед очима Реброва спалахнув яскравий сліпучий спалах і він провалився в глибокий сон.

* * *

Майор прокинувся, коли на вулиці було опівдні. Зір став звичайним, як і раніше. Однак Ребров відчував себе зовсім іншою людиною, точно всередині нього стався глобальний позитивний переверт. Тіло, як не дивно, взагалі не боліло. Навпаки, воно було повно сил, немов до нього повернулася друга молодість. Весь організм став легким і підтягнутим.

Вдома нікого не було. Дочка пішла в інститут, дружина, напевно, на базар. Ребров, насвистуючи веселу мелодію, зробив зарядку, чого давно вже не робив. Потягав запорошені гантелі. І в бадьорому настрої вирушив в душ. Помившись, він звичним рухом видавив з тюбика крем для гоління і став наносити його помазком на дводенну щетину, не перестаючи наспівувати собі під ніс. І тут, глянувши на себе в дзеркало, Ребров завмер. Його волосся, п'ятнадцять років тому почали сивіти, перетворилися в темно-коричневе. Дрібна сітка зморшок на обличчі пропала. Зникли мішки під очима і жовтизна шкіри. Обличчя якимось незрозумілим чином відновило свій природний здоровий колір. Але найголовніше - очі. Вони стали не лише насиченокарими, але і відображали таку силу і блиск, які були не властиві Реброву навіть в молодості. Майор сів на краєчок ванни. А потім знову скочив, вдивляючись у власне відображення. Він намагався осмислити: які метаморфози відбулися з його організмом? Але потім перестав себе мучити подібними «дріб-

ниціями». Адже це було всього лише тіло.

Закінчивши ранкові процедури, Ребров пішов на кухню. Заварив собі, як зазвичай, чай. Зробивши ковток, він вперше, як не дивно, відчув справжній аромат і смак цієї насиченої води. У ньому прокинувся здоровий апетит. Поширив в майже порожньому холодильнику, він витягнув залишки продуктів і, створивши з них бутерброди, із задоволенням став їх їсти. Вперше за багато років Ребров з насолодою поснідав. Наспівуючи все ту ж веселу мелодію, він одягнувся і відправився в РВВС відписуватися за свій «несанкціонований героїзм».

Ступаючи звичною дорогою, якою ходив вже стільки років, Ребров все більше переконувався в тому, що навколо нього, виявляється, існує приголомшливий світ, і він сам - частка цього природного дива. Ребров йшов і не відчував ваги власного тіла. Фарби стали набагато яскравіше, насиченішим, точно з очей спала якась каламутна пелена. Він бачив справжню, живу, навколишню красу. Чув, як в дійсності співають птахи. Навіть в цвірінканні горобців вловив якусь просту суперечку. Він став розуміти цей світ на якомусь невербальному рівні.

Ребров підійшов до зупинки. Чекаючи автобуса, він вперше за багато років звернув увагу на кору дерева, що знаходиться неподалік. Тонкі витончені вигини чергувалися з товстими опуклими частинами, заворожуюче граючи світлотінню кожної прожилки. А все разом виглядало прекрасним загадковим малюнком, схожим на таємничий лабіринт, прокреслений невидимою рукою від коренів до самої верхівки. Ціле життя всередині, ціла доля зовні ... Скільки всяких подій сталося біля цього дерева і завдяки йому у інших істот ...

Майор подумав: «Так, кожному визначено своє місце в цьому житті. І кожен в цьому житті - багато разів доленосний елемент ... Дивно ... Вражає ... То-чому ж ці таємниці буття відкрилися саме мені?» Це питання не виходило у нього з голови.

В цей час під'їхав автобус, і перед ним відчинилися двері. «Доведи» - почув Ребров позаду себе неприродно гучний, завзятий дівочий голос. Майор озирнувся, чомусь подумав, що це адресовано саме йому. Але, побачивши молоду пару, яка обіймалася не звертаючи ні на кого уваги, насолоджувалася своїм щастям, злегка зніяковів і увійшов в автобус.

Ребров насилу протиснувся всередину, щоб не затуляти іншим прохід до виходу, і встав біля бабусь, які сиділи і мирно балакали одна з одною. В голові луною повторювалося слово незнайомої дівчини. І тут одна з бабусь з такою ж незвичайною інтонацією, як здалося Реброву, вимовила між розмовою фразу: «Богу, що ...» Майора дещо здивували ці звукові частоти, що збігаються. Слова запали в душу. Скільки він потім не прислухався до їхньої розмови, більше нічого подібного так і не почув.

Ребров спантеличено вийшов на своїй зупинці. В голові самі собою складалися слова, вимовлені різними людьми: «Доведи Богу, що ...» Проходячи повз театр, майор звично ковзнув очима по афішам і тут же знову повернувся до них. Серед всієї нісенітничі слів незвично була написана фраза «ти Людина». Ребров для експерименту відвернувся. Потім знову глянув на рубрику, що рясніла на афіші. І знову його погляд одразу безпомилково потрапив на ці слова, точно зараз це була для Реброва найважливіша інформація. Він струснув головою, злегка оторопівши від своїх відкриттів, і продовжив свій шлях.

До РВВС залишалося зовсім небагато, буквально двісті метрів. Дорога пролягала через парк. Ребров йшов не поспішаючи, прогулянковим кроком, роздумуючи над незвичайною складеною фразою. «Доведи Богу, що ти Людина ... Доведи Богу, що ти Людина», - прокручувалося в його голові. Раптом десь зовсім поруч дзвінкий дитячий голосок голосно промовив: «... і Бог повірить в тебе». Майор здригнувся і від подиву навіть обернувся.

- Правильно, бабусь? - Щасливо посміхаючись, белькотів п'ятирічний малюк, мнучи за руку свою літню бабусю, яка сиділа на лавочці.

- Правильно, правильно, мій хороший, - відповіла розчулена бабуса і поцілувала онука в лоб.

Ця сцена і головне ці слова просто потрясли Реброва до глибини душі. В голові моментально склалася готова пропозиція: «Доведи Богу, що ти Людина, і Бог повірить в тебе». Щось Суще спілкувалося з ним, як цілком реальне жива істота. Воно давало в знаках відповідь на хвилююче його питання. Несподівано Реброва осінило. Це ж було завжди! Це Суще не з'явилося нізвідки і нікуди не зникало, воно постійно присутнє поряд з ним протягом всього його життя. Тільки він, немов сліпець, не помічав такої підтримки, цих знаків, якими щедро обсидала його Доля. Як же

все просто, мудро і ясно ... "Доведи Богу, що ти Людина, і Бог повірить в тебе ...

* * *

Ребров зайшов до райвідділу і здивувався сам собі, своїм новим відкриттям і спостереженням. Люди, кажучи про його вчорашні дії, немов приміряли це «покривало» на себе. Одні дивилися на все крізь завісу заздрості. Інші пишалися за себе, що працюють з людиною, яка завжди прийде на допомогу. Треті раділи за показники і за ту нагороду, яка їх чекає за такого підлеглого. Четверті таємно посміювалися, вважаючи його «простаком» і «дурником», що добровільно «підставив свою дупу під кулі заради сім'ї якогось торгаша». І лише одиниці, його справжні друзі, щиро були просто раді, що все обійшлося і їх друг залишився живий і неушкоджений. Ребров точно відчував людей зсередини. Якимось незрозумілим чином він відчував, що насправді вони думають. Виявляється, зі ста відсотків усіх висловлених вітальних слів лише десять відповідали щирим чистим помислам. Решта дев'яносто відсотків - точно від лукавого. Ех, люди, люди ... Однак Реброва ця обставина, замість того щоб розлютити, неабияк розсмішила. Адже кожен із співробітників наївно вважав, що він один такий тайнодум свого «великої величності Точки зору». Але в цьому-то Ребров і побачив глобальний обман, оскільки навколо перебували такі ж штаповані клони легіону Его, і мало хто з них був справді по-справжньому індивідуальний в блиску істини свого душевного світу.

Ребров глянув на життя ніби під іншим кутом зору. Проходячи повз «мавпятника», він подумав: а чим відрізнялися по внутрішній суті співробітники від затриманих? Нічим, такі ж люди. Раніше затримані були для Реброва потенційними злочинцями, брудом людського суспільства. Зараз він вперше дивився на них людськими очима. Це були ті ж люди, зі своєю душею, внутрішнім світом, своїми хорошими і поганими думками, недоліками, слабкостями. І зовнішня відмінність було всього лише в тому, що одного разу вони піддалися на провокацію свого Негативу, що швидко поглинуло їх породженими обставинами. Але від цього ж ніхто за великим рахунком не застрахований, у тому числі і співробітники, оскільки дана проблема є тереном внутрішньої глобальної битви між силами добра і зла в кожній людині.

Дивно, але люди з вкрай злісним складом розуму в цей день якось оминали Реброва, як ніби боялися відбілитися чимось світлим і добрим і похитнути свою обрану колись позицію. Але таких внутрішніх злиднів виявилось в стінах РВВС трохи, втім як і щиро добрих. В основному люди здалися Реброву тими, що стоять на прикордонній смузі між добром і злом. Куди їх спокусить думка, туди і хилило, немов п'яних штормило то в одну крайність, то в іншу. Але вони вперто дерлися на нейтральну смугу, ніби боялися втратити з поля зору цей важливий для них життєвий орієнтир. Але люди не бачили одного - об'ємної картини, всього того, що відразу кинулося в очі Реброву. Повзали-то вони по колу.

Майор засів у вартівні писати рапорт, але його постійно відволікали Вітаннями, так що відписувався він практично до вечора. То один загляне поговорити по душам, то інший ... Люди ніби не могли з ним наговоритися. Вони розповідали різні життєві випадки, анекдоти, всякі дрібниці, аби розтягнути час і затриматися біля Реброва довше. До вечора, коли пішло начальство, у вартівні взагалі зібралася велика гомінлива компанія. І якщо раніше співробітники бігли після роботи скоріше додому, то сьогодні ніхто і не думав розходитися. Всі сміялися, жартували, підбадьорювали майора, «благословляючи» на нові подвиги. Люди заражали один одного радісним сміхом, відпочиваючи душею. Але, мабуть, самим неймовірним було те, що ніхто в цей вечір не тільки не пив, але навіть і не згадав про горілку. Як то кажуть, коли співає душа, тіло повністю насолоджується.

Додому Ребров прийшов далеко за північ. Навіть лягаючи спати, він ніяк не міг відійти від своїх вражень насиченого дня. Світ змінювався навколо нього з вражаючою швидкістю. І він змінювався разом з ним, хоча і не встигав все осмислити до кінця і пояснити звичної логікою. Тепер він просто довіряв своїй інтуїції. Ребров був впевнений - вона знала про світ практично все. Сьогодні, коли він писав рапорт, інтуїція підказала йому, що це будуть останні його звітні папери в РВВС, хоча логіка стверджувала швидше зворотне. «Ну що ж, - подумав він про себе, - поживемо - побачимо».

* * *

— На наступний день Ребров повинен був йти до свого друга-лікаря на черговий огляд. Він

відчував себе цілком здоровим. Але залишки старої свідомості вимагали доказів, якихось підтверджень того, що його тіло дійсно в повному порядку.

— Побачивши посвіжілого, різко зміненого майора, товариш неймовірно здивувався. Він оглянув його, промацав печінку, виміряв тиск ... І в розгубленості знизав плечима. Не вірячи власним очам, лікар направив Реброва на повторні аналізи. Попросив зробити УЗД і годинки дві погуляти.

— Всі ці дві години майор хвилювався, як студент на іспиті. Вірніше, хвилювалося зовнішнє, якесь поверххневе «я», з яким було пов'язано його старе звичне мислення. Але нове велике «Я», що набирало всередині нього неймовірну силу, від якої і виходила ця сама інтуїція, залишалося спокійним. Тому і Ребров, розмірковуючи, то ходив взад і вперед, зі страхом ламаючи голову над невизначеним майбутнім, то переймався таким спокоєм, перед яким будь-які страхи танули, як сніг під теплими променями яскравого сонця.

— Ледве дочекавшись призначеного терміну, майор поспішив в поліклініку. Підійшовши до дверей лікаря, він в нерішучості зупинився. Перед очима спливали сіра двері того приватного будинку, за якої недавно вночі його чекала страшна невідомість. Але це бачення тривало буквально секунду. Ребров на подив легко впорався зі своїм тимчасовим переляком. Щось хороше знову охопило майора зсередини. І саме воно давало можливість побачити світ у світлих тонах, налаштовуючи свідомість на виключно позитивну хвилю. Ребров впевнено відкрив двері і ступив назустріч своїй долі.

— Його друг виглядав дещо спантеличеним.

— - Заходь ... Тільки що принесли твої результати. Сідай ...

— Деякий час лікар розглядав папери, звіряючись з минулими записами. Ребров сидів мовчки. Дотримуючись напрацьованої роками звичкою опера, він нишком спостерігав за мімікою доктора. Той тер лоб, поправляв окуляри, здивовано змахував бровами, з цікавістю щось порівнював. Пацієнт зрозумів ще до розмови, що найстрашніше для нього вже позаду.

— - Слухай, нічого не зрозумію ... Начебто все нормально, все в нормі ... Здоровий ти, хлопче, як бик. Так-так, виказуй, чим там лікувався?

— - Та нічим, - знизав плечима Ребров і додав: - Так, до знахарки однієї з'їздив ...

— - До знахарки, кажеш ?! Напевно, молоденька та гарненька? - Хмикнув доктор. - А мене не познайомиш?

— - Будь ласка! Ось тільки адресу вдома залишив ...

— - Якщо вдома, не біда, я терплячий, вмію чекати ... Ну, що я можу ще сказати про тебе ... - кивнув він на результати медичного обстеження. - Як кажуть в народі, якщо людина посправжньому хоче жити, медицина тут безсила.

— Вони розсміялися. Вирішивши всі питання, майор поспішив розпрощатися.

— - Так адресу не забудь! - Нагадав йому лікар наостанок.

— - Постараюся, - відповів Ребров, прекрасно розуміючи, що це прохання йому навряд чи вдасться коли-небудь виконати.

* * *

На третю добу Ребров дещо адаптувався в новому для себе стані незвичайного бачення світу. Все ніби залишалося незмінним, але сприймав він все інакше. Певно свідомість пододала якусь межу і за нею повноводною рікою вирувала життєва сила, за допомогою якої Добро і Любов переповнювали душу і виливалися на світ своєю дивовижною внутрішньої Свободою. Ребров більше відчував цей стан, ніж розумів. У ньому пробудилась якась невтамовна жага пізнання. Начебто він голодував століттями, а зараз перед ним відчинилися двері в світ, повний соковитих плодів. Йому хотілося все спробувати, оцінити різноманітний смак, колір, їх красу, напиться з цілющого джерела. Загалом, насититися вдосталь тим, чого він був так довго позбавлений.

Ребров щиро шкодував людей, які не бачили усієї цієї пишноти, яка існувала прямо у них під носом. Вони, наче мумії, ходили, обмотані в пелені якихось нескінченних турбот. І, незважаючи на те, що страждали від цього, насправді не бажали позбутися своїх пов'язок, що відчувували їх від реального світу, тому що боялися втратити свої надумані засади, розчинитися в незвіданому середовищі. Але Ребров відмінно розумів, що всі ці страхи насправді - ілюзія, обман, породжений для своїх рабів ненаситним Его. В основному люди були позбавлені краси через тваринної

примхи, бо не відали про найголовнішу свою силу - істинну Свободу Душі.

У цей день майора викликали до РВВС, хоча у нього був вихідний. Було потрібно залагодити деякі формальності з приводу того незабутнього чергування. Сьогодні він відчував себе якось по-особливому. Крім дивного стану свідомості, в якому Ребров перебував уже кілька днів, він явно відчував ще й чийось стимулюючу присутність поруч з собою. Це приголомшливе відчуття сили добра, якоїсь могутньої, до болю рідної душі, знову і знову повертала його уявний погляд до прекрасного лику, що запам'ятався в ту доленосну ніч. Сьогодні ці підсвідомі почуття чомусь особливо посилилися. Це додало Реброву незрозумілу впевненість у своєму майбутньому.

На підході до РВВС, біля траси, він зіткнувся ніс до носа з бомжем, тим са-мим Ваською, який постійно чергував в їх «мавпятнику». Того, очевидно, випустили, зазначивши перед начальством всі свої «галочки». Побачивши майора, бомж засяяв у своїй щербатій усмішці, немов зустрів свого друга.

- Здрастуй, Ребров!

Майор посміхнувся. Вперше в житті цей бомж вимовив його прізвище повністю, з буквою «р».

- Здорово, Інокентій Петрович! Ну що, випустили?

- Та навіщо я їм тепер потрібен! - Махнув той рукою. - Там з'явилася публіка набагато цікавіше.

- Зрозуміло.

- Сигаретки у вас не знайдеться? - Ввічливо запитав бомж.

Ребров пошукав по кишенях. Витягнув пачку і простягнув своєму випадковому співрозмовнику.

- На Тримай.

Той з підкресленою акуратністю взяв одну сигарету.

- Та можеш забрати всю! Я кинув палити.

- Дякую ... Це добре, що кинули, - пробурмотів бомж, хижо ховаючи пачку в засмальцьовану кишеню. - А вогнику не знайдеться?

Ребров дістав запальничку і з посмішкою сказав:

- Дарую.

- Дякую, - задоволеним голосом промовив Інокентій Петрович і, награно зітхнувши, додав: - Ех, мені б вашу залізну волю ...

- Та хто ж тобі заважає її мати? - Посміхнувся Ребров.

- Обставини-с.

Майор з посмішкою похитав головою.

- Так, так, так, - заторохтів бомж. - Чи не будьте ласкаві-с сумніватися. Саме обставини-с: відсутність житла, необхідних коштів ...

- Нісенітниця! Знаєш такий вислів: «Той, хто хоче, досягає більшого, ніж той, хто може».

- Так-то воно так ... Та тільки пізно мені чогось добиватися. Моя персона, знаєте, не затребувана-с на цьому святі життя.

- Ну, чому ж ... Будь-хто може знайти місце під сонцем. Було б бажання.

- Ех, та якби сонце лише вирощувало ... Воно ж ще й розкладає.

- Так, Інокентій Петрович, філософствувати ти мастак, - посміхнувся Ребров, збираючись розпрощатися з цим «індивідуумом».

Однак бомжа неначе заклонило в нестримній балаканині.

- Та я що ... Була б у мене підходяща робота ... Та я б гори звернув ... Та хоч якийсь дах над головою ...

- Так влаштуйся двірником або сторожем: і дах, і заробіток, - запропонував Ребров, поглядаючи в бік РВВС.

- Вчений ступінь-с не дозволяє спускатися до таких низів.

Майор з подивом дивився на бомжа і, ледве стримуючи накат сміху, запитав:

- Яка така ступінь?

- Вчений-с ... Ви не помилилися ... Я адже бомжем не всю життя був, ось останні десять років ... А раніше на Півночі працював. Геохімік я ... Займався вивченням розподілу процесів міграції хімічних елементів в земній корі ...

Сміх у Реброва миттєво зник, поступаючись місцем непідробному інтересу.

- А що ж ти раніше про це мовчав?

- А-а, - махнув той рукою. - Який сенс щось про це розповідати? Людей смішити? Цілий кандидат і бомжує.

Реброву стало якось не по собі. Стільки років спілкувався з цією людиною і, по суті, абсолютно її не знав.

— Так, так, - продовжував бомж, задоволений такою увагою з боку майора. - Було діло ... Колись вивчав праці Вернадського, Ферсмана, Гольдшмідта ... Кандидатську навіть захистив. А тут на тобі, розвал Союзу! Наше об'єднання і закрили. Відразу ніхто нікому не потрібен став. Ех, думаю, куди ж тепер? Ось і поїхав додому. Батьки у мене в селі живуть, тут недалеко. Ну, помучитися, поблукав, та й в місто подався. У своєї знайомої став жити, ніби як в цивільному шлюбі. Тільки з роботою біда. Сунувся в одне місце - не беруть. В інше - те ж саме. У третьому сказали місяці через три підійти, може бути звільниться посаду молодшого наукового співробітника. Уявляєте, мені, кандидату наук, пропонують, як подачку, посаду молодшого наукового співробітника і то з приставкою «може бути!» - Тицьнув він себе в груди. - Така мене тоді злість взяла! .. Ну, я і послав їх усіх до такої-то матері. Виходить, мої знання на хрін нікому не потрібні стали! Образився я на весь світ. Все ця влада винна, розвалила таку країну ...

- Почекай, почекай ... У тебе ж було житло, документи ...

- Було так загуло, - невдоволено буркнув бомж, обурюючись, що його перервали на самому улюбленому місці. - З горя-то я до горілочки трохи пристрастився. І співмешканка моя мене і виставила разом з валізою за поріг. Ну і пішло-поїхало ... Речі свої пропив, документи вкрали ... Став по вокзалах та горищах ночувати. Спочатку страшнувало було, потім нічого, звук.

- А батьки живі?

- Не знаю. Я, як в місто тоді подався, більше у них і не було.

- Чому?

- Так ніяково якось ... Поїхав кандидатом, повернувся бомжем ... Ні, нехай краще все село думає, що я залишився кандидатом ... Батьки так пишалися цим ... Ось така у мене гірка доля ... Та була б нормальна влада, не сталося б такого ...

І далі бомжа понесло - він перейшов на образливі висловлювання на підвищеної тональності щодо «винуватців» його життя. Ребров тим часом поринув у власні думи. Цей стара людина виявилася практично на дні, але до сих пір жила ілюзорними амбіціями минулого. Для нього важливіше була не щоденна робота над собою, над своєю лінню і егоцентризмом, а збереження надуманого міфу про себе у тих людей, яким, по суті, це було не важливо. Майор прекрасно розумів, що ні влада, ні час змін не винні в долі співрозмовника. Винен він сам. Він дозволив гніву і гордості захопити свідомість і оповити його своїм корінням. Він розпустив свою лінь і зробив з себе закінченого алкоголіка. Ця людина з тріском програла свій життєво важливий внутрішній бій. Тому і звинувачує всіх і вся навколо себе, але тільки не головного носія своїх нещасть - власне Его, рабом якого він став на все своє життя. Рабами не народжуються, рабами стають. Життя продемонструвало Реброву цей яскравий приклад, точно хотіло підкреслити значимість внутрішньої перемоги над жахливим владикою - егоцентризмом, який тяжіє над більшою частиною людства. Воно показало, що цього дракона потрібно чітко прикувати в своїй свідомості і утримувати його силою волі, віри і всеосяжної любові. Тільки тоді зникне чорна хмара негативу і в свідомості настане довгоочікувана ясність і чіткість бачення. Ось тоді світ і розкриє перед чистим поглядом всі свої істинні цінності.

Майор стояв в задумі біля бомжа, який тараторив про своє наболіле, коли поруч верескнули гальма новенької іномарки. Водій деякий час придивлявся до дивної парочки, а потім, грюкнувши по керму, став виходити з машини.

- Овва, Ребров! Скільки років скільки зим? Майор озирнувся, і очі його жваво заблищали:

- Ось це новини! Серьога!

Бомж обернувся і діловито почав збиратися.

- Гарзд, підю я ...

- Бувай, - кивнув Ребров, не відриваючи погляду від свого однопольчанина, завдяки якому він колись ступив на шлях юриспруденції. - Очам своїм не вірю ...

Вони міцно потисли один одному руки і по-братськи обнялися.

- Сто років тебе не бачив ... Молодець, добре виглядаєш! - Посміхаючись, сказав Серьога.
- А ти, я дивлюся, «момончик» собі наїв, - пожартував Ребров, використовуючи їх старий студентський жаргон.
- Так не без цього! За посадою ніби як належить, - поплескав за своїм уподобанням животу, одягненому в дорогий костюм.
- А ти куди пропав? Як змився з міліції, так ні слуху ні духу. Хоч би листівку надіслав, мовляв, живий-здоровий.
- Ти ж знаєш, який з мене письменник! Пам'ятаєш, як твір здавав ?!
- Вони засміялися, згадуючи подробиці.
- Та хіба таке забудеш, - зауважив Ребров.
- Чесне слово, до сих пір писати не вмію.
- А як же ти працюєш?
- Так я ж не пишу, я тільки розписуюся.
- А, тоді зрозуміло ...
- Вони знову розсміялися.
- І де ти «живеш»?
- Я зараз концерном володію.
- Та ну?!
- Уже сьомий рік. Дякувати Богу, що хоч юридичною освітою в молодості «оволодів». Зараз в бізнесі увага потрібна, в документах особливо. Всі норовлять півруки відрубати. Конкуренція, сам розумієш ... Слухай, добре, що я тебе зустрів! А я тут голову ламаю ... Мені начальник служби безпеки конче потрібен. Підеш до мене працювати? Ти мужик чесний, порядний. Про твої опергероїзм я чув. Земля, як ніяк, чутками повниться ... Машину тобі дам, з житлом, якщо треба, допоможу. Оклад дві тисячі баксів ...
- На рік?
- Ну, Ребров, ти в своєму РВВС зовсім відстав від життя! - Хмикнув приятель.- В місяць, звичайно. Плюс квартальна премія. Ну, як, згоден?
- Ребров стояв, сторопівши від такої несподіваної пропозиції. Хтось схвально поплескав його по правому плечу. Майор повернувся, але ззаду нікого не було. Він глянув на сіру будівлю РВВС, і наче камінь з душі звалився. Ребров відчув, що все, що повинен був зробити на цьому перехресті долі, він уже зробив. Нічого його більше тут не тримало. Майор відчув цю внутрішню свободу. Подивившись на небо, він побачив, як з-за хмар визирнуло сліпуче сонце. Ребров примружився і йому на мить привидівся усміхнений знайомий світлий лик. Повернувшись, він з посмішкою відповів:
- А чому б і ні?

ВСЕ ТАК ПРОСТО

*У простоті проявляється Він.
Простоту ускладнюючи,
Ми втрачаємо Його.
А все так просто!
Рігден Джанпо*

Сонце повільно піднімалося над горизонтом, осяваючи теплим, ласкавим світлом все живе навколо. Заіскрилася рухом вод невелика річечка, грайливо підморгуючи навколишньої природи. Плавні вигини річки чарували витонченої красою безкрає зелене поле, яке рівно утримувало її в смарагдових обіймах. Тисяча діамантових крапельок роси на травинках поля щоранку дарували річці хвилини захоплення неповторною грою яскравих відблисків. І чим вище піднімалося сонце, тим рідше томно зітхала річка, тим більше вона оголювала свою справжню красу з-під легкої вуалі молочного туману.

На березі цього дива природи сидів немолодий рибалка. Сьогодні клювання чомусь не було. Від цього і настрої відповідний. Туман, підіймається від річки, точно спеціально приховував в калямутній пелені навколишній ландшафт, віддаляючи людину від зовнішнього світу і занурюючи у внутрішній. Чаруюче однотонне погойдування поплавця мимоволі наводило на сумні думи про себе, про своє прожите життя, незвичайну долю.

Чого тільки не пережив Григорій Дмитрович Тімонніков за свої роки! Було все: важке дитинство, бурхлива молодість, велика любов, страшна війна, голод, розруха, сім'я, діти, важка робота, шана і повага, пенсія, онуки, смерть дружини ... Доля точно випробовувала його в усіх своїх іпостасях: то несподівано обсіпала довгоочікуваним щастям, то жорстоко його забирала, потім знову винагороджувала і знову відбирала. Неможливо було звикнути до її раптових поворотів, значних злетів і падінь. Але Григорій наполегливо долав ці труднощі, крок за кроком. Вони гартували його характер, виховували волю, породжували цілеспрямованість. І здавалося б життя прожите, яких ще каверз можна очікувати в старості? Однак ...

Він ніколи не замислювався всерйоз про те, що таке старість. В юності здавалося, що п'янке щастя молодості і насолода нею буде тривати вічно. Під час війни про старість взагалі і думки не було, оскільки ніхто не знав, що з ним станеться через хвилину. У зрілому віці ця тема теж пройшла якось мимохідь, вистачало щоденних клопотів на роботі і в сім'ї. Він бачив навколо себе людей похилого віку, допомагав їм ... Але реально не уявляв, що сам колись доживе до такого поважного віку.

Життя, як не дивно, пролетіло, немов одна мить. І ось вона, старість ... Тіло зморщилось, шкіра обвисла, порідшало волосся, рухи стали обмеженими. Та й всякі хвороби почали прив'язуватися. Григорій і раніше-то на себе в дзеркало рідко дивився, а тепер і поготів страшно дивитися. Його обличчя в старості стало зовсім іншим. Тільки вираз очей, мабуть, залишилося колишнім, лише збляк їх колір та зник пустотливий вогник. Але саме парадоксальне - в душі він залишився молодим. Збереглися в первозданному вигляді все ті ж душевні пориви радості, захоплення, та ось тіло вже не здатне з колишньою повнотою висловити ці почуття.

Ось у чому вся образа і сіль старості - цей неймовірний розрив між внутрішнім станом і зовнішнім. Напевно, тому йому завжди було важко уявити себе старим. Він не міг відчувати стан саме внутрішньої старості.

Дивні відчуття ... Не встиг як слід попити, глип, а ти вже на порозі у вічність ... У чому ж сенс цього буття? Навіщо доля давала тобі стільки труднощів, поневірянь? Заради чого всі ці випробування на міцність, напружена робота? Адже по суті, якщо розібратися, все, над чим ти щодня трудився, на що витрачав нерви і сили, чому віддавав себе повністю, виявилось результатом одномоментним. Таким чином, роки розтрачені на миті, які колись вважав важливими, але якщо подивитися на них з висоти прожитих років - вони виглядають абсолютно нікчемними і безглуздими. І для чого такі складності визначає людині доля? Копошиться вона все життя, як черв'як ... Користі-то від цього? Ні, звичайно, можна знайти собі багато виправдань, що, мовляв, життя все-таки про-

жите не дарма. Але якщо само по собі виникає питання «заради чого ж ти жив ?!» , ясно,

що підсвідомо людину щось турбує, щось хвилює, немов вона чогось не встигла зробити, завершити ... Але що саме?

Вкотре Григорій перебирав свої спогади. Він виростив хороших дітей, які, в свою чергу, народили славних онуків. Як то кажуть, і будинок був побудований, і сад посаджений. І все ж залишалося якесь незрозуміле хвилювання ... Воно хвилювало не в плані буття, а на якомусь рівні внутрішнього усвідомлення. Іноді Григорій відчував, що близький до розгадки, а іноді йому здавалося, що ця таємниця відкриється тільки перед смертю. Він боявся не самої смерті як такої. На фронті війна навчила долати страх перед загибеллю. Але він боявся подальшої невідомості, боявся, що в той момент осмислення прожитого життя виявиться занадто пізно, щоб щось виправити або змінити.

В останні роки Григорій досить часто розмірковував про це. Часу у нього було більш ніж достатньо. Нікуди поспішати, летіти стрімголов. Він вже давно не був зв'язаний зобов'язаннями перед суспільством, колективом і сім'єю. Тіло було немічним і не вимагало колишніх турбот. Так що все, що йому залишилося, - це підводити підсумки прожитих років. І Григорій знову поринав у свої думи - один.

Стареча самотність - це, мабуть, єдине випробування, до якого важко звикнути. Воно вбивало своєю навколишньою тишею, безвихіддю, якоюсь тотальною пригніченістю. Змушувало відчувати гіркоту втрат, безглузде існування. Воно гнітило і породжувало страх, що тебе всі забудуть, відчуття, що ти - нікчемна, стара річ, закинута на запорошене горище. Григорій не припускав, що старість буде викликати таке неприємне відчуття, ніби тебе за непотрібністю списали з корабля на незаселений острів. Навколо вирує цілий океан життя, але ти вже - лише сторонній спостерігач цієї хвилюючої стихії. Пам'ять про проведені в ній дні не дає спокою. Душа рветься назад, та ось «тіло-човен» занадто зношене та діряве. І немає сил його полагодити, немає можливості побудувати нову ...

Людина боїться самотності все своє свідоме життя і в результаті отримує його як неминучу обставину. Кому потрібна стара матерія? Та нікому, в тому числі і самому собі. Адже тобі так само, як і раніше, хочеться жити і насолоджуватися усіма принадами світу. Але старість позбавляє багатьох задовольень. Її дзвінка навколишнє тиша змушує людину замислитися над сенсом свого існування. Вона багато разів підсилює то внутрішній стан і думки, які переважали протягом усього життя.

Григорію не було в чому дорікнути собі. Він завжди дотримувався законів своєї Совісті. Це був головний критерій всіх його вчинків, життєвих рішень. Він жив для людей і заради людей. І люди відповідали йому своєю любов'ю і повагою. У Григорія було багато приятелів. Але ось близьких друзів, з ким можна поділитися всім, що наболіло в душі, на жаль, вже не було в живих. Дружина померла. Діти жили далеко зі своїми сім'ями. Він не хотів обтяжувати їх своєю старістю і тим більше своїми переживаннями. Ось і виходило, що під кінець життя ні з ким навіть думами поділитися. А адже саме зараз, як ніколи, хотілося почути теплі, слова, що пестять душу, відчутти поруч споріднену душу, розвіяти свій страх перед тією невідомістю, яка чекала на нього за неминучою рисою буття.

Старий сидів на березі, злегка згорбившись від думок, які навалилися на нього. Риба як і раніше не клювала. Він машинально витяг вудку з води, перевірів наживку, поправив поплавки і знову закинув її в річку.

- Е-хе-хе, - зітхнув старий, зім'явши свою затерплу шию.

Шрам на обличчі, що тягнувся від правого вуха до нижньої щелепи, злегка заскиглив. Старий дещо здивувався і в той же час насторожився. Це завжди відбувалося в найважливіші хвилини його життя. Такий дивний внутрішній «дзвіночок» та ще червонувато-рожева пляма в районі верхнього шийного хребця з'явилися у нього під час війни, після одного найзагадковішого випадку в його долі.

Це сталося восени 1942 року. Після чергової атаки німців червоноармійці відпочивали, влаштувавшись хто де. Григорій разом зі своїм другом Миколою Веперським лежали в бліндажі. На вулиці накрапав дощ. Гітлерівці час від часу обстрілювали позиції росіян. То тут то там лунали

вибухи, чулися рідкісні автоматні черги. Молоденьке поповнення здригалося, озираючись на всі боки. Бувалі ж бійці ставилися до цього більш спокійно, намагаючись хоч трохи подрімати, економлячи сили.

У бліндаж увійшов солдат, хлопець років тридцяти, і голосно промовив своїм незвичайно мелодійним голосом:

- Тимонніков, Веперській, терміново до командира!

Григорій зиркнув на солдата. Очевидно новобранець, оскільки одягнений в нову форму. Їх погляди несподівано перетнулися. Григорія навіть якось пробрало - такий незвично сильний і в той же час рідний і добрий був погляд у цього хлопця. Його ясні очі світилися якоюсь незвичайною внутрішньою силою і чистотою. Нічого подібного за все своє прожите життя Григорій не зустрічав - ні раніше ні пізніше.

Неподалік прогрімів черговий вибух. Григорій з другом швидко накинули плащ-палатки, взяли зброю, вийшли з бліндажа і стали просуватися по окопу. Чоботи потопали в рідині бруду. Бив посилювався дощ. Дув пронизливий вітер.

Першим йшов Веперський, за ним Григорій, а замикаючи був той незнайомий солдат. І тільки вони стали заходити за перший поворот окопу, який перебував буквально в десяти метрах від бліндажа, як почувся наростаючий свист снаряда, що летів в їх бік. Григорій, як бувалий фронтовик, моментально зорієнтувався. Судячи з усього, снаряд повинен розірватися десь зовсім поруч. Часу майже не було. Різно розвернувшись, він хотів повалити того хлопця на землю. Григорій крикнув «Лягай!», Але його рука прорізала порожнечу. У цей момент стався вибух.

Снаряд потрапив в бліндаж. Григорій побачив, наче при сповільненій зйомці, як розлітаються колоди, шматки бруду, якісь предмети ... І тут з-під його ніг раптово вилетів, який невідомо звідки взявся, білосніжний голуб. Так так близько, що сліпуче блакитно-біле крило навіть зачепило обличчя Григорія. Він відчув, як закрутилася голова, і став падати, немов опускаючись в м'яку перину. Все було як в тумані. Він бачив товаришів п службі і санітара, які схилились над ним. Його торсали. Хтось десь далеко кричав: «Контузія». Потім його кудись понесли. А він все думав про того хлопця, який покликав їх до командира. Чи живий він? Чи встиг врятуватися? Променисті блакитні очі стояли перед його поглядом так само жваво, як він бачив їх тоді, в бліндажі, на коротку, але настільки пам'ятну мить...

Але найдивніше почалося після того, як він прийшов до тями.

- У сорочці ти народився, хлопець, - говорив літній санітар, перев'язуючи Григорія. - Затримайся на секунду - і все. Я і так дивуюся, як тобі вибуховою хвилиною голову не знесло.

- Він живий? - Запитав Григорій слабким голосом.

- Хто? Веперський? Та куди він дінеться ... Він же на дні окопу заліг, на відміну від тебе. Тільки зап'ясті зламав, коли падав.

- Той ... хлопець, який покликав ... нас до командира?

- Та ніби не було нікого з вами ... Та й хто вас міг покликати до командира? Командир три години тому в штаб виїхав. Мариш ти, напевно, хлопець ... Спробуй заснути, тобі зараз сили потрібні. А після розберемося ...

Жахлива новина прийшла на наступний день: в нічному бою загинув практично весь їх батальйон. Такий поворот долі розбурхав Григорія своєю неймовірністю. Він знову і знову повертався до загадки свого порятунку, аналізуючи кожну деталь. Григорій згадав, що коли в бліндаж увійшов той хлопець, одяг його була не просто новий, але зовсім сухий, хоча на вулиці йшов дощ. У таку погоду обов'язково намокнешь, поки дійдеш від командпункта до їх бліндажа ... І цей голуб ... Звідки взятися посеред поля бою білому прекрасному створінню? Адже це не було маревом. Григорій ясно його бачив, як і все інше, реально відчував, як птах злітав, зачепивши його своїм крилом. Хоча доктора і запевняли, що це був всього лише осколок снаряда, який подряпав його обличчя. Нічого страшного, навіть кістка не зачеплена. Просто розіскли шкіру від правого вуха до нижньої щелепи. Так і залишився цей акуратний шрам у нього на все життя. Він та рожево-червона пляма, яка з'явилася тоді в районі верхнього шийного хребця - дві пам'ятки того незабутнього дня. Доктора майже переконали його в тому, що всі ці «позначки» мають цілком природне походження. Там подряпало, там забився. Та до того ж Веперський чомусь все начисто заперечував, стверджуючи, що не було ніякого хлопця, що вони удвох вийшли нібито зовсім випад-

ково, сходити в сусідній бліндаж за махоркою. І виписуючись з госпіталю, Григорій уже майже в це повірив.

Та тільки життя на крутих поворотах стало постійно спростовувати такі переконання. Кожен раз, коли Григорію загрожувала небезпека або наступали моменти відповідального вибору, шрам починав потихеньку нити. За ступенем болю Григорій відчував, як краще вчинити. Завдяки такому своєрідному «діалогу», йому вдалося уникнути багатьох небезпек і витримати в житті вірну лінію своєї совісті.

І зараз, розглядаючи той військовий епізод з позиції прожитих років, він розумів, що той випадок не тільки врятував йому життя, але і визначив щось важливе в ньому, що вплинуло на подальшу долю. Він часто згадував того хлопця, подумки спілкувався з ним, коли на душі було зовсім тяжко. Дивно, але від цього ставало набагато легше, пропадали страх і відчай. І незабутній спрямований на Григорія променистий погляд повертав спокій, надавав впевненість і давав приплив сил.

Але ще більш дивні метаморфози відбулися з його другом - Миколою. Вони знали один одного з дитинства, жили в одному районі і були друзями. Разом їх призвали на фронт. Вони ділили навпіл останній пайок і разом переносили всі тяготи військового життя. Микола був непоганим товаришем і другом. Ще до того доленосного дня він познайомився з однією дівчиною з госпчастини. Її звали Кларою. Коля став з нею зустрічатися і з цього моменту його немов підмінили. Спочатку зміни були незначні, але з кожним днем вони набирали свою негативну силу, обплутуючи його свідомість якимись нав'язливими ідеями. Причому ці ідеї мали явно чужорідну природу, ніяк не його власну. Клара вертіла душею Миколи як хотіла, перетворивши нормального хлопця в скиглія, скупердя і зануду. Він став цуратися друзів, залишаючись собі на думці. Його колишня мужність змінилася страхом навіть перед самою незначною небезпекою. Микола намагався зайвий раз не висовуватися з окопу. Під час атаки помітно відставав, гублячись на задньому плані і посиляючись потім на погане самопочуття.

Якщо таке станеться в мирному житті, на це мало б хто звернув увагу. Але на фронті, де різко загострюються і проявляються всі людські якості, подібні слабкості проглядаються, як на долоні. Деякі розцінювали це як боягузтво, зрадництво. Деякі вважали, що людина просто зламалась. На фронті траплялося чимало таких, психіка яких просто не витримувала щоденних найсильніших стресів. І тільки Григорій, знаючи друга багато років, розумів справжню причину настільки згубних змін. За ідеєю, любов повинна вчиняти мужність і сили. Але у випадку з Миколою все відбувалося з точністю до навпаки. Григорій бачив, як гине друг. Він всіляко намагався відговорити його від зустрічей з цією жінкою. Той начебто погоджувався, оскільки йому самому був огидний новий образ, який старанно ліпила з нього «кохана». Але тільки-но з'являлася можливість, він, немов одержимий, знову летів до неї на побачення.

Після того пам'ятного епізоду, який врятував їм обом життя, Микола змінився остаточно. Разом з Григорієм він потрапив в госпіталь з переломом зап'ястя правої руки. Незвичайне порятунком начисто заперечував, як і всі, що розповідав Григорій, і повторював як папуга свою версію того, що сталося. Не можна сказати, що самого Григорія це сильно дратувало. У ньому не було гніву, лише єдине питання: «Чому Микола заперечує те, що було абсолютно очевидним?»

Після цього їх фронтові дороги розійшлися. Клару перевели працювати в тил з постачання. Поки Микола лежав у госпіталі, вона примудрилася одружити його на собі, оформити йому документи на інвалідність і перевести до себе на нову службу в тил. Той вже не пручався, як було раніше. Навпаки, всіляко її захищав перед одним. Так Григорій і розлучився з ним ще в роки війни.

Після перемоги вони зустрілися в рідному районі. Микола значно поправився на казенних харчах. Обидва були вже в званні майора. У обох - груди в орденах. Але на відміну від Миколи совість у Григорія залишалася спокійною. Кожен орден для нього - не просто шматок металу. Це, перш за все, пам'ять про незабутні героїчні дні його життя, вершини його хоробрості і мужності. Йому не соромно було дивитися в очі людям. І в першу чергу не соромно перед самим собою за прожиті роки.

— Григорій влаштувався трактористом у рідному колгоспі. Микола ж, за наполяганням своєї

дружини, пішов працювати в райком. Коли Григорія вибрали головою колгоспу, Микола майже одночасно став головою райкому. І якщо раніше їх шляхи-дороги рідко перетиналися, то на цьому етапі життя вони знову зішлись в одну колію.

— Незважаючи на те, що Микола і Григорій були колишніми друзями, однополчанами, Микола постійно провокував конфлікти, а в спільній роботі що називається, вставляв палки в колеса. І яку б Григорій не проявляв ініціативу для поліпшення добробуту і життя людей, Микола тиснув його горою інструкцій. Так відбувалося їх невидиме протистояння. Кілька разів Григорій намагався викликати Миколу на відвертість, щоб раз і назавжди вирішити всі проблеми. Адже від такої, нічим не виправданою злості, страждав не тільки він, але й що набагато прикріше - їхнє оточення. Однак Микола весь час уникав цієї розмови, то посилаючись на зайнятість, то грубо і зарозуміло обриваючи дружню ініціативу. У нього з роками з'явилися гордовитість і почуття недоступності своєї партійної персони.

— Роки пролітали. У Григорія склалося відносно щасливе сімейне життя. Народилося п'ятеро дітей. Клара ж після декількох невдалих спроб з працею народила одного. Хлопчика пестили й плекали, ростили в комфорті і з усілякими зручностями. Однак виріс з нього страшенний дармоїд і п'яниця. І чим швидше бігли роки, тим сильніше було їх життя по найуразливішим місцям. Спочатку загинув єдиний син, по суті, дурною смертю - п'яний потрапив під потяг. Клару розбив параліч. Довгі роки вона була прикута до ліжка і дуже важко вмирала. Микола переніс два інфаркти. Він єдиний з усієї своєї сім'ї залишився живий. І ніякі гроші, так ретельно накопичені ним протягом життя, ніякі високі знайомства і зв'язки не змогли запобігти родинній трагедії.

— На старості років Микола залишився абсолютно один. На нього страшно було дивитися. Весь змарнів, очі впали, кістки обтягнули шкірою, як у висушеної мумії. Жив він за дві вулиці від Григорія, в хорошому добротному будинку, який побудував, працюючи в райкомі. Колгосп у Григорія згодом став передовим. Будинки були з усіма зручностями, дороги заасфальтовані. Так що колгосп цілком претендував на районний центр. Та й природа тут була особливо мальовнича: поля, ліси, річка ... Тут багато керівників спорудили собі на старість дачі, як і Микола, який чимало перешкод створив свого часу Григорію, який старався для колгоспу.

— Незважаючи на забезпечену старість Миколи, будинок його був порожній. З ним мало хто спілкувався навіть із сусідів, оскільки він мав славу моторошного буркуна, який вічно всім незадоволений. Так вийшло, що єдиною людиною, яка регулярно його навідувала, став Григорій. І хоча Микола доставив йому в минулому багато неприємностей, Григорій все одно по-старечому допомагав йому то свіжим хлібом, то добрим слівцем. Він був єдиним співрозмовником, у якого вистачало терпіння вислуховувати всі скарги друга і терпіти його обурення і невдоволення.

— Але одного разу, буквально перед смертю, Микола несподівано для Григорія став самим собою, тим добрим хлопцем, яким був до початку війни. Він раптово відкрив свою душу, розповідаючи Григорію про своє справжнє життя. Але, мабуть, саме приголомшливе для Григорія прозвучало в кінці його сповіді.

— Ти пам'ятаєш той день, коли вибухнув бліндаж? - Захриплим кволим голосом промовив Микола.

— Та хіба таке забудеш?

- Я хочу, щоб ти знав ... Я теж бачив того білявого хлопця. Він дійсно заходив до нас в бліндаж і покликав нас до командира ... До сих пір не можу забути його очі ... Вони переслідували мене все життя, як жажливий сон ... Прости мене ... Я брехав тобі, але насправді брехав собі. Цей хлопець не виходив у мене з голови. Цей момент ... Я його добре пам'ятаю і зараз як наяву. Коли я почув свист, розумієш, я ... я злякався ... Наче роздвоївся ... Я ж теж озирнувся. В цей час ти повертався до бліндажа, а тут перед тобою нікого не було. Я хотів прикрити тебе, адже ти підставляв себе під неминучу смерть. Але потім раптом злякався ... Злякався за своє дорогоцінне життя і вирішив врятувати свою шкуру !!! Ти розумієш? Вирішив врятувати свою шкуру! .. А потім мені стало так соромно ... Я, як остання сволота ...

На очах Миколи виступили сльози гіркоти давно минулих днів.

- Та облиш ти, що ти себе так мучиш, все ж обійшлося, - поспішив його втішити Григорій.

- Почекай, не перебивай ... Я хочу все встигнути сказати. Розумієш, це не просто проступок. Я як

надламався ... Точно став зрадником самому собі. Розумієш, зрадником !!! Потім мені було так погано, так погано! Мені б, дурню, з тобою поговорити. А я злякався, побоявся, що ти мене засудиш. А душа-то нила. Я і розповів все Кларці. Ну, вона і наполягла на тому, щоб я мовчав і все заперечував, зробивши з тебе посміховисько, мовляв ми вийшли за махоркою. А я, ідіот, і послушав ... Хоча бачив блиск в твоїх очах, бачив в тобі якийсь приплив сил. І я зрозумів, що з тобою теж щось сталося, але добре. Розумієш, добре!!! А я впав в своє лайно, яким смерділо від мене потім все життя і неможливо було від нього відмитися! Не знаю чому, але кожен раз коли я зустрічав тебе, переді мною спливав образ того хлопця, його очі, повні докору ... Це мене так гнітило, в душі народжувалася такий біль!

А пам'ять весь час прокручувала той момент, момент моєї мерзоти і великої слабкості. І я ніяк не міг переступити через себе, щоб попросити у тебе вибачення. Одного разу майже дозрів, але так і не наважився підійти. І замість того щоб поговорити з тобою по-людськи, я з кожним днем все більше сердився на себе, виливаючи цю злість у першу чергу на тебе. Ти собі не уявляєш, скільки гидот я тобі зробив, про яких ти й не здогадувався ...

- Не треба, Коляша, не треба ... Я тобі все прощаю, ми ж друзі. Я знаю, ти ж хороша людина. Якби не Клара ...

- Відьма ця Клара! Все життя мені споганила! - Ридав Микола, не соромлячись своїх сліз. - Якби я знав ... Я ж не думав, що ти ... таке скажеш. Я боявся, що ти ніколи мене не пробачиш ... Який же я дурень! Все життя прожив з цим злом! Воно мене вже з'їло зсередини, понівечило всю мою душу ... А все виявилось так просто! Мій дорогий друже, ти один залишився поруч зі мною перед лицем смерті ...

- Ну, ну, буде тобі ... Ми ще повоюємо з нею, - витираючи сльозу, що накопилася, сказав Григорій. - Нас же двоє, а вона одна.

- Так, як тоді, в тому окопі. Ми знову з тобою разом, мій друг ...

Коли Григорій йшов, Микола попросив його:

- Ти принеси мені завтра кухлик парного молочка. Дуже хочеться випити, як у далекому дитинстві...

На наступний ранок Григорій встав раніше і поспішив до сусідки за молоком. Він ледве дочекався надою і майже побіг з трилітровим бутлем парного молока до знайомого будинку. Вперше за багато років він ніс його своєму справжньому товаришу! Але коли зайшов до кімнати, Микола був вже мертвий. Його обличчя виражало страшне сум'яття, в відкритих очах застигла печаль. Григорій присів на краєчок ліжка і тихо затрявся в беззвучному плачі ...

Незважаючи на всі перипетії долі, йому було щиро шкода цієї людини. Стільки років прожити зі своїм злом! Адже виходить, що всередині себе він і не жив зовсім, а топтався на місці з того пам'ятного дня, грузнучи в трясовині свого ж страху. Григорій вважав, що перед смертю людина повинна осмислити щось глибинне, щось позамежне. А Микола говорив про таку сентиментальності, як прощення. Григорій його давно пробачив. Втім, можливо це йому здавалося сентиментальністю, а для Миколи це було чимось більшим, якимось непереборним життєвим бар'єром, який він сам собі по цеглинці щодня викладав своєю злістю. Григорій розумів, наскільки важко було одному пробити цей бар'єр, переступити через власну стіну егоцентризму. Шкода, що він лише збирався зробити цей вчинок, цей крок Совісті стільки років, майже все життя. А міг би все вирішити ще тієї осені 1942 року. Дивись, і життя б склалася зовсім по-іншому, більше б в ній було внутрішніх перемог, і на одрі смерті відкрилися б справжні істини. Хоча ... Григорій і сам сумнівався, чи потрібні вони будуть в той час, адже це всього лише внутрішні одкровення. Але згадував незабутній вираз обличчя мертвого друга, повний скорботи і страждання, і сумніви якось самі собою розсіювалися, витісняючи одвічними питаннями. Адже хто знає, що чекає людину після смерті ... Невже лише розкладання тіла в безвідходному виробництві природи? Навіщо ж тоді такі складності життя, це постійне протистояння людських думок? І, врешті-решт, ця старість з незмінним підведенням знову-таки уявних підсумків? Куди ж потім дівається думка, якщо вона все життя панувала і керувала тілом? Суцільні питання і ніяких розумних відповідей...

* * *

— Ех-хе-хе, - знову зітхнув старий, висмикнувши черговий раз вудку з води, немов намагався знайти на гачку відповіді на свої нескінченні питання.

Але, побачивши хробака, що мляво сіпався, знову закинув вудку в річку з таємною надією, що тепер на неї хоч що-небудь клюне.

«Так, напевно, і в житті, - продовжував розмірковувати про себе старий. - Підчепив на гачок хорошу думку - буде добрий улов, підчепити погану - і природа тим же відповість. Все в ній продумано, все взаємопов'язано ... »

- Здорово, Дмитровичу, - пролунав позаду чийсь мелодійний чоловічий голос.

- Здорово, коли не жартуєш, - відповів Григорій, по-старечому обертаючись назад.

До нього підійшов, посміхаючись, світловолосий хлопець років тридцяти, міцної статури. На ньому був сучасний спортивний костюм. На голові бейсболка з довгим козирком від сонця, що прикривав його очі. В руках він тримав новеньку вудку. Григорій якось бачив таку у міських, які приїжджали в їх місця порибалити. Гарна, нічого не скажеш. Так кажуть, вже занадто дорого коштує.

- Як клювання?

- Та який там! - Махнув рукою старий. - З самої зорі сиджу. Хоч би одна клюнула!

- Напевно, у них сьогодні вихідний, - пожартував хлопець. - А на що ти, батя, ловиш?

- На черв'яка.

- Так вони його вже об'їлися! На ось, спробуй на мотиля. Може клюнуть на цей делікатес.

- Дякуємо.

Старий узяв простягнуту баночку з наживкою.

- Чи не заперечуєш, якщо поруч сяду?

- Та чого заперечувати! Сідай, все веселіше удвох-то час проводити.

Поки хлопець готував свою вудку, старий старанно намагався пригадати, чий же це син. Хлопець здався йому дуже знайомим. Явно проживав в місті, а сюди, ймовірно, приїхав провідати батьків. Якщо знав Григорія і так просто спілкувався, значить виріс тут. «Дмитровичу» називали колишнього голови колгоспу тільки місцеві. «Ну ось, - нарікав про себе старий, силкуючись згадати, як же звуть цього хлопця, - ще й старечий склероз до мого "букету" додався ...»

- Нічого, нічого, Дмитровичу, - якось по-доброму сказав хлопець, точно в такт його думкам. - Прорвемось! Де наша не пропадала! - І трохи згодом додав: - Зараз як риби почують мотиля, так ми будемо ледь встигати вудки смикати.

Старий усміхнувся такому оптимізму.

- Був у мене фронтовий друг, сибіряк. Теж такий же живчик, веселий мужик. Разом до Берліна

протьопали. Все до себе в Сибір кликав на риболовлю. Озеро Байкал, чув про таке?

- А як же! Найглибше в світі прісноводне озеро з рідкісною флорою і фауною.

- Та-а-ак ... Місця там чудові. Ми з другом довго листувалися. Він фотографії слав, все в гості зазивав. До мене пару раз приїжджав. А у мене ніяк не виходило вирватися, постійно якісь невідкладні справи були ... Так, рибу він привіз, ось таку, кілограма на чотири. Байкальський омуль називається. Вона більше ніде в світі не водиться, крім тамтешніх місць. Он як! Ось це рибалка, я розумію! Я як побачив ту рибу, так прямо захворів поїздкою на Байкал. Так мені хотілося її зловити! Думав, ось на пенсію вийду і здійсни свою рибальську мрію. Та який там! То грошей не вистачало, то дітям допомагав, а зараз і зовсім старий став. Яка там поїздка! Так і залишився мій омуль нездійсненою мрією ...

- Хто зна, - знизав плечима хлопець. - Всі мрії коли-небудь збуваються.

- Може у кого-то і так. А у мене ... Та й від друга вже два роки немає ніякої звісточки. Може захворів, а може і помер. Роки-то наші вже які ... Як то кажуть, сивина напала - щастя пропало. Зникли роки, як весняні води.

- Так ... Якби людство знало про своє майбутнє, воно б не так сміялося, розлучаючись зі своїм минулим.

- Що що? - Перепитав Дмитро, занурившись в свої думи.

— Це я так, - махнув рукою хлопець і змінив тему розмови. - Як там Ваня поживає?

— Ваня був наймолодшим сином Григорія. І коли хлопець сказав його ім'я, старий і зовсім перестав себе мучити питанням, звідки він знає цього хлопця. Раз той питає про Ваньку, значить або його друг, або знайомий, чи може бути вчилися разом.

— Слава Богу, добре влаштувався. Одружився нарешті. Невістка - славна дівчина. Дочка у них народилася. Вони ось недавно, по весні, приїжджали всім сімейством в гості. Ти їх не бачив?

— Та ні ... Мене в районі не було.

— А-а-а ... Тепер у мене душа і за нього спокійна.

— А чого за нього хвилюватися? Хлопець він добрий, з золотими руками. Такий не пропаде.

— Та хто його знає? Життя складна річ...

— Ну, це як на неї подивитися. Живи по честі та по совісті, дивись і доля буде тобі в підмогу.

— Так-то воно так. Та тільки ... Ось я, наприклад, жив начебто і по честі, і по совісті, нічого не можу сказати, нема в чому собі дорікнути за великим рахунком. Так чи багато я цукру від долі наївся? То війна, то голод, то розруха ...

— У кожного від життя свої, суто особисті враження. Адже троянду, наприклад, теж люди сприймають по-різному. Одні бачать в ній прекрасне створіння, відчують дивовижний аромат. А інші помічають лише колючки і відчують неприємні уколи її шипів. Все залежить від людини, від її вміння споглядати і сприймати цей світ.

— Теж вірно, - погодився старий і, трохи помовчавши, додав: - Ні, якщо звичайно гарненько подумати, то я на життя не в образі. Все-таки в війну я придбав собі справжніх друзів, хоч і страшний був тоді час ... Та й дружину зустрів, коли всюди панував повальний голод. Їсти, пам'ятаю, було нічого, траву жували, а в голові все думки - «свербіжки» про побачення та про любов. Смішно навіть якось зараз це згадувати ... Кругом розруха та голод, а ми сім'ю не побоялися створити. Мальці один за одним пішли. Ми тоді тимчасово в «мазанці» жили. Пам'ятаю, як всі там тулилися. І нічого ... Головне тісноти якось не відчували. Навпаки, згуртовано жили, один одному допомагали ... А зараз молодь геть в яких комфортабельних умовах живе, а ладу в сім'ях немає.

— Все, батя, в голові. Побудує людина всередині себе палац з добра, дивись, і люди до нього душею потягнуться, і життя налагодиться. А якщо він всередині себе буде жити, як ведмідь у барлозі, і лінь йому буде побудувати палац, то все життя в цій барлозі і проживе, як тварина. І ніякі зовнішні комфортні умови не зможуть задовольнити його ненаситних внутрішніх потреб.

— Щодо ненаситності це ти вірно помітив. Ось, наприклад, жив тут недалеко мій друг ...

— Веперський?

— Так, - кивнув старий, а про себе подумав, що раз і про Миколу знає, значить точно місцевий.
- Все свою дачу перебудовував, ніяк не міг задовольнити запиту своєї дружини.

— Клари ?! - Посміхнувся хлопець. - Та вряди часи її можна було чим-небудь задовольнити? У неї ж в роду генетично закладена потреба: скільки не дай, все мало буде. З молоком матері з покоління в покоління передається одна «свята любов» - до срібла та золота. Що ще від неї можна було очікувати?

— Ось ось. Микола теж це зрозумів, але, на жаль, занадто пізно. А все життя промучився з нею, немов хворий з невиліковною хворобою. Я ж пам'ятаю їх зустріч. Все сталося так стихійно ...

— Та ну, Дмитровичу, не виправдовуйте його. Стихійно у людини можуть статися тільки ті події, з якими він внутрішньо згоден. І якщо Веперський зустрів цю жінку, певне підсвідомо в ньому переважали саме ті таємні бажання і риси, які він знайшов в ній. То не дружина його перетворила в раба, а власні слабкості, яким він дав волю, замість того щоб чітко їх стримувати. А Клара лише стимулювала і підтримувала їх. Так що все відбувалося за його особистим вибором. Адже життя - це відображення внутрішніх переконань.

— Загалом-то може бути і так ... Цікаво ти міркуєш. Зізнатися, я хоч і прожив життя, але такі прості і мудрі слова в голову ще не приходили, - посміхнувся старий. - Навіть не підозрював, що молодь в наш час так підкована в настільки тонких питаннях життя людського. Це приємно. Може, вік ваш технічний позначився, що мізки працювати краще стали, ніж у нас.

— Та ні, батя. Справа не в часі, не в підкутості і не в мізках. Просто справжня мудрість - це надбання душі. А молоде тіло - це ще не показник істинного віку душі.

— Душі? - Перепитав старий і сам собі відповів: - Так, душі ... Якби відати напевно, що вона є в людині ...

— Та вже, душу під мікроскопом не розглянеш, - посміхнувся хлопець. - В принципі як і думку людську. Он нейрофізіологи припускають, що думка - це рух якоїсь електромагнітної хвилі в корі головного мозку, що переходить від одного нейрона до іншого. Але як вона насправді зароджується і що є спонукаючою причиною, до сих пір не відають. Втім, як і про багато інших питань, що стосуються людської суті. Люди всього-на-всього припускають, але не мають даних. Тому що відповіді на ці питання криються набагато глибше, за гранню їх окресленого егоцентризмом кола сприйняття світу. І щоб дістатися до них, потрібно переступити через Его, проникнути в глибини власної підсвідомості ... А тут один тільки плаваючий на поверхні свідомості мотлох чого варто розгребти, пережитки нашої внутрішньої неохайності. Хоча, якщо сильно захотіти, всього можна досягти.

Воно, звичайно ... Однак знати б, що ти сам не додаєш цей мотлох в голову, а розгрібаєш ...

- Совість завжди підкаже вірний напрям.

- Та-а-ак, Совість - добрий помічник, - погодився старий.

Вони на час замовкли. Старий намагався осмислити сказане хлопцем, але так і не розібравшись, задумливо промовив:

- Воно ж як в житті-то? Як на фронті. Весь час намагаєшся витримати лінію оборони своєї Совісті. Чим більше років, тим сильніше атака з того боку окопу, тим більше навколо тебе рветься бомб, залишаючи суцільні воронки життєвих проблем. Воно, звичайно, і страшно, але все одно втримуєш свою позицію до останнього, що б не сталося. Адже відступати-то нікуди. Позаду твоя Батьківщина і тобі в ній жити. Так що залишати позиції Совісті ніяк не можна ... Я на власні очі бачив, як здався мій друг, і чим все це закінчилося. Я спостерігав його смерть протягом життя, відчував, як перемагає зло, що його мучило, краяло, знищувало зсередини. Ні, як на мене то вже краще жити по Совісті або не жити взагалі.

- Стародавні писали, що Совість - ступінь величчя Духа. А в старості вона особливо оголює «нервові закінчення» і проявляє справжню природу. Тому для кого старість перетворюється в місячне світло, мерехтливе в чорних, клоччастих хмарах ілюзії і мороку, а для кого старість - сяючий сліпучий захід, що виявляє для внутрішнього ока свій рідкісний зелений промінь, який здійснює всі бажання.

- Красиво сказано. Тільки які в старості можуть бути бажання? Одні роз-мірковування ... От

якби знати свою справжню природу ...

- Істинну природу? - Таємниче посміхнувся хлопець, змінюючи на своїй вудці гачок і наживку.
- З приводу справжньої природи є дуже давня східна притча ...

Він закинув вудку подалі в річку, присів і закупив сигарету. Старий приготувався слухати.

- Так ось, ця притча така ... Високо в горах, на блискучій білосніжній вершині народився прозорий, як дитяча сльоза, кристал льоду. Вдень він милувався сонцем, граючи світлом на своїх гранях, майстерно створених природою. Вночі радів зіркам, розглядаючи ці дивовижні блискучі створіння. Поступово він ріс, вбирав у себе все більшу енергію ласкавого світила. Одного разу, коли кристал став настільки великим, що міг розгледіти не тільки небо, але і навколишній світ, йому відкрилося щось дивовижне. Хмари, що приховують підніжжя гір, розступилися, і перед його очима постала чудова долина, що потопає в незвичайних яскравих фарбах смарагду. Це видовище настільки захопило дух кристала, що у нього народилося пекуче бажання будь-що-будь спуститися в цей незвичайний куточок природи і пізнати всі його принади.

Кристал напруг всю свою силу, щоб перетворитися в воду, і стрімко кинувся вниз. Чим швидше він спускався, тим могутнішим ставав. Потік робився все ширше і вирував, скипаючи неприборканою пристрастю. Він мчав назустріч мрії, із завидною завзятістю долаючи на своєму шляху кам'яні перешкоди, нищівні пороги, запаморочливі водоспади. Його хвилював дух новизни і прагнення досягти заповітної мети.

І ось в один прекрасний мить це сталося. Його води потужним потоком ринули річкою в долину. Які гарні були її берега, що потопають в яскравій зелені! Як дивовижно переливалися відблиски сонця на водній гладі! Як раділо все навколо цілющій прохолоді вод! Кристал відчував, як насичував чарівною вологою кожну рослину, як з насолодою тамували спрагу ті, хто приходив до його берегів. Відчував, як в його водах хлюпало життя, що зародилося і він став вмістилищем цього життя. І це було для нього справжнім щастям!

Так і перебігало його життя. Вдень він тамував спрагу всіх страждених, а ночами розглядав відображення зоряного неба в своїх водах, дивуючись чадним світам і згадуючи свій далекий будинок. Йому здавалося, що це щастя буде тривати вічно.

Але одного разу його води раптово досягли кінця долини, розливаючись в озеро. Життя стало розміреним і спокійним. Поступово колись чудові вируючі води стали затягуватися бурою тванню, перетворюючись в затхле болото. Рідко хто тепер відвідував ці берега ... Не було в його водах і колишньої сили, і колишнього життя. Страх і відчай охопили колишній кристал. Він став панічно боятися сонця. Поява світила кожен раз породжувало в ньому жахливу картину, виткану з його вод, що випаровуються, - марево своєї кончини і невблаганної зумовленості. Один за іншим здувалися бульбашки сумніви. Він боявся стати парою, втратити свою індивідуальність, втратити свободу. Ніч стала для нього єдиною розрадою, огортаючи його прохолодою колишніх спогадів. Він з тугою дивився на сяючі зірки, зітхаючи по недоступним далеким світам і захоплюючись їх незмінною красою.

І одного разу, в годину світанку, його осінило: він зрозумів суть життя, суть вічності, відчув свою справжню природу, яка пробудила в ньому душу! У цей момент над горизонтом з'явився сліпучий диск сонця. «Боже, - вирвався вигук з глибини залишків його вод. - Як все просто!» Він кинувся назустріч ласкавим променям могутнього світила, перетворюючи воду в пар. Порив вітру з легкістю підхопив його і поніс вгору, видаляючи від звичного простору. Він летів і відчував дивне відчуття невагомості і новизни. І тільки зараз зрозумів, що це і є сама справжня, давно забута їм чарівна справжня свобода. Його переповнювало відчуття всеосяжного щастя, своєї неповторної індивідуальності і в той же час нескінченного єднання з цим величезним приголомшливим всесвітом, яке, виявляється, виявилось набагато ширше, ніж він собі уявляв. «Як все просто» - не переставав повторювати його дух, насолоджуючись польотом. «Так, тепер я знаю свою справжню природу», - подумав він, плавно опускаючись на одну з чергових блискучих вершин ...

Хлопець замовк. Старий сидів у глибокій задумі, вражений потаємним сенсом цієї притчі. І тут його обличчя засяло. Очі заблищали живим вогником. І він тихо вигукнув: «Господи! Це ж дійсно так просто!» Повний захоплення старий повернувся, щоб повідомити про своє приголомшливе відкриття співрозмовнику. Але ... його вже не було. Старий підвівся і в розгубленості озирнувся по сторонах. Однак навколо простягалося лише безкрайне зелене поле. Ніде ні душі ... Гри-

горій навіть засумнівався, чи не галюцинації чи у нього почалися на старості років. Але залишена вудка хлопця та тліючий на землі недопалок говорили про недавню, цілком реальну його присутність.

Старий з жалем і якоюсь тугою, що щемила душу, глянув на самотню вудку свого незвичайного співрозмовника. Несподівано її поплавок став стрімко занурюватися в товщу вод. Літній рибалка машинально підбіг до вудки хлопця, смикнув і ... В променях ранкового сонця, здійнявши розсипи діамантових бризок, з води вилетів величезний, блискучий на сонці байкальський омуль. Оторопівши від такого щастя, старий завмер, дивуючись польоту цієї рідкісної, небувалої в цих місцях риби. А потім, схаменувшись, почав витягати її на берег і тремтячими руками рятувати від гачка. Не вірячи своїм очам, він підняв омуля, який тріпотів, двома руками, здивовано розглядаючи це диво природи. На очах старого заблищали сльози радості. І тут Григорій згадав. Він згадав, де бачив цього хлопця ... Гучний гуркіт старечого сміху оглушив округу. Старий підійшов до води, став на коліна і дбайливо відпустив рибу в річку. Піднявши сяючий погляд, він спрямував його на могутнє світило. І купаючись в променях сліпучого внутрішнього щастя, вигукнув:

- Господи! Як все просто!

ПТИЦІ І КАМІНЬ

ПЕРЕДМОВА

Дивний морський берег у всій його неосяжній красі. Тут гармонійно поєднуються, здавалося б, абсолютно протилежні одна одному елементи різних стихій. З одного боку, розпечений пісок - неблаганний і нещадний воїн руйнівною Пустелі. З іншого боку, прохолодна вода - животворяща сила творця форм Світового Океану. Неначе смерть і життя переплелися в цьому місці, створюючи незвичайні умови існування для тих, хто перебуває за волею долі на кордоні їх світів.

Відшліфовані до блиску гладкі камені і камінці, розкидані уздовж берега, претендували на звання довгожителів настільки таємничого Порталу. І здавалося, кому як не їм повинні бути відомі головні таємниці цього буття. Але чи так це насправді? Розповідали вони про те, що знаходилося за межами займаного ними простору?

Камінь є камінь, як то кажуть тверді корисні копалини. Колись він був частиною величезної скелі, яка упирається своєю вершиною в саме Небо. Однак, перебуваючи в єдності, камінь мріяв про самотійність. Численні тріщини сумнівів згодом зробили свою руйнівну роботу, втіливши тим самим його мрію в реальність. Але довгоочікувана самотійність виявилася не такою вже радісною, як він уявляв. Кожен день стихії, точно змагаючись, стали випробовувати його на міцність. Камінь розпирало від злості і образи. Він відчайдушно чинив опір вітрові, що відшаровував його піщинки і поступово перетворював його в пил. Він накалявся сонцем, що розпалювало його поверхню. Камінь протистояв навіть воді, до якої таємно тяжів, особливо коли вона омивала його своєю цілющою прохолодою, рятуючи від палючих променів сонця. Йому подобалося бути настільки неприступною сутністю навіть перед хвилями, що ритмічно накочувалися.

Камінь пишався собою, своєю формою, своєю незалежністю. Посміювався над піском, яким легко управляли стихії. Він і не підозрював, що з часом і його спіткає та ж доля.

Більшу частину своїх днів камінь нудгував, дивлячись на гнітючу одноманітність і монотонність навколишнього ландшафту. Іноді він розважав себе питанням: «А в чому ж сенс?» Часто, споглядаючи польоти птахів, камінь заздрихав їх волі і легкості, з якою вони досягають найбільш променистих висот і невідомих захмарних далей. Бували секунди, коли він жадав обміняти все своє довге кепське життя на коротку мить їх чудового, стрімкого польоту.

Так і проживав камінь все своє «вайлувате» буття в собі і тільки для себе. Він навіть не помічав, в яке дивовижне і таємниче місце закинула його доля. Він не бачив, скільки сил і часу витрачали на нього сонце, вітер і вода, щоб перетворити його дурну, тверду сутність в якісно новий стан. Аж надто міцна була його гординя протягом століть. Аж надто важка була його матерія.

Мабуть тому камінню, що лежить на стику двох світів, відоме лише власне буденне життя. І хоча у деяких з них зовнішні межі давно вже ідеально відшліфовані, все ж всередині вони залишаються всього-на-всього каменем.

Я підкинув камінь,
А він впав.
Я підкинув птицю,
І вона полетіла.

Рігден Джанто

На переповненому пляжі копошилися великий, строкатий натовп людей. Зверху вона здавалася єдиною живою масою, що скупчилася тут виключно заради бажання отримати задоволення від дарів природи. І це зрозуміло. Сонце, повітря і вода - що може бути краще і привабливіше в спекотну літню пору? Хіба тільки гори. Але це, так би мовити, доля для обраних.

Якщо наблизитися до цієї химерної маси, то можна розгледіти групки різних людей, чимось схожих розмовами і поведінкою. Ну, а якщо проникнути в її гущу, то цілком можна розглянути і окремих індивідів. Кожен з них, безумовно, різнився один від одного не тільки зовнішністю, але і своїм життям. Однак, якщо уважніше придивитися, то можна виявити, що навіть ця так звана індивідуальність перебувала на одному і тому ж фундаменті одних і тих же нескінченних людських проблем, бажань і потреб. Навіть трохи нуднувато від такого споглядання однотипних думок про буття насущне, одягнених хіба що в різні форми. Напевно, тому, коли серед такої маси штампованих «індивідуальностей» з'являється дійсно Особистість — Номо Verus (Людина Справжня), - навіть боги перестають позіхати від людської багатоманітності і з цікавістю починають стежити за ходом долі і подій, що змінюються і розвиваються.

Але якщо для богів Номо Verus сяє серед натовпу, як гігантський алмаз посеред дорожнього пилу, то людям розгледіти його важко. Аж надто товсті та криві їх лінзи власної зверхності. Все навколишнє їм здається дрібним і нікчемним. І лише чистий погляд, повний «сили любові», без праці розгляне крізь безликість сірої маси багатогранний алмаз, те Сущє, що допомагає двоногій тварині стати Людиною Справжньою.

Погода стояла чудова. І сьогодні все було так само, як і рік, і вік, і тисячоліття тому. Хіба тільки людей стало більше, одяг інший, та й говорили вони на інших мовах, хоча сенс промов не змінився. Відпочиваючи все так же гріли свої тіла на сонечку, періодично охолоджуючи їх в прохолодній воді. Дітвора все так же гуляла біля кромки моря, зі сміхом і вереском тікаючи від хвиль, що накочувалися. І навколо стояв все той же химерний гомін. Хтось когось кликав, десь лунав завзятий сміх веселої молоді. І всі ці незмовкаючі людські шуми, як і в минулі часи, зливалися з ритмічним прибоєм хвиль та криками білосніжних чайок, які кружляли над морем.

Недалеко від великого скупчення відпочиваючих лежав білявий чоловік, підставивши свою спину під теплі промені ранкового сонця. Він дрімав. Метрів за двадцять від нього розташовувалася компанія з чотирьох чоловіків кавказької національності і молодою білявою жінкою з чотирирічною дівчинкою. Дорослі розпивали вино. З кожним келихом їх сміх ставав все голосніше, рухи розкутіші, а промови гарячішими. Дитина постійно совалася на місці, виводячи молоду матір з терпіння своїми нескінченними проханнями. Дівчинка не розуміла, чому мама і чужі дядьки так довго їдять і п'ють, коли набагато цікавіше пограти, пострибати або просто поплескати в «Ладушки». Зрештою, їй набридло сидіти. Вона взяла свою єдину іграшку - синю лопатку, яку знайшла в пісочниці, і побігла до моря. Її мати лише недбало обернулася, кинувши ненависний погляд в бік тікаючої дитини, а потім знову розтягла свої молоді губки в чарівній посмішці, повернувшись до своїх щедрих випадкових знайомих.

Дівчинка підстрибом наблизилася до моря. Нашльопала ніжками по воді. Пробіглася по березі в однин бік, потім в інший. Побарахталася на мілководді, поки зуби не стали вибивати дрібне тремтіння. Потім погрілася на сонечку, наслідуючи дорослих. І стала споруджувати з піску будиночки, прикрашаючи їх черепашками та камінчиками. І чим вище вона намагалася їх спорудити, тим частіше вони руйнувалися під вагою сирого матеріалу. Дівчинка сердилась, кривила губки, все розбивала і знову приступала до будівництва нетривких конструкцій. В

одній зі своїх невдалих спроб вона розкидала пісок зведеного чергового будиночка в різні боки. Частина його випадково потрапила на спину чоловіка, що лежав неподалік.

- Макс ?! Знову ти! Ну скільки можна?

Чоловік повернув голову до дівчинки.

- Ну що тобі ще від мене треба? Дівчинка з подивом дивилася в очі чоловікові. Потім її якось неприродно пересмикнуло, і вона часто-часто закліпала. І, нарешті, промовила зміненим більш грубим голосом:

- Сенсей ?!

- Він самий, - втомлено промовив чоловік і, глянувши на пісочні купки, з сумом посміхнувся. - А ти, я дивлюся, до сих пір зводиш свої замки на піску?

- Замки?

Макс озирнувся і навіть підвівся.

- Де я? - Ніяк не міг він прийти в себе, злякано озираючись на всі боки.

- Де, де ... На Землі, природно. Де тобі ще бути? - Знехотя відповів Сенсей.

Тут Макс побачив свої дитячі ручки і навіть відсахнувся, немов від чужих.

- Що це зі мною ?!

- Та що з тобою може статися, крім того, що вже є.

- Ні, правда, Сенсей ?! Що це ще за фокуси? Це що, гіпноз?

- Гіпноз? Фокуси ?! - Сенсей посміхнувся, розвернувся і сів на пісок. - Ласкаво просимо в світ твоєї реальності! Як ти там казав: «Життя таке: або се ля ви, або се ля вас».

- Та ні, Сенсей, крім жартів, - злякано водив очима Макс навколо. - Де це я? Що зі мною сталося? Як я тут опинився? Що за нісенітниця?

- Дурниця ?! - Посміхнувся Сенсей.

Але посмішка тут же пропала з його обличчя. Він серйозно подивився на Макса очима, повними строгості і докору.

- А ти згадай.

Макс заплющив очі більше від страху, ніж від спроб що-небудь згадати. У темряві він відчув себе навіть краще, ніж в лякаючою неймовірною дійсності. Але чим більше заспокоювався, тим частіше стали проявлятися в його свідомості фрагменти якоїсь позамежної, глибинної пам'яті. Ця пам'ять була незвичайною, живою і реальною.

* * *

Макс відчув себе в салоні власного нового автомобіля, купленого буквально два місяці тому. До нього повернулося почуття задоволення життям. Нарешті він досяг своєї довгоочікуваної мрії - став по-справжньому багатим. Перед ним відкрилися великі перспективи. І уява малювала йому барвисте майбутнє. В руках він з гордістю стискав новенький кермо, яке пахло шкірою. Макс повертався додому. І не в якусь там замшлу кімнатку, а в розкішний особняк. Всього півроку тому він викупив його і зробив шикарний євроремонт на заздрість всім своїм друзям. Але головне - через підставних осіб переоформив на себе фірму розореного їм друга, яка забезпечить йому, як він думав, безбідне існування на довгі роки.

Макса переповнювало почуття задоволення собою. Він включив голосніше радіо, де звучав новомодний хіт і почав наспівувати собі під ніс мелодію. Життя нарешті вдалося! І все ж, десь глибоко всередині, було якось дискомфортно. Звідти зароджувалося неприємне відчуття, що він все-таки упустив щось дуже важливе. Хоча золота мрія і реалізувалася, у Макса чомусь не було почуття повного задоволення. Так, він досяг бажаного. Однак не отримав очікуваного відчуття всеосяжного щастя, мрія про яке так довго приваблювала його думки. Чому? Сумніви щодо свого щастя якось самі собою стали спливати на поверхню свідомості, неначе підіймаючись з незвіданих глибин його «я». Макс намагався їм чинити опір, переводячи думки на придбані матеріальні блага. Але це внутрішнє Щось невблаганно наступало на імперію Его, породжуючи нестерпний біль в грудях. Що ж не так? Макс губився в здогадах, відшукуючи причини подібного тривожного стану.

З-за повороту на величезній швидкості вилетів джип. Він мчав назустріч прямо в лоб. Очі

Макса розширилися від жаху. Серце шалено калатало в грудях. Руки вмиць залякли. Відстань невблаганно скорочувалася. Яскраве світло фар джи́па висвітлювало кабіну новенького салону автомобіля Макса. Він різко крутнув кермо, намагаючись уникнути зіткнення. Машину закрутило. У божевільному віражі у Макса захопило дух, немов вертіло не автомобіль, а саме прожите життя. Він безпомічно висів в цій шкаралупі своїх довгоочікуваних ілюзій і не міг врятуватися від невблаганною реальності, яка холодила душу. Тваринний страх скував його тіло, а в голові промайнула лише одна єдина, давно забута їм фраза Сенсей: «Життя - це ілюзія самообману». І точно в підтвердження її Макс відчув потужний, нестерпно болючий удар. Він так і не зрозумів, чи був цей удар зовні або його душа розірвалася в цю мить на частини.

* * *

— Дівчинка відчайдушно струснула головою, точно намагаючись позбутися від кошмарного сну.

— Не може бути, - прошепотів Макс, жахнувшись своєю здогадки.

— Руки його злегка тремтіли. Він відчував такий же панічний страх краху всіх надій, як і тоді в автомобілі. Холодний піт виступив на тільці, що здригалось. Нестерпний душевний біль з новою силою давив на груди, зберігаючи свою щемливу гостроту навіть в цій дивній реальності.

— Не може бути, - знову повторив Макс, спробувавши заспокоїтися. - Ні, ні ... Якщо я думаю, значить, я живу ... Напевно, я без свідомості або в лікарні і це мені все сниться.

— Ага, а я твій найкращий жах! - Усміхнувся Сенсей. - Ех, люди ... Озирнись по периметру, спляча красуня! Що ти там бурмотів тоді з приводу фактів? Якщо факти не підтверджують теорію, від них треба позбутися. Ну давай, спробуй тепер позбутися очевидного.

— «Очевидного»?! «Тоді»?! Я що, дійсно помер? - Запанікував Макс. - Помер, так?!

— Ой, Макс, я розумію, що кожен має право на дурість. Але потрібно ж користуватися нею помірно.

— Ні, я що, дійсно помер?! Помер?!

— Та що ти зарядив «помер, помер»! .. Принаймні, я тебе бачу в тілі, - з посмішкою промовив Сенсей.

— В тілі?

— Макс перелякано став розглядати своє тіло, обмацуючи його дитячими ручками, як ніби не вірячи самому собі.

— Але ... це ж ... це ж не я ...

— Коли він дістався до нижньої частини тулуба, очі його ще більше округлилися. Він перелякано подивився вниз, потім на Сенсея і напівпошепки, немов під страшним секретом, повідомив приголомшливу новину:

— Воно ж ... воно ж ... жіноче!

— Сенсей не втримався, дивлячись на його обличчя, і розреготався.

— А ти що хотів? Що заслужив!

— Що заслужив?!

— Жаху Макса не було меж. Він завжди вважав жінок нижчими створіннями, які створені виключно для обслуговування і задоволення його чоловічої персони. «Заслужив ... заслужив ... заслужив ...», - промайнуло вихором в його голові, захоплюючи свідомість в невідомий стрімкої круговерті. Після яскравого спалаху Макс знову відчув себе в рідному тілі. Він стояв в спортзалі, в натовпі, навколишнього Вчителі.

— Кожен отримує те, що заслуговує, - відповів Сенсей на чергове запитання Макса. - Якщо ти не змінився внутрішньо за життя на краще і не довів Богу, що ти - Людина, а не тварина, то, відповідно, і отримуєш долю тварини, тільки ще в гірших умовах. Як то кажуть, які твої діяння, такі і Божі подаяння.

— Але людина може покаятися, я знаю, ну ніби як перед смертю, і буде прощена. Вважається, що Бог усепопощаючий.

— Знаєш, є таке хороше російське прислів'я: «І в каятті мало пуття, якщо запізнилося каяття». Так, Бог усепопрощаючий. Але якщо ти збираєшся відкладати Бога на невизначене «потім», задовольняючи свою тваринну примху, і прийдеш до Нього з порожньою корзиною, на дні якої буде валятися твоє жалюгідне каяття, то будь впевнений - і Бог відкладе тебе на невизначене «потім».

— Ні, ну чому ж я буду відкладати на невизначений «потім»? Ось, традиційно до старості ...

— До старості? А ти впевнений, що доживеш до неї? А ти звідки знаєш, що будеш знати, коли настане твій останній день? Адже смерть тебе не запитає, прийде та й скосить. І на що тебе вистачить? Осмислити, наскільки безглуздо і марно витратив відведений тобі час, так і не зробивши головного, заради чого ти прийшов у це життя ?!

— Так, - пробасив Володя, що стояв поруч, командир підрозділу спецназу. - Перед смертю не надихаєшся, а після - пізно думати про лікаря.

— Абсолютно вірно, - підтвердив Сенсей.

— Макс не знайшов, що відповісти. Виникла довга пауза.

— Все-таки прикро, що людський вік настільки короткий, - зауважив Андрій, друг Макса. - Он, якесь дурне дерево секвойя живе до чотирьох тисяч років. А ти і сотку насилу натягуєш!

— Ну чому ж безглузде дерево? - Вимовив Сенсей. - Цілком прекрасне і корисне. А щодо швидкоплинності життя ... Люди і так не в міру ліниві, а якщо їм відпустити набагато більше часу, вони взагалі потонуть в матерії.

— Ви маєте рацію, - задумливо мовив повненький чоловік років п'ятдесяти, один із слухачів бесіди. Хлопці за очі називали його «Вареник», так як його обличчя з пухкою, випнутою нижньою губою чимось нагадувало цей продукт. - Усвідомлення короткочасності життя і неминучості смерті змушує людину цінувати життя і використовувати час плідно.

— Смерть точно підводить своєрідний підсумок прожитого, - промовив Володя.

— І діє спонукаюче на тих, хто живе, - додав «Вареник».

— Абсолютно вірно, - знову підтвердив Сенсей. - Усвідомлення неминучої тлінності свого тіла змушує шукати відповіді на питання про вічність, змушує ворухитися в духовному розвитку і змінюватися внутрішньо. Для того смерть і дана людині, щоб, пам'ятаючи про її неминучість, вона навчилася розуміти свою сутність, навчилася перетворювати себе і свою природу, цінувати відведений йому час для духовного дозрівання. Смерть - це свого роду двері в справжню реальність. І загальний підсумок прожитого підводиться саме по накопиченим духовним багатствам людини. Те, що ти назбираєш тут за життя, така реальність чекає тебе за дверима.

— Так, але чому в нас так міцно сидить прагнення забезпечити собі майбутнє, неначе ми збираємося жити вічно? - Запитав «Вареник».

— Тому що, за великим рахунком, ці прагнення йдуть з глибини підсвідомості. Вони виходять із самої душі. А душа завжди прагне з'єднатися з Богом, тобто забезпечити собі довгоочікуване майбутнє, а не поневірятися в миттєвостях по різних тілах. Адже наша матерія через розум людини весь час намагається поставити це глибинне прагнення на власну службу, службу Его. Тому людина майже ніколи не буває задоволеною тим, чого досягає зовні в житті. Бо справжні скарби для забезпечення майбутнього - духовні, а не матеріальні.

Навіть якось не віриться, що все ми колись помremo, - промовив хлопець, що стояв за Максом.

- Чому колись? Ніхто не відає, що з ним може трапитися через хвилину. Але хіба питання в нитках долі? Питання в тому, з яким багажем ми постанемо перед реальністю. Людей тягне до вічного життя, оскільки в них самих укладена частинка вічності. Але розум зі своїм тваринним началом цю внутрішню тягу перелопачує на свій манер - до вічного життя в тілі, природно на Землі, оскільки інша реальність, крім цього простору, тваринному началу невідома, та й

неприйнятна ...

Вже як тільки люди не призвичаїлися самі себе обманювати! Багато хто думає: «Навіщо в духовному вправлятися, молитвами, медитаціями займатися, думку під суворим контролем тримати, та й просто так полюбити ближнього? Життя на це витратити. А раптом воно дається тільки один раз? Раптом після смерті - лише труна і земля сира, в якій зотлієш сам, і труна в труху перетвориться».

Деякі з присутніх, в тому числі і Макс, того не помічаючи, одночасно потупили погляди. Видно, сказане Сенсеєм явно збігалося з їхніми думками.

- Чи не правда, найкрутіший довід тваринного начала, щоб придушити в розумі сплески душі і посилити тягу до світу матерії?! Інші ж люди просто намагаються не думати про смерть. Намагаються уникнути цієї думки, що свербить і непокоїть, за методом страуса - сховав голову в пісок і здається, небезпеки немає. Дурниці все це! Почитайте життє святих. Візьміть хоча б Серафима Саровського. Він труну у себе в келії тримав, щоб перед очима було постійне нагадування про смертність тіла. Святі люди не перебували в ілюзіях щодо мирського майбутнього. Їх життя було - сьогоднішній день. Вони завжди чекали, що саме сьогодні постануть перед Судом Всевишнього, тому і намагалися працювати на духовній ниві, тому і результати мали по пробудженню «сили Любові». От звідси і їх чудеса виникали, лікування людей, як духовні, так і тілесні ... Основна ж маса залишає справи свої духовні на «завтра», навіть не замислюючись, що для них це «завтра» може ніколи не наступити ... Вся печаль, що кожен в свій час розуміє безповоротність цінних миттєвостей, які відійшли, та пізно стає, надто пізно ...

* * *

«Занадто пізно, занадто пізно ...», - віддавалося луною в голові у Макса. Перед внутрішнім поглядом мелькали картини минулого життя. Якись яскраві моменти найбільш приголомшливих емоційних вражень упереміш з його думками, а також різними образами колишніх друзів, рідних і близьких. У деяких місцях картинки сповільнювалися. І в більшості випадків це було пов'язано саме з Сенсеєм. Макс немов роздвоївся, заново переживаючи дані миті. Тепер він уже дивився на ці події зовсім під іншим кутом зору. І якщо в тому житті Макс оцінював те, що відбувалося з боку свого матеріального буття, то зараз саме з позиції своєї душі...

* * *

Макс потрапив на тренування Сенсея можна сказати випадково. Просто він так багато про нього вже чув, що вирішив разом зі своїм другом відвідати цю секцію зі східних єдиноборств, що вже стала в їхньому місті легендарною. Прийшли, подивилися та так і залишилися. І якщо одного більше тягнуло до бойового мистецтва, то Макса займала незвичайна філософія самого Сенсея. Макс був досить ерудований, начитаний і філософськи підкований, позначалися професорські коріння його сім'ї. Тому в особі Сенсея він знайшов дійсно гідного собі співрозмовника і опонента для своїх догм.

Неординарний світогляд Сенсея все більше захоплював допитливий розум Макса. Він вірив і водночас не вірив почутому. Вірив, швидше, як-то зсередини, керуючись лише віддаленими інтуїтивними почуттями. А не вірив саме логікою, розумом, піддаючи все сказане Сенсеєм сумніву і намагаючись відшукати цьому свої докази, підтвердження в літературі, в житті, власному досвіді і відчуттях.

Якось раз він випадково почув за дверима розмову Володі і Сенсея з приводу його компанії.

- Навіщо ти возишся з ними, як з малими дітьми? Тільки час даремно тра-тиша. Та хіба з

них вийде щось путне? Вони ж ліниві! Працювати навіть над тілом не хочуть, не те що над духовним. Вічно їх сумніви гризуть! Все колотяться, думають, що з них тут хочуть виліпити щось таке незрозуміле, розвести їх дорогоцінну персону ... Та кому вони потрібні, крім самих себе коханих ?? Хочуть пізнавати себе - хай пізнають! А якщо не хочуть - прапор їм в руки! Чого ти на них розпорошувати ?? Візьми хоча б Макса, вічно в чомусь сумнівається ...

- Ні, Володя. Якщо людина сумнівається, значить шукає. А раз є прагнення шукати, значить, є бажання пізнати ... Усередині нього - протистояння двох потужних начал. З одного боку, душа тремтить, дзвенить, як дзвін, спокою не дає. А з іншого боку, матерія тисне повним набором. Ось і виходить, що для нього постійні сумніви в порядку речей, так би мовити витрати внутрішнього конфлікту.

- Раз він не твердий у виборі, значить і шансів у нього немає.

- Шансів вирватися, звичайно, замало. Але все ж є. Все в його руках.

Макс, слухаючи всю цю закулісну розмову, перебував в сум'ятті. То в ньому скипала злість, то спалахувала якась приреченість, то його радувало заступництво Сенсея. І, нарешті, останні слова Сенсея остаточно його надихнули, пробуджуючи в ньому рідний дух пошуку. «Так, все в моїх руках!!!»

* * *

Дні пробігали, миті зникали, а Макс все вагався, як маятник, з одного боку в інший від матеріального до духовного. Його бунтівна сутність ніяк не могла знайти точку опори. Він метався в пошуках відповідей на свої питання. Натикався на різні варіанти. Піддавав одне за іншим сумніву і знову залишався один на один з тими ж питаннями. Це ставало його природним станом. Однак, перебуваючи поруч з Сенсеєм, він відчував себе іншим. Він не міг нічого пояснити, але відчував незвичайне спокій ... Іноді Макс слухав Сенсея, але абсолютно не чув його. Швидше йому подобалося просто звучання їх обоєпільного діалогу. Але бували й такі моменти, коли Его відпускало свої вуздечки, і Макс не тільки чув, що говорив Сенсей, а й відчував, як тремтить його власна душа, наповнюючи тіло незвичайною радістю. Такі моменти і спливали зараз з глибинної пам'яті. Моменти зустрічей, де важливі були навіть не самі слова, а те, що відбувалося в душі, якийсь внутрішній сплеск, під час якого розум заповнювала любов до всього сущого, а тваринне начало тимчасово поступалося своїми позиціями.

Макс знову чітко почув слова Сенсея, що ведуть його в ті незабутні миті прожитого життя. У той день зі своїм другом він залишився на додаткові заняття виключно заради інтересу поговорити з Сенсеєм після тренування.

А почалися ці нерегулярні відвідування додаткових занять з того, що одного разу, випадково затримавшись після звичайного тренування, Макс почув, як особисті учні Сенсея обговорювали між собою досить-таки цікаву для Макса духовну практику «Квітка лотоса». Його вразило, що це була не просто медитація. Це була практика, яка привела до духовного пробудження самого Сиддхартхи Гаутами, створивши з нього богоподібну істоту - Будду. Саме нею володіли обрані фараони Стародавнього Єгипту. Відлуння досконалості даної практики вихвалялися в індуїстських книгах, написаних ще на санскриті, в трактатах китайських мудреців, в епосі Стародавньої Греції. Таку інформацію Макс просто не міг пропустити. Його приваблювало тут все одночасно: і старовина, і таємничість, і божественна святість, якою досягали ті, хто займався цією практикою. Він розцінив її як можливість перетворити себе і головне - стати значущим в цьому світі.

Макс пристав до Сенсея з розпитуваннями про цю духовну практику. І, до-бившись свого, побіг додому, радіючи як злодюжка вкраденому скарбу. Перші три дні він старанно все виконував і у нього, як не дивно, ця практика виходила набагато краще, ніж інші медитації по внутрішньому спогляданні, які Сенсей давав на заняттях зі східних єдиноборств. Потім Макс відволікся на поточні проблеми матеріального буття і його бажання займатися духовною практикою згасло. Незабаром і побут заїв доценту. Для Макса настав черговий період зневіри, під час якого він знову почав вживати безрезультатні спроби виростити в собі «квітку». І оскільки нічого не виходило, він побіг до Сенсея «плакатися в жилетку» і знову

шукати відповіді на свої невтішні питання.

- Сенсей, де ж я помилився? Начебто робив все правильно ... У стані спокою представив, що саджаю всередину себе в районі сонячного сплетіння зерно. Потім став «підживлювати» його силою Любові, тримав позитив думок в голові ... Спочатку я навіть відчув якусь легку вібрацію в районі сонячного сплетіння, представив, ніби як воно у мене проросло ... А потім пройшло кілька днів - і нічого ... Навіть цієї самої первинної теплоти не можу відчутти...

— Ну, правильно. Коли ти робив все саме з почуттям Любові, у тебе виходило. А коли відволікся і спробував робити тільки розумом, у тебе нічого не вийшло. Це природно. «Квітка лотоса» - це постійний контроль і постійне прагнення Любові. Для того щоб виростити «квітку», потрібно завжди налаштовувати себе на любов до Бога, до всього суцього. Підтримувати це внутрішній стан, незважаючи ні на які перипетії долі. І я ще раз підкреслюю - потрібно рости «квітку» не думками, а щирим почуттям. Суть цієї духовної практики полягає в пробудженні почуття Любові з подальшим його посиленням і постійним, повторюю, постійним збереженням, аж до прояву фізичного відчуття в області сонячного сплетіння.

- А чому саме там? Це взагалі якось пояснюється з точки зору фізіології людини? - Понесло Макса в розпатах.

Сенсей ледве помітно посміхнувся. В цей час до них на лавку підсів Володя. А так як час додаткових занять добігав до кінця, за ним потягнулися й інші хлопці.

- Можна пояснити і з точки зору фізіології людини, так би мовити на самому грубому, примітивному рівні, - відповів Сенсей.

- А чому фізіологія - примітивний рівень? - Зі своїм улюбленим глузуванням запитав Макс, відчуючи, що його персона знаходиться в центрі загальної уваги.

- О, ще який примітив! - Посміхнувся Сенсей. - Людина насправді - чистісінька фізика, суцільні формули руху енергій. І вся його хімія виникає саме звідти. А те, що я намагаюся тобі пояснити, - це всього лише найпримітивніший розклад на пальцях у вигляді твоїх фізіологічних асоціацій.

- Я б теж з великим задоволенням зайвий раз послухав про це «примітивному розкладі», - пробасив Володя. - Хоча в твоєму виконанні «зайвий разок» ніколи не буває зайвим. Весь час чую якесь новеньке доповнення.

- І я такої ж думки, - промовив Стас, високий хлопець атлетичної статури.

Його друг Женька, не поступається йому за зростом і габаритам, підвівся з лавочки і жартома урочисто потряс руки Стасу і Володі.

- Абсолютно з вами згоден.

- Ну, раз пішла така петрушка, то поїхали, - махнув рукою Сенсей. - Повторимо урок з минулого. Отже, всі ви уявляєте, що таке сонячне сплетіння. - Він зупинив погляд на Максі, який розгублено кивнув, не сказавши ні так, ні ні. - Так, зрозумів. Дане сплетіння, яке ще називають чревим сплетінням, являє собою сукупність різної величини і форми нервових вузлів, пов'язаних між собою великою кількістю сполучних гілок різної довжини і товщини. Воно дуже варіюється як за кількістю відповідних до нього нервових стовбурів і входять до його складу вузлів, так і за формою цього потужного конгломерату. У своєму центрі сонячне сплетіння більше нагадує з'єднані вершини трикутника. А по загальній зовнішній формі - найчастіше нерівне коло, так як нерви від сонячного сплетіння радіально розходяться в різні боки до органів черевної порожнини, як світло від сонця. Ну і, природно, там є безліч нервових закінчень. Сонячне сплетіння відноситься до найбільших вегетативних сплетень. Його навіть називають «чревим мозком».

Так ось, що відбувається, коли людина виконує духовну практику «Квітка лотоса»? Якщо процес циркуляції внутрішніх енергій образно спроектувати на фізіологію людини, то вийде наступна картина. При цілеспрямованій концентрації уваги на сонячному сплетінні з почуттям, підкреслюю позитивним почуттям, відбувається подразнення нервових закінчень, в тому числі і *nerva Vagusa*, одного з дванадцяти пар черепних нервів, або так званого блуджу-дає не-

рва. До речі, хочу звернути вашу увагу, що в освіті сонячного сплетіння як парасимпатичної його частини беруть участь як правий, так і лівий блукаючий нерви. Більш того, до складу сплетення входить більшою своєю частиною загальний задній стовбур обох блукаючих нервів. Тепер повертаємося до нашого зосередження. Після роздратування блукаючого нерва сигнали передаються по ньому в головний мозок. І проходячи через розподільні вузли, потрапляють в гіпоталамус.

- Гіпоталамус? - Стрепенувся Макс і вже явно зацікавлено спитав: - Це не той, що називають «стародавнім мозком» або «зміїним мозком»?

- Так, - підтвердив Сенсей. - І «первинним мозком», і «мозком динозавра», і «мозком рептилій», як його тільки не називають. Гіпоталамус дійсно одне з найдавніших утворень. Прообраз гіпоталамічної області існує навіть у хордових, тобто найпримітивніших із усіх хребетних. В людині ж гіпоталамус, можна сказати, доведений до досконалості.

- А чому його називають саме мозком рептилій, динозаврів, а не, наприклад, мозком хордових або амфібій?

- Розумієш в чому справа, саме за часів найдавніших рептилій, оскільки це були перші посправжньому наземні хребетні, гіпоталамус довелося значно вдосконалити і диференціювати з урахуванням адаптації для наземного існування. А людський варіант гіпоталамуса - це всього лише надбудова над базовою розробкою гіпоталамічної області найдавніших рептилій. І різниця між ними ... ну, скажімо, як між моделлю першого ЕОМ і моделлю сучасного комп'ютера. В принципі одне й те саме, але зовсім інші можливості ...

- Нормально, - тільки й відповів Макс, вражений почутим.

- Так от, повернемося до нашого людського гіпоталамусу. Щоб зрозуміти, що саме там відбувається після передачі збудження, давайте згадаємо спочатку, що являє собою гіпоталамус, хоча б те, що відомо про нього на сьогоднішній день. Гіпоталамус - вищий центр, в якому збираються всі дані про внутрішній стан організму. Він немов посередник між нервовою системою, внутрішніми органами, тканинними рідинами і, я б ще додав, перетворювач енергії. Отримуючи нервові імпульси з мозкової кори, гіпоталамус перешифровує їх на мову, зрозумілу рідинним середовищем організму.

- А це як?

- Ну, змінює там співвідношення, концентрацію в них гормонів, ферментів, солей і так далі. Між іншим, жодна частина головного мозку не знаходиться в такому привілейованому становищі з постачання кров'ю, як гіпоталамічна область. Хімічні речовини, що надходять з крові, постійно сигналізують, в якому стані знаходяться внутрішні органи і системи в кожен окремий момент. Простіше кажучи, гіпоталамус - це хороший керівник, який відмінно ладає як з господарем підприємства, так і з робітниками, і вміло розпоряджається довіреними йому ресурсами. Тому й підприємство працює як єдиний механізм. Загалом, цей керівник забезпечує підприємству повний гомеостаз.

— Гоме ... чого, чого? - Тихо перепитав Макс у сидячого поруч Женьки.

Той ледве помітно посміхнувся і так само тихо, на повному серйозі йому відповів:

- Таз, звичайно. Чого, не чув такий вислів? Це коли на підприємстві давно не було податкового інспектора.

- А-а-а, - багатозначно протягнув Макс і розгублено додав: - Так, тепер пригаду.

Сенсей, почувши це, посміхнувся:

- Гомеостаз - це постійність внутрішнього середовища організму.

Він подивився з легким докором на Женьку. Але той скорчив незворушне обличчя і став виправдовуватися:

- А я що? Я так і сказав. Коли на підприємстві постійність внутрішнього середовища? Коли там давно не було податкового інспектора.

Хлопці засміялися, а Сенсей безнадійно махнув рукою в його сторону.

- А хто ж господар організму? - Поцікавився Макс у Сенсея, з побоюванням поглядаючи в бік Женьки.

- Епіфіз, - просто відповів Сенсей, немов само собою зрозуміле. - Отже, з'ясували, що гіпоталамус - головний підкорковий центр вегетативного забезпечення та контролю. Він бере найактивнішу участь в регулюванні діяльності серцево-судинної системи, шлунково-кишкового тракту, температури тіла, біохімії організму, також регулює біоритми, почуття голоду, апетиту, спраги, впливає на статеву поведінку і так далі. Ну і, звичайно, гіпоталамус координує найрізноманітніші форми нервової діяльності, починаючи від стану неспання, сну і закінчуючи формуванням позитивних і негативних емоцій, поведінкою організму під час реакції адаптації ... Але, як то кажуть, це все до відома, щоб ви краще розуміли подальше. Тепер про головне. Саме в гіпоталамусі знаходяться два найдавніших центру .. Якщо на черепну коробку дивитися зверху, то ці центри в сукупності з шишкоподібною залозою складають своєрідний внутрішній трикутник, вершина якого - епіфіз. У різні часи вони називалися по-різному, але суть їх від цього не змінювалася. Одна з їхніх назв, що згадуються в стародавніх рукописах, -

«Агатодемон» і «какодемон». Агатодемон сприяє народженню позитивних думок, а какодемон - народження негативних думок.

- Як як? «Демон»? - Перепитав Макс. - Це що, в перекладі типу «диявол»?

- У перекладі з грецького «демон» (daimon) означає «божество», «дух». А вже пізніше християнство запозичило це слово у греків і наділило його таким визначенням, як ти сказав.

- А «како»? - Знову запитав Макс.

- «Како» воно і є «како», - пожартував Сенсей. - Приставка «како» походить від грецького «kakos», що означає «поганий».

- Ось! І я завжди говорив про багатофункціональність цього інтернаціонального слова, - весело зауважив Женька.

Хлопці знову розсміялися.

- Значить, якщо «како» - «поганий», то «агато», отже, - «хороший»? - Уточнив Макс.

Абсолютно вірно, «благий». Між іншим, це визначення центру позитивних думок було відомо ще стародавнім єгиптянам. І аж ніяк не випадково в Стародавньому Єгипті з'явився медальйон, який став пізніше талісманом, названий в греко-єгипетській традиції «агатодемоном». На ньому було зображення змії з головою лева і сім'ю сяючими зірками (які пізніше переробили в корони).

- Так виходить, греки ці знання перейняли у єгиптян? - Запитав Володя.

- Так. І якщо у єгиптян хоч щось було присутнє з розряду початкових знань, то греки, запозичивши, перетворили знання в міфологію. Так в грецькій традиції з'явився агатодемон - добрий дух, що йшов за людиною протягом життя. Він вважався посередником між людьми і богами.

- І зробивши з внутрішнього зовнішнє, люди його втратили, - з посмішкою прокоментував Володя, використовуючи вираз Сенсея.

- Абсолютно вірно.

- Так думки народжуються саме в гіпоталамусі? - Макс поспішив повернутися до розмови на дуже потрібну йому тему.

- Ну, не в самому шматку матерії, як ти думаєш, - відповів Сенсей. - Я ж сказав, це образне порівняння, проектування енергій на матерію. Думки народжуються не саме в речовині мозку під назвою гіпоталамус. Вони народжуються в цих центрах, про які я говорив. А дані центри - своєрідні чакрани тонкої матерії, з природи якої і складаються наші думки. І якщо тобі видалять дану ділянку мозку, то у тебе будуть спостерігатися порушення певних психічних функцій мислення, сприйняття, пам'яті і так далі, але мислити ти від цього не перестанеш.

- Ясно.

- Дані центри - своєрідні напівпровідники між тонкою матерією і нервовою системою. Вони приймають сигнали нервової системи, переводячи їх в тонку матерію, і в той же час самі можуть кодувати інформацію в сигнал і, що називається посилає по нервових шляхах «наказ думки» ... Додам до цього вже відомі вам відомості, що при збудженні як позитивних емоцій, так і негативних переважає активність парасимпатичного відділу нервової системи, один з

найважливіших нервів якого - блукаючий нерв.

Повернемося тепер до початку. Що відбувається при виконанні духовної практики «Квітка лотоса»? Коли в гіпоталамус надходить подразнення від блукаючого нерва, викликане саме таким зосередженням позитивних почуттів, то ці нервові сигнали в свою чергу проходять через обидва центри. Причому, поряд з більшою стимуляцією агатодемона відбувається також і менш виражена стимуляція какодемона. При стимуляції центру агатодемона даним різноманітним енергією, скажімо простіше, енергією «Любові», людина відчуває стан блаженства, всеосяжної радості.

Тепер розглянемо випадок з Максом. Через щось подібне, в принципі, проходять майже всі початківці. Варто людині послабити свою увагу або повністю відволіктися на своє тваринне почуття, як відбувається сплеск, накопичений одночасною стимуляцією центру какодемона. Це виражається спочатку у вигляді появи негативних думок, збудженням негативних емоцій. Звідси народжуються сумніви. А коли ти, прошу особливо відзначити, надаєш цим думкам свою силу - увагу, то, як наслідок цього синтезу, відбувається порушення ряду інших центрів нервової системи, через що людина впадає в депресію, з'являється гнітючий, пригнічений настрій або агресія. Потім цей процес захоплення твоєї уваги негативними думками ще більше посилюється, тим самим сильніше стимулюючи центр какодемона. Виходить замкнуте коло. І людина, як то кажуть, знову потрапляє в мережі свого тваринного начала.

- А як же розірвати це замкнене коло? - Поцікавився Макс.

- У тому-то й весь фокус! Мозок людини з народження налаштований на частоту тваринного начала, хоча це найпримітивніша програма з усіх його можливостей. Центр какодемона практично постійно стимулюється людиною, який живе звичайним життям, не беручи участі в розвитку свого духовного начала. Тому в даному індивіді стійко присутні такі елементи, як заздрість, злоба, ненависть, жадібність, користь, ревності, страх, егоїзм і так далі. У когось вони більш виражені, у кого-то - менш. Але день у день ці люди самі себе кусають за власний хвіст і від цього укусу ще більше страждають. Стимуляція агатодемона у них відбувається вкрай рідко. В основному лише у вигляді незначних подразнень даного центру і то на дуже короткий проміжок часу. Причому з подальшим пригніченням цього сплеску більш простимульованим центром какодемона.

А ось люди, що йдуть по духовному шляху, цілеспрямовано займаються стимуляцією центру агатодемона. До чого це призводить? Візьмемо, зокрема, «Квітку лотоса», оскільки саме її схема роботи в організмі людини є підсумком будь-якого духовного шляху, скажімо так, що приводить до одних і тих же внутрішніх Брам. Отже, якщо правильно виконувати «Квітку лотоса», контролювати свої емоції, думки, силу своєї уваги і постаратися більшу частину часу, а ще краще постійно, перебувати в стані Любові, розміщуючи це почуття в районі сонячного сплетіння, то можна домогтися наступного. Постійне подразнення і стимуляція центру агатодемона підсилює його роботу, включаючи певні механізми, які заглушають малу побічну стимуляцію центру какодемона ... Тут уже йде чиста фізика, тому я не буду вдаватися в незрозумілі для вас подробиці. Коротше, якщо знову-таки образно висловитися на мові фізіології, відбувається щось схоже на повне або часткове гальмування ділянки какодемона. В результаті звільняється енергія, яка різко посилює роботу агатодемона, що в свою чергу призводить до сплеску, що активно стимулює роботу шишкоподібної залози. Її ще називають епіфізом або пінеальною залозою. І саме в результаті роботи епіфіза в оновлених умовах, простіше кажучи, зміни хвильової частоти, у людини і відкривається духовне бачення, або, як називають на Сході, «Третій Око». Ну а це, в свою чергу, вже сприяє пробудженню колосальних сил душі. Людина не просто змінюється внутрішньо, їй відкривається джерело справжніх знань, реалії вищих світів...

Сенсей замовк.

- І все-таки я не розумію, - промовив Макс, знизуючи плечима, - як якась шишковидная залоза може так глобально перетворювати людину? Я ще допускаю центральна нервова система. але епіфіз?!

— ЦНС дійсно займає одне з привілейованих місць в системі управління організмом. Але господар всього внутрішнього - саме епіфіз. Це своєрідний орган вищого контролю, який надає свого значного впливу тільки тоді, коли в людині відбуваються по-справжньому глобальні зміни. Але якщо цього немає, він просто «спостерігає», час від часу контролюючи загальний настрій структур мозку, коректуючи його роботу: або активізуючи, або придушуючи ті чи інші процеси. Але найголовніше, саме в епіфізі містяться інформаційні матриці, своєрідні голограми, в яких зберігається інформація про все, що стосується даного індивіда, в тому числі і про його попередні життя. Це самий секретний «сейф» пам'яті, що має «подвійне незгораюче дно», оскільки є ще і чакраном. Все, що ти бачиш протягом життя, відчуваєш, переживаєш, в загальному, все твоє внутрішнє і зовнішнє фіксується саме в шишкоподібної залозі. Це свого роду внутрішній Сторож Воріт, який завжди все знає про тебе, всі твої таємні і явні бажання. До речі, у перших послідовників Христа ця інформація інтерпретувалася як особиста сторінка в книзі життя в руках у Бога, де записувалося все про людину ... І тому, якщо в тебе переважає тварина, думки про невпинне накопичення матеріального, то як би ти зовні не займався показухою своєї «ангельської» натури, всі твої старання будуть «до лампочки». Врата можуть відкритися тільки через духовне, постійне щире бажання, наповнене твоєї чистої Вірою і Любов'ю ... І ось ще що цікаво. Цей Сторож не просто фіксує помисли і діяння людини, та й ще посилює те, що домінує в думках. Тобто, якщо ти перемикаєш свою увагу на негативне сприйняття, - Сторож буде підтримувати в тобі негатив, посилюючи те, що маєш. Якщо перемкнеш на добро, - Сторож буде посилювати в тобі ці почуття.

— - А епіфіз такий же древній, як і гіпоталамус? - Поцікавився Макс.

— - Безумовно. Епіфіз, як і гіпоталамічна область, - найдавніші утворення. Епіфіз є у всіх хребетних, хоча і неоднаковий по своїй організації. Приміром, у нижчих хребетних тварин (ящірок, амфібій, деяких видів риб) шишковидная заліза представлена парним органом у вигляді внутрішньомозкової і поверхнево розташованих частин.

— - Поверхнево розташованих? - Перепитав Стас. - А це як?

— - Ну, у вигляді третього, так званого тім'яного ока, що знаходиться безпосередньо під шкірою і кришкою черепа.

— - І що, ящірка бачить через це тім'яне око?

— - А як же! Там є і своєрідний кришталік у вигляді верхньої стінки очного бульбашки, і порожнину, заповнену речовиною, що переломлює світло і пігмент, - все як годиться.

— - Вона що, бачить прямо через шкіру? - Здивувався Макс.

— - Так. Епіфізарна рогівка, тобто шкіра над тім'яним оком, - адже вона прозора. А вищі хребетні мають непарним епіфіз. У людини взагалі дана шишковидная заліза, що знаходиться в задній частині третього шлуночка між буграми чотиригорбикового тіла, являє собою щось унікальне і особливе. Епіфіз людини, в порівнянні з цим органом інших вищих хребетних, був істотно перетворений в зв'язку з подвійністю індивіда: матеріальною і духовною. Тому епіфіз є не тільки господарем тіла людського, але і вратами в духовний, більш вищий світ, своєрідним порталом. Так що будь-яка зміна стану свідомості проходить саме під контролем епіфіза.

А як він виглядає, цей епіфіз? - Задумливо промовив Макс.

- Та таке невеликий шорсткуватий утвір трикутно-овальної форми, кілька сплюснений в передньо-задньому напрямку. На вигляд сірувато-рожевий, хоча колір може змінюватися в залежності від ступеня наповнення кровоносних судин. А вагу має ... у кожного, звичайно, індивідуально. Але десь в середньому 0,130 грама. Хоча у зовсім втрачених особистостей його вага може бути набагато меншою, іноді досягає всього лише 0,025 грама. А у духовно розвинутих людей буває і 0,430 грама і більше. У кого як.

- Треба ж, такий маленький, а такий крутий! - Здивувався Макс.

- Ти міркуєш чисто суб'єктивно, міряєш звичайною матеріальною міркою. А якщо розглядати об'єктивно, по суті, то розміри в просторі для енергетичних об'єктів особливої ролі не

грають. Ось, наприклад, часточка «По». Вона настільки мала, що до неї до сих пір не можуть докопатися сучасні вчені з усіма їх передовими технологіями. Але з її накладок виткане все: не тільки ми, але й весь нескінченний Космос з усіма галактиками. Так що, по суті, розміри - поняття відносне.

- А епіфіз якось зростає протягом життя?

- Як сказати ... Вага епіфіза постійно наростає до досягнення людиною десяти - чотирнадцяти років, тобто до періоду статевого дозрівання. Потім відбувається суттєвий сплеск життєвої енергії - прани. І починаючи з цього часу, якщо людина вязне в матеріальному, як свиня в калюжі, вага епіфіза практично не змінюється. А якщо працює над собою духовно - це вже інше питання ... Підніми хоча б медичну літературу про прояв у людей, в тому числі і дітей, незвичайних розумових здібностей при збільшеній пінеальній залозі, і ти сам все зрозумієш.

- Але якщо ця шишковидна залоза настільки важлива в людині, чому про неї ніде немає такої інформації? - З легким докором вимовив Макс.

- Ну, як це немає ?! - Обурився Сенсей. - А ти кардинально шукав? Адже немає ж! Дивно, як люди люблять стверджувати, що ніде немає згадок, абсолютно не докладаючи зусиль для пошуку. Запам'ятай, Макс: хто шукає, той завжди знайде, хто стукає, тому отверзеться.

А про шишковидну залозу знали давно і саме як залозу, а не якесь інше утворення. Візьми хоча б древню Індію. За дві тисячі років до нашої ери там був цілий розквіт вчення про епіфізі. Уже тоді знали, що дана заліза є в людині не тільки органом ясновидіння, пам'яттю про колишні втіленнях душі, а й основним чакраном концентрації вищих енергій ... Більш того, ці ж знання були ще раніше, в Стародавньому Єгипті у перших фараонів, хоча в дещо інший інтерпретації. Про шишкоподібної залози знали і в Стародавньому Китаї, в тому ж Тибеті. До речі, там здавна існував ритуал спалення померлих високих духовних осіб, після якого найближчі учні починали шукати в попелі так зване рінгсе. Це тверда речовина, більше схоже на бурштиновий камінчик. По ньому учні судили про ступінь духовності свого Учителя. Вважалося, чим вона більше, тим духовно вище був померлий чоловік. Так ось, рінгсе - не що інше, як мозковий пісок епіфіза. Цей пісок досі залишається загадкою з загадок для сучасних вчених. А в стародавньому Тибеті про нього вже знали як про місце накопичення психічної енергії ...

Так що про шишкоподібну залозу було відомо дуже давно. Тільки називали цей орган по-різному. В принципі, шишкоподібною її почали називати з другого століття нашої ери, коли давньоримський лікар Гален порівняв її з сосною шишкою. Так воно й пішло. У перекладі на латину епіфіз стали називати *glandula pinealis*, за назвою італійської сосни - пінії.

- А епіфізом?

- Епіфіз - це вже грецька назва «epiphysis», що означає «приросток».

- Так, заплутатися можна з цими «обзиваннями», - пожартував Женька.

- Але найцікавіше в тому, що чим більше люди віддалялися від древніх знань, чим інтенсивніше розвивалася ортодоксальна медицина, тим швидше втрачалися справжні знання про функції цієї залози. Епіфіз тривалий час взагалі вважали рудиментом. Хоча допитливі все одно, так або інакше, докопувалися до істини. Взяти хоча б Рене Декарта, який жив на початку сімнадцятого століття. Чудова людина! Не дивно, що з його розумом і прагненням до самовдосконалення він був і філософом, і математиком, і фізиком, і методологом наук одночасно. Так ось, він теж висловив думку про те, що душа має своє місцезнаходження в маленькій шишкоподібній залозі, розташованій в центрі мозку. Скажімо так, він був близький до істини і майже докопався до суті ... Більш того, ще в ті часи Декарт вказував на наявність функціонального зв'язку між шишкоподібною залозою і зоровою системою, що було доведено набагато пізніше.

- Ти думаєш людям колись вдасться науково довести зв'язок епіфіза з душею? - Недовіриливо запитав Макс.

- Цілком. Адже зараз вже ведеться інтенсивне вивчення епіфіза, хоча тільки на стадії хіміз-

му. Але вже визнається його провідна роль в організмі як найважливішої ланки нейрогуморальної системи та нейроендокринного органу. Ні у кого вже не викликає сумніву, що епіфіз - головний посередник між зовнішнім і внутрішнім середовищем організму, що забезпечує регуляцію життєдіяльності всіх органів і систем в залежності від умов проживання, тобто зміни дня і ночі, пір року, температури, вологості, активності електромагнітного поля землі, рівня іонізуючої радіації і так далі. Відомо, що саме шишкоподібна залоза значно впливає на поведінку, зокрема на дослідницьку поведінку, здатність до навчання, пам'ять, локомоторну та судомну активність, статеву і агресивну поведінку. Вже відкрили не тільки взаємодію шишкоподібної залози з гіпоталамо-гіпофізарно-наднирковим комплексом, а й наявність епіталамо-епіфізарної системи як паралельного дублюючого механізму при надзвичайних ситуаціях. Вивчають іннервацію епіфіза з верхніми шийними хребцями, тобто симпатичними нервами. Робляться спроби вивчити його зв'язок з парасимпатикою. Відзначається вплив шишкоподібної залози на імунітет, на нейроендокринні залози ... Завдяки останнім досягненням науки, людям стала доступна інформація про гістоструктуру, хімічний склад, про деякі епіфізарні гормони і гормоніди. Ведеться вивчення частотних характеристик шишкоподібної залози...

Але це тільки старт до пізнання таємничого у багатьох відношеннях органу. Все вивчене на сьогоднішній день - всього лише порошок на поверхні води. Люди поки навіть не знають, що ця вода - океан, не кажучи вже про відсутність відомостей про властивості самого океану. Хоча медицина майбутнього, якщо, звичайно, таке майбутнє настане, розкриє таємницю епіфіза. Це в принципі не так вже й складно. Досить навчитися зчитувати інформацію з його голограм. Але якщо людська наука встигне дістатися до цього, то світ перевернеться.

- В який бік?

- Все залежить від людей. Якщо зараз люди копаються в вивченні матеріального світу і грубих енергій, механізмів його управління, то, розшифрувавши структури й інформацію голограм епіфіза, люди зможуть навчитися управляти і тонкими енергіями ...

- Так ... Я, напевно, не доживу до таких освічених століть, - пожартував Макс.

- А навіщо тобі їх чекати? - Таким же тоном відповів Сенсей. - Хто захоче, той завжди знайде ці знання в собі, причому в будь-який час, незалежно від загального рівня освіти людства. Те, що намагаються зараз зробити люди спільно, за допомогою своєї науки, - всього лише спроба, м'яко кажучи, дістати правою рукою ліве вухо. Дещо ускладнено, але як цікаво ... Древні знали коротший шлях - через своє внутрішнє. Адже за великим рахунком суть не в тому, щоб дотягнутися до вуха, а зрозуміти, що це за орган і як ним користуватися.

Для окремо взятої особистості завжди важливіше проходити через своє внутрішнє, ніж безглуздо споглядати зовнішнє. Адже, в принципі, якщо хтось, працюючи над собою, досягне якихось духовних висот, то особисто тобі легше від цього не стане. Адже кожен повинен самотійно працювати на своєму внутрішньому полі, щоб знайти цінний для себе урожай.

А інструментів для оброблення свого духовного завжди було в достатку. Вибирай, який хочеш. Але, працюючи з ними, так чи інакше, людина завжди приходила до одного і того ж результату - через плекання сили Любові з подоланням в собі тварини (стародавнього дракона), тобто гіпоталамуса, до стимуляції епіфіза. Це закономірність, яка і була відображена в найпершій, початковій духовній практиці «Квітка лотоса» з науки «Беляо Дзи», адаптованої свого часу для людей. Адже все, щоросло потім, - всього лише різні ускладнені комбінації даної практики, які, в результаті, так чи інакше, призводять до первісного зерна.

- Ну, зокрема, зрозуміло, - кивнув Макс, оскільки йому здалося, що Сенсей швидше пояснював йому, ніж хлопцям. - Але за великим рахунком ... нічого не зрозуміло. Як «Лотос» міг стати основою всього, якщо в світі маса найрізноманітніших шляхів? У моїй голові, наприклад, «Квітка лотоса» більше асоціюється з буддизмом. Але є ж і християнство, і мусульманство, і, я знаю, кришнаїти. І якщо тут, як ти кажеш, динамічна медитація, то там йдуть молитви, якісь словесні вдовбування в підсвідомість. Це абсолютно інший вплив на організм!

- Як тобі сказати ... Первісний вплив інший, - промовив Сенсей. - Однак це лише різні способи позбавлення від негативних думок, від свого тваринного. Але подальший шлях до пробудження душі у всіх однаковий.

Ось візьми християнство, наприклад, теж Православ'я. У духовній практиці для досягнення стану святості там використовується стародавня внутрішня молитва, звана в християнстві як «безперервна молитва», «розумна молитва» або «серцева молитва», але більше вона відома як «Молитва Ісуса». Складається вона всього з декількох слів: «Господи Ісусе Христе, Сину Божий, помилуй мя». Або скорочено: «Господи Ісусе Христе, помилуй мене». І, в принципі, вона призводить до того, що людина, постійно повторюючи її «устама, потім розумом, а після серцем», поступово занурюється в той стан, який досягається в «Квітці лотоса». Багато людей за допомогою неї прийшли до пробудження душі.

Ця молитва дуже сильна і дієва. Детально вона розписана в стародавній книзі «Добротолюбіє». Для людей розумних і досвідчених в духовних таїнствах даний твір - друга книга після «Євангелія». У ній викладаються поради та настанови двадцяти п'яти чоловіків, які описують практику по цій молитві. І хоча їм всім і приписують «святість», але, на жаль, лише деякі з них насправді її досягли, пізнавши таїнство внутрішньої молитви. Старці описують три ключа цієї молитви: часте повторення імені Христа і звернення до нього, увагу до молитви або, простіше кажучи, повне зосередження на ній без сторонніх думок, і, нарешті, відхід у себе, що вважається церковниками великим таїнством цієї молитви і називається ними «входженням розуму в серце».

В принципі, це релігійний, довший шлях до чистого знання, тобто до того ж пробудження в «Квітці лотоса», розкриття душі. Але на цьому шляху в християнстві, зауважте саме для початківців, а не для людей, що вже слідує цій молитві, застосовуються певні релігійні правила. Їм забороняють починати практикувати без відповідного керівництва, тобто живого наставника. Мотивують це тим, що нібито ті, хто буде без наставника читати цю молитву, потраплять «раптом у владу якихось некерованих психічних станів».

А фактично, нічого там страшного немає, оскільки початківець проходить звичайнісінький аутотренінг, самодисциплінуючи себе, найперші сходинки в медитації, вчиться концентрувати свою увагу на молитві, прибираючи всі сторонні думки і поступово збільшуючи час її виконання. Так що, за великим рахунком, ті етапи, що проходить початківець, вимовляючи цю молитву «устама, а потім розумом», - це просто вбивання її в підсвідомість, щоб легше було боротися зі своїм тваринним началом, концентруючись саме на молитві і домагаючись тим самим «чистоти помислів».

Багато хто приступає до даної внутрішньої молитви або через страх «мук пекельних», або через особисту користь в майбутньому. Хоча ті святі мужі, яких ця молитва дійсно привела до відкриття власного внутрішнього храму душі, писали, попереджаючи, що «страх мук пекла є шлях раба, а бажання нагороди в Царстві, - при цих словах Сенсей глянув на Макса якимось незвичайним, проникливим поглядом, у Макса навіть мурашки по спині пробігли, - є шлях найманця. А Бог хоче, щоб ви йшли до Нього шляхом синівським, тобто з любові і старанності до Нього вели себе чесно і насолоджувалися б рятівним з'єднанням з ним в душі і серці». Бога можна осягнути тільки за допомогою внутрішньої, чистої Любові. В Іоана в 4 розділі 18 вірші згадується: «У любові немає страху, але досконала любов проганяє страх, бо в страху є муки; той, що боїться не досконалий в любові». Як писав у своїх рекомендаціях Григорій Синаїт в «Добротолубії», в першій частині на сторінці, - Сенсей прикрив очі, пригадуючи, - на сторінці 119 про Ісусову молитву: «Цю одну возлюби і взревнуй стяжати в твоєму серці, бережи розум завжди немрійливим. З нею не бійся нічого; бо Той, Хто сказав: дерзайте, Аз єсмь, не бійтеся, - Сам з нами». «Іже буде перебувати в Мені, і Аз в ньому, той плід приносить щедрий», - як сказано в «Новому Завіті» Іоанном в 15 розділі 5 вірша.

Так ось, перші два етапи молитви «устама і розумом» - це всього лише прелюдія. Найбільше ж таїнство у церковників вважається «сходження розуму в серце», коли «ім'я Ісуса Христа, сходячи в глибину сердечну, змирить змія згубного, душу ж оживотворило», коли молитва «спускається розумом в серце і серце починає її вимовляти». Це є, в принципі, перехід від словесного до чуттєвого, простіше кажучи - початок медитації. Бо медитація є не що інше, як робота саме на чуттєвому рівні без слів.

Обізнаний людина, читаючи «Добротолюбіє», відкидаючи релігійне лушпиння, зрозуміє, в чому суть цього шляху і погляд її відшукає потрібне. Наприклад, Симеон Новий Богослов в 68-м Слові «Добротолюбіє», викладаючи способи «входження в серце», писав: «Три речі треба тобі дотримати насамперед: безтурботність про все, навіть про благословне, але не тільки не про благословне і про суєтне, або інакше умертвіння всьому, совість чисту в усьому, так щоб вона ні в чому не таврувала тебе, і досконалу безпристрасність, щоб помисли твої не хилилися ні до якої речі ». Це є найперші основи до розкриття душі.

У «Добротолюбії» можна знайти різні способи, за допомогою яких ті що пізнавали таїнство внутрішньої молитви досягали «розумом входження в серце».

- А чому різні? - Поцікавився Макс.

- Ну, кожна людина по-своєму індивідуальна, так би мовити у кожного своя ширина кроку ... Так ось, одні, зосереджуючись на серці, намагалися розумом уявити, як з кожним ударом серця вимовляється молитва. Інші вправлялися в диханні, вимовляючи на вдиху: «Господи, Ісусе Христе», а на видиху - «помилуй мя!» І знову-таки зосереджуючи ці слова на серце. Треті просто займалися самоспогляданням. Наприклад, той же Григорій Синаїт згадує так: «... зведи розум свій з голови в серце, і притримай його там: і ізвідти волай розумно-сердечно:" Господи, Ісусе Христе, помилуй мя! "Утримуй при цьому і дихання, щоб не зухвало дихати, тому що це може розсіювати думки. Якщо побачиш, що виникають помисли, не слухай їх, хоча б вони були прості і добрі, а не тільки суєтні й нечисті ». Або, наприклад, Никифор Монах у другій частині «Добротолюбіє» радить, якщо не виходить за допомогою дихання всередину, то «... присилуй себе, замість будь-якої іншої мови (думки), це одне волати всередині. Протримайся терпляче в цьому діянні деякий час, і тобі відкриється через це вхід в серце без всякого сумніву, як і ми самі досвідом це дізналися ».

Все це чудово. Але вони зосереджувалися на серці. Тому незабаром ті, хто практикував внутрішню молитву, починали відчувати біль в цьому органі. І на такий гострий гачок багато попадалися. В якому плані? Серце - це м'яз, мотор організму, там ніколи не було душі. Серце має працювати автономно. І зосередження на цьому органі - величезний ризик. Ризик у чому? Якщо у людини під час зосередження з'являються хоч найменші сумніви, якщо вона вправляється в цій молитві заради марного експерименту, не змінюючи глобально своє внутрішнє життя, не прийнявши твердого рішення слідувати своїй душі, тобто не пробуджуючи в собі істинної віри в Бога, а просто грає нею за примхою свого гарного настрою, то може заробити собі гарненький інфаркт. Але істинно духовні люди зі стійкою вірою, щирою, чистою любов'ю до Бога, проходили і цей етап, хоча і не безболісно для серця, поки не йшли в глиб душі, в область сонячного сплетіння. Вони відчували, як їх свідомість немов опускається туди. І саме звідти починали відчувати тепло, що розтікається з грудей по всьому тілу і викликає приємні відчуття. Як писали святі мужі, «займається вогнище, яке охоплює зсередини тебе полум'ям Любові Божої». Простіше кажучи, починав працювати чакран сонячного сплетіння. І людина відчувала, як з грудей виходила вібрація, тепла хвиля, яка ніби несла в собі ці слова з глибини душі: «Господи, Ісусе Христе, помилуй мене». Людина відчувала в собі вилив Любові Божої і сама посилювала цю Любов своїм наступним зосередженням на ній. «Блаженні чисті серцем, бо вони побачать Бога». Як написано в висловах Феоліпта Митрополіта в другій частині «Добротолюбія»: «Усамітнівшись зовні, замахнися далі увійти у саму середину стражбища (сторожову вежу) душі, яке є будинок Христов, де завжди притаманні мир, радість і тиша. Уявне сонце Христос дає ці, як якісь промені з Себе випромінює, і як певну мзду подає душі Його, яка приймає з вірою і Добротолюбством».

- Щось я щодо серця не зовсім зрозумів, - сказав Макс. - Як це у духовно просунутих так виходило, що їх інфаркт обходив? Адже вони теж концентрували свою увагу на серці, а спрацьовувало сонячне сплетіння.

- Тому що, якщо людина відкривається з Любов'ю до Бога, Любов Божа її і вбереже, яким би шляхом вона не йшла. Головне - прагнення в дорозі. Тоді, рано чи пізно, той хто шукає прийде до потрібного результату. По суті, якщо людина стійка в своєму духовному зав'язті

і навіть в думках не допускає жодних сумнівів, то все спрацьовує так, як повинно спрацювати.

Макс дивився на Сенсея, як і раніше, нерозуміючим поглядом.

- Ну, як тобі ще пояснити ... Якщо ти не полінуєшся розкрити нейрофі-зіологію людини, то побачиш, що серце іннервацією пов'язане з сонячним сплетінням.

- Ну і...

- Сила Любові є певна енергія. Постійне її чисте зосередження, навіть на серці, все одно так чи інакше буде локалізувати цю силу в сонячному сплетінні.

- А-а-а, - награно протягнув Макс. - Тоді зрозуміло.

- Ну, слава Богу, - таким же тоном вимовив Сенсей, жартома витираючи «піт» з чола. хлопці, що їх оточували, посміхнулись.

- На початку розмови ти згадав, що молитва давня, - нагадав Володя, бажаючи продовжити тему.

- Так. Її коріння сягає в глибину віків. Колись її називали «Молитвою душі» і зосереджувалися саме на центрі «між грудьми і животом», тобто на сонячному сплетінні. Загалом це - своєрідна адаптація «Квітки лотоса». Внутрішню молитву можна відшукати в тайнознанні будь-якої серйозної релігії.

- А чому в християнстві вона називається «Молитвою Ісусової»? Ісус що, давав її своїм учням? - Поцікавився Макс.

- Ну, скажімо так, для себе і своїх особистих учнів Ісус використовував чисті знання, ту ж саму «Квітку лотоса» як найпростіший і ефективний спосіб приборкання тваринного начала, оскільки робота тут йшла на чуттєвому рівні. Для розумних людей він давав внутрішню молитву як найбільш прийнятну для них звичну форму духовної практики. Звичайно, невеликий гак через словесність і підсвідомість, але результат - знову-таки вихід на чуттєвий рівень. Ну а для інших, в яких все-таки домінувало тваринне начало, Ісус викладав знання у вигляді притч з двояким ключем, який підходив як для розуму мирянина, так і для досвідченої людини. Кожен відкривав цим ключем свої внутрішні скарби.

Після Ісуса внутрішня молитва стала ключовою для основного складу його справжніх послідовників. І апостоли передавали її своїм учням вже з присутністю в ній імені Ісуса, оскільки Його ім'я, як сина Бога, у багатьох людей і донині викликає абсолютну довіру, що вельми важливо. Адже коли відкидаються всі сумніви, це значно спрощує хід по духовному шляху. Так її і стали називати «Молитвою Ісусовою», а також «серцевою молитвою». Адже Ісус часто вживав слово «серцевий» в значенні «душевний», як було в ті часи. І, до речі, спочатку вона передавалася правильно, як і вчив Ісус, - з подальшим зосередженням в області сонячного сплетіння. Дуже багато людей з перших послідовників Христа звільнялися завдяки ній від своїх матеріальних кайданів.

Але з часом в середовищі християн стали з'являтися такі індивіди, які, нахапавшись верхів Учення, намагалися організувати за допомогою цих знань свій культ, затвердити власну значимість в масах, прикриваючись іменем Христа. Люди, за великим рахунком, все ж таки залишаються людьми ... Ось саме від них і пішло приховування істинних знань, виконання внутрішньої молитви з подальшим зосередженням на серце. І все ж деякі справжні послідовники Христа зуміли зберегти знання для своїх нащадків в чистому вигляді. Вони називали свою таємницю між собою не інакше як великою.

- А в Біблії є згадки про внутрішню молитву?

- Та так, збереглися подекуди. Біблія ж формувалася за вибірковими записами, тим більше під контролем імператора Костянтина. Те, що там збереглося, це в основному притчі та непрямі натяки на дану внутрішню молитву.

- Ну наприклад? - Не відставав Макс.

- Ну наприклад, притча Ісуса про митаря. Вона описана в Євангелії від Луки в главі 18 з 10 по 14 вірш. Там говориться, як двоє людей прийшли в храм помолитися. Один фарисей, другий був митник. «Фарисей, ставши, так молився про себе: Боже! Дякую Тобі, що я не такий, як інші люди, грабіжники, кривдники, перелюбники або як цей митник. Пошу два

рази на тиждень, даю десятину з усього, що здобуваю. А митник здалека стояв далеко, не смів навіть підняти очей на небо; але бив себе в груди й казав: Боже, будь милостивий до мене грішного! Кажу вам, що цей пішов до дому свого більш виправданий, аніж той: бо кожен, хто підноситься, буде принижений, а хто принижує себе піднесеться».

Звичайно, це не точні слова Ісуса, дещо додано, дещо не дописано, але загальний зміст вірний. Для основної маси людей Ісус намагався розкрити в притчі найелементарніші поняття про сутність людську ... Оскільки неможливо тварині розповісти, що таке духовне в чистому вигляді. Це все одно, що пояснювати сліпому від народження, який провів усе життя в пісках пустелі, що таке краса осіннього лісу під час заходу сонця. Тому і доводиться користуватися асоціативними порівняннями і образами. Духовні ж люди розуміють один одного без слів. Це зовсім інший рівень сприйняття.

— У цій притчі знову є згадка про «грішника», - зауважив Женька. - Ох, і люблять попи цю заморочку!

— Від того і люблять, що це їх хліб. Навіюючи людині, яка стоїть на духовному шляху, гріховність, вони вбивають йому в підсвідомість комплекс провини. А це в дорозі «аки камінь, прив'язаний до ніг» ... На шляху ж до Бога не повинно бути ніяких сумнівів, все відкидається, залишається тільки чиста Любов. Якщо людина стає всередині істинно вільною, відкидаючи все, крім Любові, Любові до Бога, будь-які пута просто зникають. Тому що вони - не що інше, як ілюзія. Людина усвідомлює, що його тіло - лише візок. І вона поїде туди, куди хоче він істинний, тобто його душа.

— Так виходить, що людина, слідуючи шляхом внутрішньої молитви, теж спочатку врівноважує в собі духовне і матеріальне начало? - Задумливо мовив Макс.

— Так, просто витратить на це більше часу.

— А для тих, хто виконує цю внутрішню молитву ось ці стадії «вуст» і «розуму» і будуть тою самою генеральною битвою, особистим Армагеддоном, про який ти розповідав? -

Уточнив Макс, намагаючись для себе щось усвідомити.

— Ні, - відповів Сенсей. - Це так, артпідготовка. Генеральна битва для людини, що рухається по духовному шляху, буде тоді, коли почнеться серйозна внутрішня робота, коли людина, відкидаючи всі умовності, буде по-справжньому плекати внутрішню Любов, йти до Бога, не дивлячись ні на що, як то кажуть напролом. Простіше кажучи, коли вона буде наближатися до Брами, вступаючи на єдиний, що веде до них міст або стежку, як завгодно це називай. В принципі, цей головний кінцевий відрізок належить пройти всім людям, що досягають певної міри духовної зрілості. Причому незалежно від того, яким саме шляхом вони прийшли до нього. За великим рахунком, всі ці різноманітні шляхи - всього лише різні способи пошуку, намацування тієї єдиної стежки, яка веде до Брами.

— А як же ти дізнаєшся, чи туті стежку намацав або знову пішов по колу в дрімучий ліс? - Висловив сумнів Макс.

— Не турбуйся. Будь-яка людина, що ступила на цю стежку, все відчує. Більш того, його почнуть супроводжувати знаки.

— Знаки?

— Ну так, так би мовити, покажчики в духовному путівнику.

— А якщо розширити дану тему?

— Можна і розширити ... Я відкину все ті зовнішні знаки, які людина починає бачити і розуміти, завдяки посиленню свого інтуїтивного сприйняття. А розповім про найголовніший внутрішній знак, який з'являється, як тільки людина вступає на цей міст або стежку, тобто вступає в остаточну битву зі своїм тваринним началом за верховенство душі в даному тілі. Цей знак проявляється у вигляді голови давньої рептилії, змія або дракона. Але найчастіше люди починають бачити, немов на них дивиться кобра з роздутим капюшоном. Погляд її не агресивний, а спокійний. Дивиться очі в очі, скоріше навіть в область перенісся. Причому людина бачить її образ перед собою як з закритими, так і з відкритими очима. На цьому відрізку духовного шляху вона періодично з'являється перед поглядом навіть в звичайному житті. Іноді людям здається, що у них починаються якісь нав'язливі галюцинації. То там змія про-

майне, то там проповзе. Це нормально для тих, хто йде через міст.

— У кожного, звичайно, виникає свій образ рептилії. Частково це пов'язано з внутрішньою уявою, наявними на даний момент варіантами з асоціативної пам'яті. І ставлення до появи цієї рептилії теж різне. Якщо людина виросла в тій місцевості, де змію шанують як священну тварину, то й реагувати він буде відповідно більш-менш спокійно. А у того, кому з дитинства прищеплювали страх, природно спочатку буде виникати така ж реакція у відповідь - відчуття страху і відрази. Але як би там не було, коли людина подолає свої ілюзії, в тому числі і страх, коли вона повністю відмовляється від свого негативу і усвідомлює істину, ось тоді вона і розуміє, що Змія - всього лише перший страж. Оскільки прохід далі здійснюється тільки під наглядом, так як на даному відрізку духовного шляху починають працювати вже більш серйозні енергії ...

— А наскільки серйозні? - Поцікавився Макс.

— Ну, подумай сам. Тому, хто пройшов Першого Вартового відкриваються такі можливості, завдяки яким він може керувати не тільки природними стихіями, але й долями людей ...

— Так, вже не кволо, - здивовано промовив Макс.

— Так ось, коли людина завершує, так би мовити, свій перехід через даний міст, тобто виходить з перемою з цієї останньої битви, особистого Армагеддону, посадивши свій тваринний початок на ланцюг, ось тоді Змій зникає. Людина стає набагато вище і чистіше духовно ... Простіше кажучи, весь цей процес є не що інше, як етап роботи центрів гіпоталамуса, про які ми говорили, до повного або часткового гальмування центру негативних думок - какодемону. До речі, подібний процес в древній йозі асоціюється з пробудженням сплячого змія і підняттям його по хребту до чакрана «Деревію», яким і є проекція епіфіза.

— А далі? - Розібрала цікавість Макса.

- Далі ?! - Усміхнувся Сенсей. - Ти хоча б цей шлях пройти. З усієї маси людей, що тупотять по духовним шляхам, лише деякі добираються до моста, тим більше до Воріт. Хоча це найпримітивніше і елементарне в справжній духовній роботі ... А далі ... Далі вже починається шлях обраних, пов'язаний з розкриттям епіфіза. На цьому шляху з'являється інший, більш вищий знак - Око, або як його ще називають Всевидяче Око. На Сході цей знак називають Всевидюче Око Сходу. У Стародавньому Єгипті його величали Оком Бога Гора. А найперша, найдавніша його назва - Око Богині Фаетона або планети Фаетона. Лише одиниці з всього, що коли-небудь жило людства, проходили цей шлях ... Так що вам це ні до чого поки що знати. Ваше завдання - хоча б до Воріт дістатися. В принципі, «Квітка лотоса» доводить саме до цього рівня. А далі починаються зовсім інші медитації, де ставляться нові цілі і завдання ... Але взагалі-то це людям ні до чого. Це шлях Бодхісатв ...

- Тобто «Квітка» - це як би етап придбання внутрішньої Свободи, - зробив висновки для себе Макс.

- Абсолютно вірно. Люди, які пройшли цю останню ділянку духовного шляху до Воріт, коли зустрічаються, розуміють один одного без слів. Вони зустрічаються як брати, хоча можуть належати до абсолютно різних релігійних організацій. Чому? Та тому, що всередині вони стають вільними і розуміють, що по суті служать одному і тому ж Богу і неважливо як його люди називають. Просто кожен з них служить по-своєму. І дане розуміння знаходиться поза слів ...

Людина, що перебуває в Бозі, повністю вільна від будь-яких забобонів. Знаходячи Бога всередині себе, вона, по суті, знаходить саму себе істинну, своє вічне щастя, що ні в яке порівняння не йде з земними задоволеннями. І така людина ніколи не проміняє одну годину, хвилину, секунду цього блаженного стану життя в Бозі на десятиліття молодості, здоров'я, матеріальних задовольень і насолод, навіть якщо їй буде належати влада над усім світом. Тому що для даної людини це рівнозначно проміняти, ну, наприклад, чаювання в теплому, затишному будинку з найближчою, дорогою людиною на сидіння на колу посеред площі, коли тебе б'ють, катують, припікають розпеченим залізом. Ось така різниця для тих, хто це розуміє.

Людина без Бога в душі - немов у вигнанні. І практично все її життя проходить в порожніх міражах, гірких і солодких ілюзіях, які, як би вона не хотіла, все одно закінчуються. І цю примарну життя своєї матерії він не продовжить ні на секунду. Багато людей задаються питанням:

«Навіщо ми живемо?» Невже для того, щоб набити свій живіт, створити потомство і отримувати та панувати?! Адже це всього лише пил в миттєвості. А потім?..

* * *

— Після цієї розмови Макс кілька днів перебував в якійсь ейфорії. Перебуваючи на цій хвилі, він капітально пройшовся вздовж і поперек по наявній літературі, зіставляючи те, що він знайшов у книгах про древні цивілізації з інформацією, отриманою від Сенсея. Результати пошуків не те що здивували, а просто вразили його.

— На наступне тренування Макс прийшов раніше. На його щастя, Сенсей разом зі своїми хлопцями вже знаходився в спортзалі ...

— Дивись, що я знайшов, - розкладаючи перед Сенсеєм результати своїх пошуків, похвалився Макс. - А ось на це поглянь. Ця знахідка датується часів шумерської цивілізації ... Зараз зберігається в Парижі в Луврі.

— А, кубок Гудеа, - спокійно сказав Сенсей, дивлячись на фотографії, зроблені в різному ракурсі, ніби мова йшла про давно знайому йому реч.

— На картинках був зображений кубок з дивним рельєфним малюнком. Дві змії звивалися навколо жезла. Паші змій були звернені одна до одної і стикалися з поглибленням для виливання води на верхньому краю кубка. З боків від змій стояли два крилатих чудовиська з головами дракона, тілами пантери або лева, кігтями хижого звіра на передніх лапах і орла на задніх. Хвіст кожного з них закінчувався жалом скорпіона. В лапах вони тримали щось схоже на меч з рукояткою або жезл.

— А що це? - Поцікавився Володя.

— Це ритуальний кубок, - відповів Сенсей, - виготовлений у двадцять другого столітті до нашої ери для царя Гудеа, який правив Лагашем.

— Чим правив? - Перепитав Володя.

— Лагашем. Лагаш - це древня шумерська держава з однойменною столицею, розташоване в Південному Дворіччі ... Здається, зроблений цей кубок з зеленого стеатита.

— Макс порився в своїх записях і неодмінно вимовив:

— Там нічого про це не сказано.

— Сенсей лише загадково посміхнувся. Макс знову перегорнув записи.

— Ну не важливо. Ти подивися на малюнок. Адже якщо згадати твою розповідь про процеси, що відбуваються в мозку при духовній практиці, то гіпоталамус тут представлений у вигляді стародавнього дракона, як би зовнішнього Вартового, причому в двоякому вигляді, який відкриває двері для стимуляції епіфіза. Пам'ятаєш, ти говорив, що в йозі ця асоціація пов'язана з змією, що підіймається по хребту ... Я так зрозумів, ці малюнки на кубку означають зашифровані знання?!

— Ну що я можу сказати, - посміхнувся Сенсей. - Я радий, що мої слова цього разу не перетворилися для тебе лише в чергове коливання повітря. Так, дійсно. На кубку зображений вхід в Портал через стимуляцію гіпоталамуса і епіфіза.

— Макс теж посміхнувся, цілком задоволений собою. Він знову зазирнув у свої записи.

— Тут ще написано, що «... як свідчить розшифрований на ньому напис, кубок присвячений ...» якомусь Нінгішідзе ...

— Женька, який слухав їх бесіду, посміхнувся.

— Ну треба ж, двадцять другого століття до нашої ери і туди грузини влізли! Я і не знав, що вони такі давні.

— Та не Нінгішідзе, а Нінгішзіде, - поправив з посмішкою Сенсей.

— Макс уважно прочитав дане слово.

— Точно!

— Ось ось! - Весело поскаржився Женька. - Через таку малесеньку неувважність і роблять такі великі, я б сказав фатальні історичні помилки «найсвітліші голови».

— Всі засміялися.

— Та ладно вам, - ображено промовив Макс і продовжив перервану розповідь. - Коротше,

цей Нінгішзіда, - сказав він розбірливо, - був місцевим божеством весни, цілителем і покровителем родючості. Його називали також «паном лісу життя», «паном надлишку води». А в енциклопедії я знайшов, що цей Нінгішзіда .., - він глянув у зошит і прочитав, - «єхтонічним божеством, сином бога підземного царства Ніназу, що іменувався «прислужником далекої землі», сторож злих демонів, висланих у підземелля, бог, захисник і покровитель Гудеа». А ще вважається, що, за уявленнями давніх шумерів, Нінгішзіда був посланцем Великої Матері-Землі, у володіння якої він приносив з небес від Нінгарсу навесні вологу і тепло. Тобто діяв у якості посередника між Землею і Небом. А цей самий Нінгарсу або Нінгірсу нібито був один з богів, сином бога Енліля, який наганяє вітрами з гір дощові хмари.

— Чого, чого?

— Настала черга здивуватися Сенсей. Він не витримав і розреготався.

— - Тут так написано, - зніяковіло мовив Макс, пробігаючи очима рядки і вважаючи, щодесь знову помилився в назвах.

— Ну наколобродили, ну наколобродили! - Сміючись, зауважив Сенсей. - «Хтонічне божество» ... Ось клоуни! Нінгішзіда, кажучи російською, був просто Вічником (Той хто відає Сокровенне), а Нінгірсу - Межанином.

— А хто це? - Здивувався Макс.

— Межанин - це людина, яка має доступ в Шамбалу через Присінок, який спілкується безпосередньо з Махатмами. А Сокровенник (Вічник) - це учень Межаніна, що також володіє певними духовними знаннями. Він здатний відвідувати лише Присінок Шамбали ... «Нінгішзіда» в перекладі з шумерського означає «владика чистого (святого) дерева». Простіше кажучи, він мав деякими знаннями науки Шамбали. «Нінгарсу» перекладається як «головний сіяч», пізніше його стали переводити як «верховний орач», «владика землеробства». Енліль - це одне з імен Махатми, що входить в сімку Бодхісатв Шамбали.

— Макс подумав-подумав, перечитав про себе попередні пропозиції і сказав:

— Взагалі-то звичайно. У цьому ключі інформація сприймається зовсім по-іншому. А то я бачу, що начебто на кубку серйозні малюнки, а текст до нього - суцільний дитяче белькотіння.

— Ну, Макс, серйозними малюнками вони і для тебе стали зовсім недавно. Ще тиждень тому ти б їх навіть увагою не сподобив, перегорнув би сторінку і подумав би лише, наскільки наївні були древні. Так завжди: для натовпу дана інформація подається в асоціативних образах для забави, а для людей знаючих - як знання для внутрішньої роботи.

— Я ось ще про що хотів запитати. А чому там зображено дві переплетені між собою змії, що піднімаються по жезлу?

— Ну, по-перше, це вказує на специфічні моменти стимуляції епіфіза в духовній практиці ... По-друге, дві змії по східній символіці входять в одне з позначень знака Шамбали і переводяться як «Присінок». А по-третє, до періоду повного антропоморфізму ...

— Не зрозумів, чого? - Перепитав Макс.

— Зображення людських форм ... Так ось, богів в ті давні часи зображували у вигляді тварин. І одним з основних символів була змія. Дві змії, що паруються, означали «ті що приносять рясний плід», тобто уособлювали саму плідну форму життя. Ну а вже з цього визначення кожен виносив своє поняття, відповідно до рівня внутрішнього розвитку.

— Макс знову порився в записках.

— А ще я знайшов стародавню легенду про шумерського і аккадського міфічного героя Гільгамеша.

— Ну не такий вже він і міфічний, - як би між іншим зауважив Сенсей.

— Макс зробив паузу, чекаючи, що Сенсей щось додасть, але той мовчав.

— Загалом, - продовжив Макс, - згідно з міфом була така людина на ім'я Ут-Напішті, яка отримала від богів великий дар безсмертя. Вона відкрила Гільгамешу «таємне слово» про квітку вічної молодості. І порадила йому опуститися на дно океану, щоб зірвати цю рослину безсмертя. Гільгамеш так і зробив, але необережність загубила його. На шляху додому він по-

бачив водойму. Поки Гільгамеш купався, змія викрала квітку і відразу ж, скинувши шкіру, по-молодшала. Гільгамеш ж, як і все людство, залишився смертним.

— Абсолютно вірно. Цей, як ти кажеш, міф був описаний в «Поемі про Гільгамеша», творі Вавилонської культури. Однак сама поема своїм корінням сягає в дописемний період Месопотамії. А взагалі, Гільгамеш був цілком реальною людиною, п'ятим правителем першої династії шумерського міста-держави Урука. І «квітка вічної молодості», його ще називали стародавні «рослиною безсмертя», «травою безсмертя» - не що інше, як лотос, насіння якого зберігає схожість протягом тисячоліть. Гільгамешу були дійсно відкриті знання Ут-Напшті. Працюючи над внутрішнім, він зміг побувати в глибинах свого знання. Гільгамеш дуже багато збагнув. Однак не зміг пройти Вартового-Змія, тобто побороти своє тваринне начало. Тому й залишився смертним.

— Адже життя ставить всілякі бар'єри, які тільки можна собі уявити. І все для того, щоб тебе зупинити. Чим вище людина стає духовно, тим серйознішими бувають бар'єри. А коли йому глибоко на них наплювати, вони просто зникають, як міраж, як ілюзія. За фактом їх немає. Коли ж людина потрапляє в пастки свого тваринного, це говорить про те, що вона матеріальна, що вона в конфлікті з собою і повністю не належить духовному. Коли людина здається, це означає, що вона не гідна покинути коло реінкарнацій ...

— Тут ще пишуть, - сказав Макс, - що це один з перших письмових документів в історії, де згадується про безсмертя змії.

— Ну припустимо, поки що він є одним з перших загальновідомих.

— Слухай, я ще тут знайшов грецький міф про змія. Там говориться, що верховний бог Зевс подарував людям чудовий засіб вічної молодості. Але замість того щоб самим нести цей дорогий дар, люди поклали його на віслиюка, який віддав свою ношу змії. З тих пір люди несуть важкий тягар старості, а змії насолоджуються вічною молодістю, набираючи з роками знання і набуваючи мудрість.

— Ну, скажімо так, це грецький варіант міфу про Гільгамеша.

— Швидше за все, - кивнув Макс. - А ось в іншому грецькому міфі теж майже про те саме говориться ... Ось! «Одного разу Асклепій був запрошений до палацу легендарного царя Криту Міноса, сина Зевса і Європи, щоб оживити його померлого сина. На своєму посоху він побачив змію і тут же убив її. Але з'явилася інша змія з цілющою травою в роті і воскресила вбиту. Асклепій скористався тією ж травою, і йому вдалося воскресити нею померлого». А далі тут пишеться, що він зціляв цією травою людські хвороби. В іншому ж варіанті цього міфу Асклепій був запрошений до Главку, ураженого блискавкою. Під час огляду пацієнта в кімнату вповзла змія, і він убив її своєю палицею. Негайно з'явилася друга змія з травою в роті і оживила вбиту. Асклепій цієї ж травою зцілив Главка і взяв її собі на озброєння ». З усього цього тут робиться висновок, що Асклепій як би знайшов ту траву, яку втратив Гільгамеш, і повернув її на службу людям.

— Саме так «як би», - жартома відповів Максиму Сенсей. - Якби не якби, та не але, то був би генералом давно вже, - і звертаючись до Володі, додав: - Бачиш, як згодом починають трактувати старовину. Це те, про що ми з тобою говорили.

Макс побачив мовчазну згоду Володі і поспішив продовжити свою тему, щоб розмова не перейшов в інше русло.

- Я так зрозумів, символ змії шанувався здавна, адже раніше був цілий культ. Виявляється, ще в епоху матріархату, коли люди жили групами, родом або плем'ям, одним з популярних тотемів тодішнього часу була змія. Особливо це було поширено на Стародавньому Сході. Там головною богинею була Мати-Земля і пов'язані з нею образи бика і змії. У трипільську культуру змії були глибоко шановані. За дослідженнями археологів, в трипільській орнаміці епохи матріархату зміїний візерунок був одним з поширених сюжетів. І причому, зустрічалися змії поодинокі і парні, що обвивали груди Великої Матері. Їм приписували охоронні та функції оберігу. Трипільці вважали змії посередниками між Небом і Землею, вісниками їх єднання.

Сенсей мовчав, ніяк не реагуючи на те, що з таким натхненням розповідав Макс.

- Я також помітив, що в перших древніх цивілізаціях, в Месопотамії, Єгипті, Китаї культ родючості

переплітався з обожнюванням водної стихії, з ідеєю вмираючого і воскресаючого бога зерна і знову-таки з тотемним образами бика і змії. Причому змії називали «ті, що живуть біля джерела». Я і подумав, якщо інформація зашифрована в образах, то «джерело» за ідеєю - «чисте знання» ... А тут спливли ще деякі цікаві фактики. У Вавилоні змію називали не інакше, як «дитя богині Землі», в Єгипті «життям Землі» і часто зображували змії у вигляді орнаменту на коронах богів і фараонів. І що найцікавіше, подібні уявлення були у багатьох народів світу. Між іншим, по-арабськи слова «життя» і «змія» вимовляються однаково - «ель хай». І такий збіг є також в мовах багатьох індійських племен ...

Але і ця інформація не справила на Сенсея очікуваного ефекту. І Макс зважився висловити свої останні «вагомні аргументи».

- До речі, я знайшов, що у древніх єгиптян існувало повір'я, ніби небесна вода, що знаходиться на верхньому Небі вище сонця і зірок, охороняється Великим Змієм Апопом. Уявляєш, яка інформація відкривається, якщо цю легенду перевести на мову знань про внутрішній! Якщо «змій» - це Сторож, «волога» - джерело знань, а «земля» - це наш розум ..., - Макс аж захлинався від своїх відкриттів, а Сенсей лише мовчки посміхався. - У цьому ж повір'ї йде мова, що саме з волі цього Апопа небесна волога виливається, запліднюючи землю. Цього Змія також вважали уособленням мороку і зла, одвічним ворогом сонця Ра. А в деяких легендах цей Змій виступає як поглинач води. І найцікавіше - те ж саме є і в давньоіндійських легендах, тільки там в образі Апопа виступає змієподібна істота демон Вритра, який був противником головного божества неба Індри. Причому Вритра - не тільки зберігач небесних вод, але й істота, що регулює подачу вологи і сонця, а також стихій.

— Я там стільки всього знайшов! Цих відомостей про змія - поглинача води, який «замикає витікання небесної вологи» повно і в загальноафриканських уявленнях, у монголів, японців. А про китайців я взагалі мовчу. Там з глибокої давнини шанували Дракона як володаря вологи, мудрості. Він втілював чоловіче начало «ян», що зливається зі стихією «інь», де «ян» вважався «вогнем», а «інь» - «водою». Причому, уявляєш, вода - це його зовнішнє середовище, а вогонь - внутрішня сутність!

— Уявляю, - відповів Сенсей не без гумору. - Китайці взагалі дуже тонко і близько підійшли до цього питання.

— Ось! І я про те ж! Мене вразило, що у народів майже всіх континентів Європи, Азії, Америки, Африки змії був втіленням двох протилежних начал - добра і зла. Пам'ятаєш, ти розповідав про центри в гіпоталамусі?! І головне, повно легенд, як перемагали цього змія, у греків - Аполлон і Геракл, у християн - Георгій Переможець (Побідоносець) ... А ще, - не міг зупинитися Макс, - я читав в етнографії, що у різних народів - слов'ян, греків, грузин і інших, збереглися легенди і казки, де говорилося про те, що вживання серця і печінки змії наділяли людину здатністю розуміти мову птахів і звірів, а також давало дар ясновидіння і надлюдські можливості.

— Кожна легенда залишається легендою. Але не всяка казка є казка, - усміхнувся Сенсей.

— Так, ось ще цікаві відомості з приводу слов'ян. Виявляється, з давніх-давен на Русі носили зміївовики-оберіги, яким приписувалися здатності оберігати від усіх хвороб і нещасть. Написано, що витoki зміївовиків йдуть в глиб тисячоліть.

— Так, вони були і в Шумері, і набагато раніше, - додав Сенсей. - Існували ще в тій давнині, про яку ти ніколи і не чув.

— Макс помовчав, а потім додав:

— Знаєш, мене ще зацікавило зображення на цьому зміївовику. Найдавніші російські зміївовики-обереги мали круглу форму. На одному боці зображувалися семи- і дванадцятиголові змії або дракони, інші чудовиська-охоронці. А на іншому боці ...

— Сонце, всередині якого був трикутник з оком, - закінчив речення Сенсей.

— - Точно! - здивовано промовив Макс. - А потім, з приходом християнства, цей старовинний символ, як язичницький, замінили зображенням Архангела. І вкупі зі зміями вийшло таке своєрідне поєднання елементів язичництва і християнства ... А що це за знак?

Це печатка Шамбали.

- Печатка Шамбали? - Мало не хором запитали Женька і Володя.

- У слов'ян? - здивовано промовив Макс.

- А що ви так дивуєтесь? - Знизав плечима Сенсей. - Слов'яни - це народ, відзначений ще задовго до його народження і формування. У слов'ян прихований величезний духовний потенціал, здатний змінити весь світ. Тому вони і відзначені, так би мовити, з самого народження знаком Шамбали. До речі кажучи, цей знак є практично в кожному храмі. Під цим знаком коронували деяких російських царів.

- Не може бути! - Здивовано промовив Макс.

- А ти підніми історію. Навіть останній російський цар Микола II коронувався під печаткою Шамбали. І це вважалося найбільшою. Честю ...

- Так, бідна Росія, - з жалем сказав Володя, подумавши про щось своє. - Тепер навряд чи вона відродиться в таку Потужну державу. Треба ж, як нам по морді з'їздили! Весь слов'янський народ одним підлим ударом нокаутували.

- Нічого, Володя. Нокаутували плоть, але аж ніяк не Дух. Повір мені, Росія ще відродиться і відбудеться об'єднання слов'ян, яке назвуть великим. Бо сказано, «коли над головою Росії зійде сонце вдруге, слов'янський дух набере силу і засяє в чистоті своїй і єдності серед народів». І я думаю, незабаром ти особисто будеш споглядати, як на Російський престол зійде ... Хтось, який набрав силу. І весь світ побачить, як він буде присягати слов'янському народу під печаткою Шамбали.

- Дай-то Бог, - відповів Володя.

- Бог-то дає. І не тільки дає, але і віддає, - задумливо промовив Сенсей. - До речі, ця подія станеться за два місяці і вісім днів до знамення часів, передбачених ще древніми.

- Знамення часів? - З цікавістю запитав Макс. - А що це за знамення?

- Падіння на Єгипет вогнених птахів, яке відбудеться за вісім років п'ять місяців і шість днів до поновлення світу ...

Макс не знав, що цей день, день його особистих відкриттів, зіткнення з минулим і майбутнім настільки западе йому в душу ... Зараз він розумів, чому тоді так таємниче посміхався Сенсей протягом всієї бесіди з приводу його «грандіозних знахідок».

* * *

Час стрімко летів, як стріла, випущена з тугого лука. Але Макс все перебував в утопії своїх ілюзій, ретельно зважуючи всі «за» і «проти» в філософії Сенсея. Він безтурботно розгойдувався на гойдалках свого розуму, захоплюючись то висотою духовного, то висотою свого тваринного. І тішив своє самолюбство тим, що мав власну думку і навіть жартував з приводу становища обопільних сторін. Йому подобалося міркувати, копатися в суті. Але всі ці навороти розуму в дійсності були лише легкі завихрення повітря, що народжуються в польоті. На вітер все частіше кидалися слова, які в основному стрясли повітря, але не чіпали душу. Його гойдалки продовжували розгойдуватися, незважаючи на швидкоплинність днів, що йдуть. І тільки вкрай рідко, коли Сенсей незвичайно широко спілкувався з Максом, той починав розуміти трохи більше. Такі моменти, моменти втраченого «раю», і спливали зараз з неймовірною виразністю перед ним.

* * *

Він сидів у машині з Сенсеєм, чекаючи зустрічі з однією людиною по питанням фірми «Касандра». Макс переживав, як йому здавалося, не найкращі дні у своєму житті. На душі було моторошно від усієї цієї метушні світу. Макс згадав, як кілька днів тому він в черговий раз закинув вправи по духовній практиці «Квітки лотоса», мотивуючи для себе це тим, що у нього мало що путнього виходить. Та й проблем по роботі, які вимагали невідкладного вирішення, навалилася ціла купа. Але як він не старався їм приділити всю свою увагу, їх не зменшувалась ні на дециму. На Макса напала чергова зневіра, і він знову став подумувати про те, як би почати серйозно займатися духовним ... Про ці проблеми і завів він розмову з Сенсеєм, скориставшись нагодою поговорити наодинці.

- Ну чому у мене знову нічого не виходить? - Скаржився Макс. - Начебто починаю робити

«лотос», відчуваю приплив радості. А потім...

Він махнув рукою.

- Це природний процес, - відповів Сенсей. - У багатьох таке відбувається. Спочатку всі відчувають прилив своєрідного духовного підйому, можна сказати душевний підйом і надзвичайно ясне розуміння глибини божественного ества. Багатьом здається це настільки простим, що вони дивуються, як до сих пір не могли зрозуміти такого елементарного. Тобто людина як би пробуджується духовно. Але ... проходить день, інший і починається духовний спад. Активізується тваринне начало. Людина вже не відчуває колишнього збудження. Її починають атакувати підлі і брудні думки, що все це духовне - дурниця, якась «брехня». Вона починає думати, що це маразм, дурість, що просто божеволіє, марить, що у неї мало не шизофренія почалася, оскільки вона стає не такою як усі. Їй вже лінь молитися, медитувати. У неї в голові виникає тисяча відмовок, що вона втомилася, що їй нема коли ... Зароджується відчуття якоїсь незручності, часом стискаючого почуття провини за пережиті миті духовної височини. Але провини перед ким? Перед власним тваринним началом! Або ж починають навалюватися якісь проблеми, щось трапляється. Людина занурюється в ці турботи. Загалом, робиться все, щоб відвернути її увагу від духовного. І людина, піддаючись на дані провокації, просто програє цей бій своїй тварині, забуваючи геть те, що було буквально дві доби тому.

Розумна ж людина розбереться в собі, постарается зрозуміти, чому немає такого бажання, такого порушення, немає колишнього задоволення від виконання духовної практики. Вона зрозуміє, що у неї просто-напросто активізувалося тваринне начало ... А дурна людина піде на ланцюгу у своєї матерії. Але через якийсь час, коли ослабне натиск тварини, вона знову кинеється в пошуки духовного, почне читати, перечитувати ... Їй весь час потрібні приклади, якісь докази, демонстрації духовних можливостей. Все це знову дасть великий духовний злет. Даний процес можна порівняти з викидом адреналіну при надмірному збудженні. Але в подальшому, коли припиняється дія, скажімо цих «гормонів», у людини знову занепад сил, під час якого вона знову здається тварині. Для того щоб цього не сталося, потрібно чітко знати багато, уявляти собі своє становище і бути готовим до майбутніх змагань. Коли виникає такий матеріальний бар'єр, потрібно його просто прибрати в сторону, скажімо так, розділити «Кесарю - кесарево, Богу - богове». Залишатися на боці духовного і подвійно посилити свій натиск. Сенс в тому, щоб вийти з ситуацій, змодельованих тваринним началом, правильно, з збереженою «квіткою». Ти повинен відволікатися від нав'язуваного тобі негативу, який буде тиснути на тебе з усіх боків. Відволіктися на внутрішню любов, на позитивне. В тобі має бути присутня твердість переконання, тому що твоя віра - це твоя майбутня реальність.

Складно підтримувати в собі внутрішню любов, - поскаржився Макс.

- Насправді це тільки здається, що складно. Складно, тому що багато спокус навколо, тому що в тебе починає прокручуватися безліч думок, на які ти розсіюєш свою увагу. Але по суті все просто. Тобі ж не складно випити склянку води? Ні. Це ж не відверне тебе від тієї думки, яку ти обдумуєш? Ні. Так і тут ... Людина по життю точно біжить через ліс, що кишить думками матеріального початку. І в цьому лісі дуже багато вивертів, зачіпок, розставлених мереж, виритих ям. Але людина повинна бігти з відкритими очима. Повинен вчитися ухилятися і бачити ці пастки, розуміти, що все це не його.

- Так, чіпляє тварина капітально.

- Звичайно. Вона і має чіпляти. Її мета - підпорядкувати тебе собі, інакше воно буде в твоєму підпорядкуванні. Це війна, Макс. Твоя війна, де головне твоя зброя - віра. Тому, хто обрав духовний шлях потрібно просто відкинути всі порожні ілюзії, «аки міраж у пустелі», як говорили святі. Йому потрібно навчитися розуміти, що весь цей матеріальний світ - всього лише мить перед вічністю. Але вся біда в тому, що багато хто на початку цього шляху спотикаються об один і той же камінь спотикання: людина не може повірити в нескінченність майбутнього існування, в те, що там життя вічне, а тут - тимчасове. Їй потрібні докази. А коли він отримає ці докази, часом буває вже надто пізно що-небудь змінити. Але якщо в людині досить сили, то вона не потребує будь-яких доказів. Вона і так все відчуває і розуміє.

- А ти яку силу маєш на увазі?

- Силу душі. Це частинка самого Бога в людині! Але частка ця, скажімо так, не активована. А каталізатор для активації - наш щирий вибір. Святими стають тут, на Землі. Людина, яка перемогла свою тварину і досягла просвітління, не вмирає, вона йде до Бога ...

- Але що ж особисто у мене не так? Я ж не зовсім кінчений? - Пожартував Макс.

- Не зовсім, - так само жартома відповів Сенсей. - Надія, як кажуть, помирає останньою.

- Так у чому ж моя проблема?

Сенсей втомлено подивився на Макса.

- У тому, в чому і у багатьох. Ти любиш дивитися на поле бою здалека і міркувати про битву, але не приймати в ній участь. Твої сумніви - це не просто ложка дьогтю в бочці з медом. Це цілий черпак цианістого калію. Тому що вони не тільки псують, а вбивають все найкраще в тобі ... Тобі потрібно подолати свої сумніви, поки вони не завели у вир. Відкинь їх подалі! Живи по-доброму, по-хорошому, з Богом у душі. Нічого не роби поганого, навіть якщо тобі це не вигідно ... Істинно духовній людині на всі ці матеріальні проблеми і «заморочки» за великим рахунком глибоко наплювати. Тому що все це міраж і ілюзія, яка згине і розсіється.

- Ні, ну як це наплювати? А як же жити в світі? Адже якось треба вирішувати проблеми. Не сидіти ж склавши руки, тим більше, якщо ці проблеми стосуються не тільки тебе, а й твоїх близьких.

- Ти мене не зрозумів. Вирішувати проблеми безумовно потрібно, але не перетворювати їх в сенс свого існування. І головне, що б не трапилося, як би тебе не кидало з проблеми в проблему, важливо завжди залишатися Людиною. Тому що будь-яка твоя заморочка по життю - це, в першу чергу, не що інше, як перевірка на твою тваринну «вошивість». Тому духовно стійкій людині просто наплювати на те, що у неї періодично виникають ті чи інші складності. Вона з ними справляється, але не допускає їх закріпачуючого верховенства в думках. А дурна людина піддається на цю провокацію свого тваринного і дозволяє себе вести, як віслюка на підвішену перед ним морквину, навіть не помічаючи, що наближається до краю прірви. Так що, по суті, будь-яка зовнішня проблема, яку ти серйозно сприйняв, є твоя внутрішня проблема, особистий внутрішній конфлікт між тобою і твоїм тваринним. Все в тобі!

Після цих слів Макс піднісся духом, навіть якийсь час тримався стійко на позитивній хвилі. Але потім слова Сенсея забулися, і Макс знову за старою звичкою з головою занурився в свої справи, віддаляючись від духовного і занурюючись в ще більш заплутані лабіринти життя тваринного начала.

* * *

Дівчинка здригнулася, відкривши очі.

- Сенсей, як же так вийшло? Я ж не припускав ... Як же тепер я буду з усім цим жити?

Він подивився на своє дитяче тільце.

- Та чого ти переживаєш? - Весело підбадьорив його Сенсей. - Ти ж любив носити косичку. Тепер вдосталь наносишся, навіть з бантиком. І за бородою доглядати не треба.

- Сенсей, мені не до жартів. Я ж серйозно!

- Так і я ж серйозно.

- Ні правда? Як могло таке зі мною статися? Я ж намагався йти по духовному шляху ...

- Саме так, намагався, але не йшов, - серйозно сказав Сенсей. - Духовний шлях - це тобі не парк для прогулянок і розваг. Якщо став на цей шлях, треба йти до вершини, а не зображати подобу ходьби - два кроки вперед і три назад ... Ти подякуй, що це тіло отримав. Могло бути набагато гірше ...

У минулі часи Макс, почувши подібне, неодмінно б пожартував у відповідь, розцінивши подібні слова Сенсея як жарт. Але зараз він не сумнівався в правдивості слів Сенсея. Але надто пізно до нього дійшло це усвідомлення.

Макс опустил очі. Легкий холодок пробіг по його тілу.

- Шкода мені тебе, - з сумом промовив Сенсей. - Якби ти захотів, ще при тому житті зміг би вирватися з ланцюга реінкарнацій. У тебе був такий шанс, який мало кому випадає в житті

ті.

- Як же так ..., як же так ... - в розгубленості бурмотів Макс.
- Як, як, - з гіркотою посміхнувся Сенсей. - Обережніше треба було бути в своїх бажаннях.
- Бажання?

Макс глянув на Сенсея, і в пам'яті з'явився епізод з минулого життя...

* * *

Якось раз на одному з тренувань Сенсей пояснював чергову медитацію щодо поліпшення навичок в бойовому мистецтві. Побіжно він зачепив тему ясновидіння, згадавши, що цей дар, в принципі, може мати навіть звичайна людина. Після заняття, як завжди, особливо цікаві стали розпитувати Сенсея про цей феномен. Велика частина з них, природно, сумнівалася в реальності подібного явища. Тому розмова пішла не по руслу пояснення самого феномена, а торкнулася відповідних прикладів з історії. Зрештою, Сенсей махнув рукою на тих, хто особливо сумнівався, втопившись їм доводити і так цілком очевидне. Він запропонував переконатися у всьому шляхом експерименту. Суть його зводилася до наступного. Будь-хто міг подзвонити своєму другові, родичеві або знайомому. Перед цим дзвінком Сенсей розповідав, де знаходиться та людина, як одягнена і що на даний момент робить.

Група помітно пожвавилася, обговорюючи між собою, хто ж з них буде в цьому експерименті приймати участь. Потім всі пішли до тренерського кабінету, де був телефон. Все сталося так, як і говорив Сенсей. Черговий учасник сідав навпроти нього. Сенсей прикривав очі, зосереджувався. Потім, як ні в чому не бувало, видавав відповідну інформацію. Наступним дзвінком учасника вона з дивовижною точністю підтверджувалася. Найцікавіше, те що більше враження це справило на тих, чиїм друзям дзвонили. Решта спостерігачі експерименту і вірили і не вірили цій демонстрації феноменальних людських здібностей. Кожному хотілося самому переконатися, так би мовити, в його чистоті і реальності того, що відбувається на своїх особистих знайомих. Але Сенсей продемонстрував це тільки тричі.

Макс був тоді в числі спостерігачів і, як зазвичай, з сумнівом сприйняв цю чергову демонстрацію Сенсея. Аж надто просто все виглядало. Він старанно намагався відшукати своє логічне пояснення того, що відбувається. Але крім настирливої думки, що все це, можливо, задалегідь підлаштовано, йому нічого путнього в голову не приходило. Хоча він і в цьому теж сумнівався.

Буквально через пару тижнів Макс знову згадав демонстрацію Сенсея в зв'язку з непередбаченим випадком. У його сусідів пропала внучка. Дівчинка-підліток разом зі своєю подружкою пішла на дискотеку і не повернулася. Через два дні її подружку знайшли мертвою з множинними ножовими пораненнями. Що трапилося з сусідською дівчинкою, ніхто не знав. Родичі безрезультатно обдзвонили в місті всі лікарні, морги, реанімації.

Її бабуся була людиною віруючою, ходила до церкви. Однак в цій ситуації вона впала в такий розпач, що зібралася навіть йти до бабки-ворожки. Буквально виходячи з квартири, вона випадково зіткнулася на майданчику з Максимом. Він з ввічливості поцікавився, як просуваються пошуки. Замість відповіді жінка розплакалася, і сама не знаючи чому стала розповідати про наболіле.

- Не знаю, що й робити ... Де шукати? Ось до бабки-ворожки йду ... Мені люди її порадили. Кажуть, добре ворожить. Хоч знаю, гріх. Ніколи цим не займалася, а тут доводиться. Але що поробиш, внучка дорожче, ніж я і моє життя. Вона ж у нас єдина.

- А навіщо до бабки-ворожки ходити? У мене є один знайомий, мій тренер. Він мені показував деякі речі ясновидіння. Якщо, звичайно, це все правда, то у нього досить непогані здібності. Якщо хочете, я можу вас з ним звести. І гріха, начебто, для вас ніякого немає. Він все-таки лікар і спортсмен, а не баба-ворожка.

- Ой, Максимка, синочок, зведи, якщо можеш! А то йду до неї, а на серці наче камінь ... - стала просити жінка Максима.

- Добре, я вас відвезу до нього. Хоча він мені демонстрував дещо інший напрямок ясновидіння, але, може, і тут вийде.

Бабуся була згодна на все. Вони домовилися про зустріч, і жінка похилого віку з помітним полегшенням повернулася до себе. Увечері Макс, як і обіцяв, відвіз її на своїй машині до спортзалу. Всю дорогу він вислуховував голосіння про внучку, що доходять до істерики. Коли вони підїхали, Макс запропонував почекати Сенсея на свіжому повітрі, вважаючи, що це хоч якось її заспокоїть. Але вона і тут не вгамовувалася, звертаючи на себе увагу перехожих. Коли Макс побачив Сенсея, що підїжджав, то навіть з полегшенням зітхнув.

— Сенсей, вийшовши з машини, впевненою ходою попрямував прямо до них, немов точно знав, що Макс привів цю жінку саме для зустрічі з ним. Ця перша дивина дещо здивувала Макса. Але він майже не звернув на неї уваги, вітаючись з Сенсеєм і пояснюючи ситуацію. Зате вразила інша дивина, яка в деякій мірі сильно торкнула Его Макса. Він стояв і розповідав про те що трапилося в родині його сусідки. Але у нього було таке відчуття, що розповідав все це самому собі, оскільки його взагалі ніхто не слухав. Сенсей дивився в очі жінці похилого віку. Та дивилася на нього, не промовивши ані слова, хоча п'ять хвилин тому неможливо було стримати її нестримні голосіння. Немов відбувався свій безмовний діалог ... Жінку почало злегка трясти. Її шкіра стала покриватися гусячими пухирцями. З очей повільно текли сльози. Через хвилину такого незвичайного обопільного споглядання очі в очі жінка вимовила з благанням в голосі:

— - Я віддам своє життя за неї, аби вона повернулася живою.

— Макс, що продовжував в цей час все ще «прояснювати ситуацію», осікся на півслові. Він відчув себе третім зайвим, але вперто продовжував стояти на місці як прикутий. Йому самому ставало цікаво, чим все це закінчиться. Жінка повторила своє прохання:

— - Я віддам своє життя за неї, аби вона повернулася живою ...

— - Не про те ти, жінка, просиш, не про те, - промовив Сенсей незвичайним голосом. - Треба думати про життя вічне, а не тимчасове.

— - Це моє життя тут вже тимчасове. А у неї ще стільки років попереду ...

— - Це мить.

— Для мене мить, а їй жити та жити ...

— Сенсей опустил погляд, немов про щось розмірковуючи. Виникла неприродна тиша, від якої у Макса навіть задзвеніло у вухах. Сенсей знову подивився на жінку.

— - Добре, йди. Буде по-твоєму, - і, звертаючись до Макс, вимовив: - Проведи її до будинку.

— Потім він розвернувся і, не прощаючись, пішов до спортзалу. Макс розчув, як Сенсей віддаляючись, тихо вимовив, немов розмовляючи сам з собою: «Слухають, та не чують».

— Макс повів жінку назад, дещо дивуючись від всієї цієї більш ніж дивної сцени. Йому здавалося, що він слухав цей діалог ніби-то чужою мовою. Він все бачив, але нічого не зрозумів. Жінка півдороги спочатку тихо молилася, потім надовго задумалася, а підїжджаючи до будинку знову розплакалася, доводячи себе до істерики. Макс, в який раз за день пошкодував, що взагалі з нею зв'язався і запропонував свої послуги.

— Подальша ніч видалася неспокійною. О пів на четверту ранку до Макс,у прибіг чоловік сусідки викликати «швидку». У жінки стало погано з серцем. Але поки приїхала «швидка», сусідка вже померла. Все сталося настільки швидко, що Макс ніяк не міг в це повірити і усвідомити, що людину, з якою він вчора ще розмовляв, більше немає в живих. Чужа смерть завжди діє шокуюче на людей, нагадуючи про їх власне коротке перебування в цьому світі. Ранкова ж новина ще більше вразила Макса. Знайшлася дівчинка. Подзвонили з лікарні сусіднього довколишнього міста. Виявляється весь цей час вона перебувала там без свідомості і тільки в той фатальний ранок прийшла в себе.

— Макс був вражений. Він намагався осмислити все, що відбулося за останню добу. Всі ці події на перший погляд виглядали цілком природно. Все-таки жінка за останні дні сильно перенервувала ... А раніше вона вже перенесла інфаркт. Та й з дівчинкою ... Якби здогадалися зателефонувати в сусіднє місто, то знайшли б її, і з бабусею нічого б не сталося. Начеб-то все логічно, якби Макс не став свідком тої дивної розмови. Він згадав, що жінка просила життя дівчинки в обмін на своє. Так і сталося. Ось що не давало спокою Макс,у ... На наступне тре-

нування він їхав до Сенсея з надією, що той дасть йому зрозумілі пояснення настільки загадкової події. Він зустрів Сенсея біля входу в спортзал, щоб поговорити з ним наодинці, і розповів про те, що трапилося.

— Що поробиш, кожен робить свій вибір, - задумливо промовив Сенсей.

— Він озирнувся по сторонах і якось дивно промовив ніби питанням, а може твердженням:

— Ну хіба варта ця мить вічності?

— Макс в подиві теж подивився навколо себе.

— Не зрозумів.

— Сенсей глянув на нього і з сумом промовив:

— Річ у тім, Макс, деяким людям іноді надається можливість просити. Але вони чомусь вибирають бажання тлінних миттєвостей, зневажаючи вічність.

— Макс подумав-подумав, а потім знову вимовив:

— Сенсей, я все одно не зрозумів. Що ти маєш на увазі?

— Нічого, Макс, прийде час, і ти все зрозумієш...

—

Сенсей мав рацію, настав час і для Макса. Тепер до нього, нарешті, дійшов приголомшливий сенс цих слів. Дійсно, про що він тоді дбав? Чого прагнув в минулому житті? Переглядаючи свої бажання, він з жахом усвідомлював, що все, про що просив у Бога протягом того життя, було пов'язане з його колишнім тілом: сьогочасної удачею, благополучним вирішенням якогось питання, проблемою грошей, здоров'я тощо. Буквально все зводилося до задоволення і звеличення його смертного Его. Але ж він же молив про прах! Аж ніяк не про душу і справжнє життя вічне. І з чим він залишився? Всі його матеріальні накопичення розтанули, як міраж. Сам він виявився в іншому тілі, в іншому місці, причому в набагато гірших умовах. Те, чого він так боявся все життя, його і спіткало. А боявся він, перш за все, опинитися в ситуації лоха, жорстокого обману його дорогоцінною особи. Але саме зараз він себе таким і відчував. І головне опинився в цьому лайні через власне тваринного, яке розумно і тонко підміняло йому поняття про Життя Справжнє. Від цих думок Максу зробилося по-справжньому погано. Зараз таке розбазарювання бажань здавалося йому великою дурістю. Але чому ж тоді в упор не помічав цього? І головне був переконаний, що нібито все робив правильно ... Тут він згадав ще одну розмову.

* * *

— Одного разу, розмовляючи з Сенсеєм, Макс почув вражаючі тоді його слова, які знову схиляли його свідомість в сторону душі. Макс як зазвичай жартома розповідав про ходу кришнаїтів по місту, ряджених в свій одяг. На що Сенсей відреагував абсолютно несподівано, перевіривши його жарт в серйозну розмову, чим його і здивував, оскільки зазвичай жарти Макса закінчувалися черговими веселими коментарями Сенсея.

— Люди грають в віру в Бога, але не вірять в дійсності, не живуть нею. Багато з них напинають на себе різну відмінну атрибутику, одяг, але все це лише, за великим рахунком, акторство. Адже справжня віра в Бога - це суто внутрішня чистота. По-справжньому духовна людина ніколи не буде займатися показухою, бо його справжній внутрішній скарб - його таємниця, відома Богу. Людина, що йде по своєму духовному шляху, не буде випендрюватися в натовпі, махати прапором, мовляв подивіться, який я віруючий! Ніколи. Максимум, що він може собі дозволити, це запитати або підказати напрямок або поділитися досвідом зі своїм попутником, але не більше. Оскільки люди, які йдуть до Бога, дійсно вірять, а не хваляться своєю вірою, граючи в цей образ ... Вони прекрасно розуміють, що таке цей світ і який його об'єднує розум.

— Об'єднуючий розум?

— Так. Є індивідуальний розум, є колективний духовний розум, а є й об'єднуючий тваринний розум людства, який, до речі кажучи, керований ...

— Як це? Як мурахами, чи що, або стадом бізонів під час міграції?

— Приблизно, - посміхнувшись, відповів Сенсей. - Тварина - вона і є тварина. Цей об'єднуючий тваринний розум людства існує за своїми певними законами. У ньому є своя внутріш-

ня і зовнішня ієрархія. І в основному люди живуть в майстерній організації цього тваринного розуму, який підпорядковує їх своїй системі, нав'язує їм правила гри та умови існування. І в принципі, коли людина йде по духовному шляху, коли вона живе всередині себе з Богом, то не афішує це, розуміючи, що моментально викличе агресію з боку тваринного розуму. І це природна реакція. Тваринний розум - непримиренний ворог всього духовного. Тому зазвичай високодуховні люди, наприклад Бодхісатви, народжені в тілі, потрапляючи в систему тваринного буття суспільства, намагаються грати в зовнішньому світі в просту людину, нічим себе не видаючи, залишаючись при цьому в собі Сутністю і перебуваючи Бог справді з Богом і в Бозі.

* * *

Дивно, але тоді Макс так і не зрозумів до кінця слова Сенсея. Зате зараз ясно усвідомлював, чому не зрозумів. Тому що тоді сам жив в системі цінностей загальнолюдського тваринного розуму. І навіть цього не помічав. Хоча цей факт був очевидний. Та й зараз він розумів, можливо, тільки тому, що занадто свіжі були в душі посмертні спогади, муки цього переродження, занадто різючі поняття «там» і «тут». На тлі всього пережитого Макс вже зовсім інакше дивився на світ і переосмислював то, що колись говорив Сенсей. Він шкодував про минуле, прокручуючи в пам'яті мить під назвою «життя». Якби тоді його розум не був настільки пихатий і егоїстичний, якби тоді він знайшов в собі мужність не грати в віру, а вірити по-справжньому, якби постійно не відкладав духовні заняття на потім ... Якби, якби, якщо б ... Були лише одні ілюзорні умови, і ніякого реального, практичного результату. Але ж скільки разів йому давався ШАНС! Скільки разів після бесід з Сенсеєм в ньому пробуджувалася душа. Йому б підтримати її, відстояти, захистити від тваринного і вирватися ... А він душив на корені ці пробудження своїми сумнівами. І знову падав у бруд матеріального. І знову все йшло по колу. Всі ці миті в тілесності, у владі тваринного, тепер здавалися такою дурістю, такими спопеляючим ... Ставало Нестерпно боляче за таку суїцидні витрату, бездарне розбазарювання величезної життєвої сили - цього трампліну у вічність. А як тремтіла душа, перебуваючи поруч з Тим, хто вже досяг подібних висот ... І тут Макс прозрів остаточно. Адже Сенсей був не хто інший, як ... В пам'яті Макса до найдрібніших подробиць спливали два кульмінаційних фрагмента з його минулого життя. Це були миті найвищої точки його духовного піднесення. Тепер, споглядаючи їх з позиції пережитого, Макс розумів, що саме в той час виявився дуже близький до розкриття душі. Вона тоді не просто тремтіла, вона стукала і ломилася в двері його розуму, кричала, що було сил, щоб він почув і звернув на неї силу своєї уваги. Як не парадоксально, але, перебуваючи саме в іншому тілі, він повноцінно відчував той чудовий політ душі. І саме зараз усвідомлював всю гіркоту його втрати, втрати великого шансу знайти свою Нірвану - вічне життя в Бозі, в абсолютній Любові.

* * *

Та поїздка до Києва стала для Макса незабутньою. Пам'ять відтворювала її до найдрібніших подробиць. Він поїхав разом з Сенсеєм оформляти ліцензійні документи для фірми. Півдня вони оббивали пороги чиновницьких кабінетів. І тільки після обіду змогли вирватися з цієї бюрократичної метушні і походити по знаменитих вулицях старовинного міста, заснованого, як припускають історики, ще в п'ятому столітті як центр східнослов'янських племен полян.

Київ за старих часів називали містом трьох пагорбів, потім семи пагорбів за його унікальне розташування на правобережних кручах Дніпра. Чим далі просувалася цивілізація, тим більше пагорбів вона займала. Місто зуміло зберегти свою привабливість і в епоху науково-технічного прогресу, поєднуючи новобудови не тільки з древніми будівлями, але і з острівцями первозданної природи. Київ був і до цього дня залишається одним з найзагадковіших міст на Землі.

Макс був здивований, побачивши тут стільки церков, стародавніх храмів, а також представників різних релігійних конфесій. Коли він висловив своє здивування Сенсею, той лише, як завжди загадково, посміхнувся і відповів:

- Святе місце пустим не буває.

Найбільше, звичайно, в Києві було православних старовинних храмів. Це зрозуміло. Все-

таки як історію не крути, а хрещення Русі пішло саме з Києва, що колись був столицею давньоруської держави ... Надивившись на архітектурні пам'ятники, Сенсей запропонував Максу з'їздити в Києво-Печерську лавру. Доїхати туди не складало особливих труднощів, оскільки будь-який киянин пояснював дорогу так детально, як своїм найближчим родичам.

Києво-Печерська лавра велично стояла на двох крутих пагорбах, утоплених в зелені. Звідти відкривався чудовий вид на Дніпро. Дух захоплювало від одного тільки споглядання цього мальовничого куточка природи. Навколо лаври була споруджена семиметрова кам'яна стіна, яка колись, очевидно, виконувала фортифікаційну функцію. А за нею виднілися цілі плеяди блискучих куполів, серед яких особливо виділявся по висоті золотий купол Великої Лаврської дзвіниці.

Макс з Сенсеєм купили квитки в Верхню лавру - музей-заповідник, включений в список Всесвітньої спадщини, і увійшли через центральний вхід. Головні ворота розташовувалися під Троїцькою церквою. Вони представляли собою своєрідну арку. Ледве Сенсей вступив з Максом під звід воріт, раптово пролунав заливчастий передзвін Лаврських дзвонів. Деякі з тих, хто перебував на внутрішньому майданчику туристів, а також ченці, які проходив повз них, з подивом подивилися на дзвіницю і, зупинившись, стали хреститися ... Макс стрепенувся від несподіваного дзвону.

- Треба ж, як красиво дзвонять. Ніколи такого дзвону не чув. Свято сьогодні, чи що ?!

- Ну, це для кого як, - відповів Сенсей якимось незвичайним м'яким, ме-лодійним голосом.

Макс глянув на Сенсея і здивувався змінам в його особі. У цей час вони якраз вийшли на світло з-під арки Троїцької церкви. Сенсей немов змінився. Очі його сяяли незвичайним світлом, випромінюючи потужну силу якоїсь гармонії і внутрішньої чистоти. Він злегка нахилив голову, немов вітався з цим місцем. Від Сенсея йшла незрима благодать, від якої у самого Макса виникло почуття незвичайного умиротворення і спокою. Його стан нагадував блаженну, тиху радість. У цей момент навіть говорити ні про що не хотілося. Макс набрав повні груди повітря і подивився навколо. Одне слово - краса. Тоді він не зрозумів, чому йому раптом стало так добре на душі. «Напевно, місце тут таке», - подумав Макс. У цьому незвичайному, піднесеному стані йому здалося, що він потрапив в зовсім інший світ, світ нереального буття, де навіть до небес, здавалося, легко дотягнутися рукою. Макс на радіощах, побачивши найближчу іконну лавку, побіг купувати все, що було окові мило. Сенсей же, чекаючи його, споглядав все навколо і особливо людей. Насолодившись кожен по-своєму такою гостинністю, вони стали оглядати територію.

Чого тільки не було в цьому музеї-заповіднику! Крім старовинних церков, гуртожитків для ченців, там розміщувався музей історичних цінностей, де демонструвалися різні золоті та срібні прикраси скіфських часів, музей театральний, музичний, музей кіномистецтва, історична бібліотека, музей книги і типографії, музей народного декоративного мистецтва. І це вже не кажучи про численні торгові лавки, що продавали все, що тільки можна продати, від ікон і книг до ювелірних прикрас і їжі. Сенсей без особливого ентузіазму, на відміну від Макса, обійшов всі ці «пам'ятки» Верхньої лаври, затримавшись більше в старовинних церквах, біля книг та на оглядовому майданчику. Звідти відкривався чудовий вид на Нижню Лавру і знамениту річку, звану в різні часи по-різному - Борисфен, Славутич, Дніпро. Сенсей довго стояв там, задумливо дивлячись кудись у далечінь, поки Макс обходив торгові лавки. Нарешті, вони пішли в святая святих - на територію Нижньої лаври, де, власне кажучи, і зародилася Києво-Печерська лавра.

Спустившись по досить крутому спуску, вимощеному камінням, вони потрапили на монастирську вулицю. Там був цілий ряд книжкових і іконних ларьків. В кінці цієї вулиці знаходився вільний вхід на територію Нижньої лаври, передбачений для віруючих. Неподалік розташовувалися каси для бажаючих відвідати печери з екскурсивним. Макс запропонував Сенсею приєднатися до груп, які формуються. Їх гідом виявився чоловік років сорока. Набравши достатню кількість людей, він повів групу під гору по широкій бруківці вулиці повз монастирського саду. Досягнувши Хрестовоздвиженської церкви, де був вхід в ближні печери, екскурсивний почав свою розповідь.

- Ми знаходимося на території чоловічого монастиря Києво-Печерської лаври, яка дала Православ'ю набагато більше святих, ніж будь-який інший монастир. З давніх-давен це місце називали обителлю Святого Духа, Земним Раєм. Історія Печерського монастиря йде в XI століття, коли були створені головні визначні пам'ятки сьогоденної Лаври - Антонієві і Феодосієві печери або так звані Ближні та Дальні печери, за ступенем віддаленості від Успенського собору. Роком заснування вважається 1051 ...

Згідно з літописом, якась людина на ім'я Антипій з граду Любича, розташованого в Чернігівській землі, здійснив паломництво в один з монастирів Афона. Там він прийняв чернецтво, і йому дано було ім'я Антоній. У той час християнство на Русі тільки зароджувалося. Антоній був посланий ігуменом Афонського монастиря в Київ, щоб заснувати там нову обитель. Згідно «Києво-Печерському патерику» Антоній двічі відвідував Київ: 1013 і в 1051 роках, коли відбулася зміна влади. У свої перші відвідини він жив в Варязькій печері. Вона існує і зараз і є частиною Феодосієвих печер. Вдруге він оселився в невеликій печері на цій же горі. Хто її викопав, відповісти важко через розбіжності в стародавніх літописах. Так чи інакше, але Антоній став жити там, розширюючи свою печеру і молячись за спасіння душі. Слух про святого печерного затворника, що володів незвичайним даром зцілення і пророцтва, став поширюватися по російській землі. До Антонія почали сходитися люди, деякі залишалися жити разом з ним. Підземелля постійно поглиблювалося. Незабаром воно перетворилося в цілий лабіринт Дальніх печер з келіями та церквами. Близько 1062 року Антоній поставив над братією ігумена Варлаама, а сам, бажаючи усамітнення, переселився на сусідній пагорб. Там почав копати собі нову печеру, що згодом отримала назву Антонієвої. Старець помер у 1073 році і був похований в Ближніх печерах...

Феодосій прославився тим, що заснував на місці печерного скиту наземний монастир. Він став ігуменом Печерського монастиря в тому ж 1062 році, в зв'язку з переведенням Варлаама в інше місце. Преподобний Феодосій свого часу був досить відомим церковно-політичним діячем. Народився він 1036 року в місті Василькові під Києвом в заможній родині, яка володіла великими маєтками. У дитинстві любив читати божественні книги. В юності його постійно біла мати за спроби втекти з дому в Святу землю. В останню свою втечу він зміг дістатися до Києва, де і зупинився в печерах у Антонія. У 1058 був пострижений Никоном в ченці. Ставши ігуменом, Феодосій перший запровадив у своїй обителі Студійський статут, що вимагав від кожного ченця суворої дисципліни і повного підпорядкування ігумену, зречення від усіх форм власності. Пізніше його приклад наслідували інші монастирі Київської Русі. Феодосій правив в Печерському монастирі твердою рукою. Непокора, невиконання обов'язків і доручень розцінювалася як тяжкий гріх і підлягала покаранню. За ігуменства Феодосія були споруджені всі основні храмові споруди і келії. Крім того, поблизу монастиря були збудовані будинки і церква святого першомученика Стефана для хворих і жебраків. Помер він через рік після Антонія в 1074 і був похований в Дальніх печерах. Про особливе значення діяльності Феодосія для православної церкви говорить той факт, що він став другим святым, судячи з хронологічним датам, канонізованим в 1108 році.

- А хто був першим? Антоній? - Запитав хтось із групи.

- Ні. Перших зарахували до лику святих 1020 році князів-мучеників Бориса і Гліба, убитих в 1015 році за наказом князя Святополка. Вони виступали як поборники християнських ідеалів. Адже в ті часи Русь була язичницька. І нова християнська віра насаджувалася тяжко. Так що канонізація Феодосія, під час ігуменства якого обитель в печерах перетворилася в перший на Русі монастир, затвердила позиції Києво-Печерської обителі як провідного центру Київської Русі, на противагу митрополичій кафедрі. В очікуванні цієї канонізації було написано «Житіє Феодосія Печерського» Нестором-літописцем, який, як ви знаєте, написав «Повість временних літ». Нетлінні мощі Нестора також лежать тут, в Ближній печері. А тепер ми спустимося безпосередньо в печеру ...

Група увійшла в Хрестовоздвиженську церкву, побудовану, як пояснив екскурсовод, в 1700 році. Спускаючись в підземелля, кожен запалив по церковній свічці, бо єдиним освітленням цих печер були лампадки біля образів святих. Ця напівтемрява створювала у Макса особливий

настрій з суміші цікавості, страху і якоїсь таємничості навколишнього.

- В даний час довжина Ближніх печер становить триста п'ятдесят два метри. Дальніх разом з варязьких печерами - чотириста вісімдесят дев'ять метрів. Печери вириті в шарі пористого пісковику. Завдяки цьому природному матеріалу, температура в лаврських печерах протягом всього року постійна - плюс десять-дванадцять за Цельсієм. Глибина печер від чотирьох до дванадцяти метрів. Ширина їх коридорів півтора метра, висота стель - два метри ... Уздовж коридору розташовані аркосолії, своєрідні ніші довжиною близько двох метрів. У них - гробниці з мощами лаврських святих під склом. Гробниці в основному зроблені з кипариса. Кипарис вважається священним деревом з тих пір, як на Кипарисовому хресті був розп'ятий Ісус. Біля гробниць, як ви бачите, висять портрети і горять лампадки. Лампадки вважаються символом душі ...

Екскурсовод став коротко вибірково розповідати, де хто лежить і чим цей святий прославився. Віруючі з групи хрестилися, прикладаючись до скляних кришок трун. Інші просто розглядали портрети, а також всохлі темно-коричневі кисті рук, що лежали в деяких гробах, на вкритих парчевими тканинами останках святих. Група відвідала келію і підземну церкву преподобного Антонія Печерського, звідки за переказами починаються підземні ходи під Дніпро і Верхню лавру, підземну церкву Варлаама Печерського, гробниці інших святих.

- А тут знаходяться святі нетлінні мощі Афанасія Затворника, відомого своїм чудесним зіцненням в печері. Після цього він прожив в затворі дванадцять років. Взагалі самітництво було справою добровільною. Вважалося, що шляхом зречення від усіх мирських благ, в безперервній молитві, можна отримати благодать на Небі. Чернець входив в келію. Вхід наглухо закладався цеглою. Їжа, що складалася в основному з хліба і води, подавалася через єдине що залишилося маленьке віконце. І коли чернець, який приносить самі затворнику їжу, не отримував відповіді на прохання благословити його, тобто не простягалася з келії благословляюча рука, у нього виникав сумнів, чи не вмер самітник. Келію розмуровували і переконувалися, живий монах чи мертвий. Якщо він помер, то тіло або залишали в келії, яке перетворювалося на похоронну нішу, або витягували, обгортали широкою і довгою тканиною і виставляли в ніші для поклоніння віруючим ... У затворах проводили різні часи. Іноді самітник вмирав через кілька місяців, іноді жив там кілька років ...

Група пройшла по лабіринтах коридорів, які петляли. Заблукати тут було неможливо, оскільки багато ходів було перекрито та й чергувала пара ченців.

- У цій крипті покояться мощі Іллі Муромця, реально існуючого богатиря, родом з міста Муром, прославленого героя народного епосу. Припускають, що спочатку він був похований у Софійському соборі. Його мощі були перенесені в Києво-Печерську лавру в середині XVIII століття, коли Духовний собор, розглянувши його життєвий шлях, зарахував до лику святих. Він вважається покровителем усіх чоловіків. Чоловіки приходять до його гробниці помолитися і попросити, щоб Ілля наповнив силою і енергією ... Існує цілий список, який святий кому протегує. Ось, наприклад, в цій маленькій гробниці під стінкою знаходяться нетлінні мощі немовляти Іоанна. Він загинув в 983 році разом зі своїм батьком Федором. Це немовля вважається покровителем усіх маленьких дітей, а також допомагає жінкам, які страждають від безпліддя. Зліва знаходиться гробниця Луки, економа Печерського...

У цей час Макс підійшов до стінки навпроти і став розглядати настінний малюнок Божої матері. Він тихенько покликав Сенсея.

- Дивись, у Божої Матері «Третє око».

- Та це...

Сенсей не встиг договорити, оскільки в цей час підійшов екскурсовод.

- А тут спочиває Никон Сухий, який помер в 1101 році. Прославився тим, що в 1096 році був узятий в полон половецьким ханом Боняком, покалічений там. Але дивним чином перенісся до Печерського монастиря ... Також тут ви бачите ділянку настінного розпису. Це ще одна із загадкових таємниць Лаврських печер. Цей розпис абсолютно випадково був виявлений археологами під час останніх розкопок в 1978 році і викликав чимало здивувань і суперечок. Завжди вважалося, що в давнину стіни монастирських підземель були просто з пісковику

або в більш пізній час обкладені цеглою, поштукатурити та побілені. Тому ніхто не підозрював, що під шаром побілки можуть виявитися такі фрески. Дані розпису імовірно відносяться до XVIII століття. Але найбільше здивування викликало те, що цей розпис наносився поверх ще більш давнього розпису. Зокрема це ми бачимо зараз. Тут зображена Божа Матір, яка тримає на руках Бога-немовля. Розпис XVIII століття накладася на більш ранній. Це виявили під час реставрації. Фрагменти цих фресок розчищені тільки частково, хоча неважко помітити, що всі вони мають продовження під побілкою стін ... А тепер ми пройдемо в підземну церкву Введення в Храм Пресвятої Богородиці ... Це місце - одне з найбільш загадкових місць Ближніх печер. ...

Коли вони увійшли туди, Макс схилився над вухом Сенсея і захоплено прошепотів:

- Глянь, в центрі іконостасу печатка Шамбали, - кивнув він на трикутник з оком всередині, обрамлений сонячними променями. - Звідки вона тут?

- Це особливе місце, - також тихо відповів Сенсей. - Крім того, в цих печерах покаяються останки Бодхісатви Агапіта ...

- Кого? - Перепитав Макс.

- Потім розповім...

- У цьому місці зафіксовано незвичайний фон енергетики, - продовжував екскурсовод. - Тут спочивають нетлінні моці преподобного Агапіта лікаря безоплатного, одного з найзнаменитіших лікарів XI століття ... Нам невідомо, коли і де він народився. Припускають, що він з Києва. Агапіт один з перших прийшов до Антонія, який постриг його в ченці. Згідно «Києво-Печерського патерика» Антоній залишив Агапіта своїм намісником в чудотворному мистецтві лікування. Агапіт був зразком гуманності, що межував із самопожертвою. Він зціляв від важких внутрішніх хвороб, причому всіх - і бідних, і багатих. Виліковував і таких, за яких не брався вже ніхто. Він не відходив від хворого, поки його остаточно не ставив на ноги. Його називали «лічець», лікарем від Бога, бо «сам Господь дарував йому дар зцілення» ... Агапіт був талановитим і знаючим цілителем. Він добре розбирався в народній медицині, знав праці Гіппократа, Галена. Вільно володів грецькою мовою ... Приходив туди, де гостро потребували його допомоги. Своєю людинолюбством і серцевим ставленням до хворих Агапіт здобув небувалу славу в народі, причому не тільки в Києві, а й далеко за його межами. Він вилікував також чернігівського князя Володимира Мономаха, який серйозно захворів і перебував при смерті ... Помер Агапіт в жовтні 1095 року. До наших днів збереглися його муміфіковані останки ...

У 1988-1990 роках вченими були досліджені понад п'ятдесят моцей з Ближніх печер, вивчені антропометричні і морфологічні характеристики. Антропологічні вимірювання дозволили відновити зовнішній вигляд таких святих, як Агапіт, Нестор Літописець, Ілля Муромець, Варлаам, Полікарп ... Більш того, київськими дослідниками-біоенергетиками було встановлено, що моці Агапіта володіють колосальними біомоторними характеристиками, тобто є прискорювачами зростання, що підтверджено на насінні різних рослин. Крім того, виявлено, що ці моці захищають від радіації, а також надають дуже сильну бактерицидну дію на стан повітря в Ближніх печерах. Ну і, мабуть, найголовніше - вже в наш час зафіксовано кілька тисяч випадків зцілення людей мощами Агапіта. Ось така у нього була духовна зцілююча сила, навіть після смерті він продовжує лікувати людей протягом дев'яти століть ... А тепер ходімо далі по коридору. Закінчуючи нашу екскурсію ...

Частина групи пішла за екскурсоводом, частина стовпилася біля труни преподобного Агапіта. Деякі молилися, деякі просто розглядали підземну церкву Введення в Храм Пресвятої Богородиці. Макс з Сенсеєм знаходилися позаду людей, чекаючи своєї черги, щоб підійти до гробниці. Поруч з ними стояла літня бабуса з паличкою, скромно одягнена, з дорожньою сумкою в руках. Вона постійно відставала від групи, сильно накульгуючи на ногу, і намагалася прикластися до кожної гробниці, шепочучи молитви. За її обличчям було видно, що це їй давалося з великими труднощами, очевидно, доводилося долати гострий біль. Але її наполегливості та внутрішній силі духу залишалося лише позаздрити. Ще раніше, в одному з переходів по печері, Макс «співчутливо» зауважив: «Ну, баба дає, ледве ж ходить ...» На що Сенсей

відповів: «Людина в глибокій вірі ... Ти не уявляєш який біль вона відчуває при ходьбі. У неї деформуючий артроз кульшового суглоба ». «Так ?!» - здивувався Макс, обертаючись в бік жінки. Тепер вони разом стояли майже останніми в черзі до гробниці преподобного Агапіта.

— Коли основна маса людей вийшла, Макс наблизився до мощів, а Сенсей пропустив вперед стареньку. Та глянула на нього з вдячністю і пробурмотіла: «Спасибі, синку». Вона підійшла до гробниці і стала шепотіти молитву Макс в цей час намагався прочитати рядки молитви преподобного Агапіта, поміщені зліва на стіні в рамочці. Він хотів щось запитати у Сенсея. Але, обернувшись, побачив, що Сенсей стояв з закритими очима. Його обличчя було зосередженим. У цей час Максу стало якось незвично жарко. Спочатку він подумав, що це його суто суб'єктивне відчуття. Але тут помітив, як у чоловіка, який стояв поряд, потік піт з чола, причому декількома струмками. Хлопчик років семи легенько смикнув маму, яка молилася, і тихо вимовив: «Мам, тут жарко зробилося». На що та відповіла: «Це добре, сина. Це Дух Святий зійшов у обитель цю від наших молитов ». Бабця почала посилено хреститися, бурмочучи молитву. У Максима склалося таке враження, що хвиля незвичайного жару неначе прокотилася через нього до гробниці Агапіта. У момент піку цієї неприродної напруги у бабусі вирвався вигук: «Господи, прости мене!» Її милиця з гуркотом впала на землю. Всі присутні здригнулися і обернулися. Сенсей плавно відкрив очі і зробив глибокий вдих-видих. Бабуся видно сама злякалася такого гуркоту і, немов вибачаючись перед присутніми за порушення тиші, жваво підскочила і підняла свою палицю. Макс зі зростаючим подивом подивився на пожвавішалу в рухах стареньку. Та не відразу зрозуміла, що сталося. Потім з подивом оглянула себе, пройшлася взад-вперед, обмацуючи свій суглоб. На її очах заблищали сльози. Від охопившого її хвилювання вона не могла вимовити ані слова, а лише захоплено дивилася то на свій суглоб, то на гробницю, то на оточуючих людей. Ті теж мовчки дивилися на неї, не вірячи своїм очам. Бабця підбігла до Сенсея, єдиної людини, з якою вона трохи спілкувалася в печерах, і радісно заторохтіла: «Я ходжу, я ходжу, не можу повірити, я ходжу! Я ж п'ять років ... » Тут вона глянула в очі Сенсея і замовкла, піднявши в здивуванні брови. Перевела погляд на портрет Агапіта, потім на Сенсея. І, наче прокинувшись, вимовила: «Ой, вибачте, у мене все преподобний Агапіт перед очима стоїть. Щастя-то яке, піду свічок накуплю ... » Вона підбігла до святих мощей, поцілувала, перехрестилася і поспішила до виходу, весь час здивовано обертаючись на Сенсея і радісно хрестячись в молитві. Решта присутні, в тому числі і Макс, стовпилися біля гробниці. Сенсей як і раніше стояв біля колон храму.

— А ваш знайомий дійсно дуже схожий на Агапіта, тільки в старості, - сказав чоловік, який стояв біля Макса.

— Не може бути! - Намагався протиснутися Макс зі своєю свічкою до портрету. - Де?

— Ось, подивіться самі. Я, молодий чоловік, професійний художник, у мене абсолютна пам'ять на обличчя і образи.

— Макс, нарешті, вдалося розглянути портрет.

— Хм, точно! Глянь ... - Макс повернувся, щоб звернути увагу Сенсея на цю подібність.

— Але того вже не було в приміщенні. Макс поспішив вибратися з купки людей, що стовпилися, і наздогнав Сенсея вже на виході з печер.

— Піди, подивися! Уявляєш, там висить твій портрет в старості!

— Та бачив я, - якось буденно сказав Сенсей, ніби мова йшла про давно знайомий йому образ.

— Вони пішли до виходу, який вів безпосередньо всередину Хрестовоздвиженської церкви. Їх група вже розійшлася. Макс з Сенсеєм пройшлися по приміщенню наземної церкви. Вийшли на вулицю і вирушили до Дальніх печер. Макс все ще перебував під враженням побаченого.

— Ну треба ж, як старенька зцілилася! А може бути це якась підставна була? Хоча з іншого боку, яка ж вона підставна, адже велика частина людей вже пішла! Ні, ну як це в неї вийшло ?! Сенсей, як?

— Та як... Звичайно. Віра велика сила ... і хороший провідник.

— Це все зрозуміло. Але як це сталося?

— Ото причепився, - з ноткою гумору в голосі промовив Сенсей. - Чув же, дослідження проводилися, прилади зашкалювало біля цих мощей і все таке інше...

Ні, ну чому ж у інших людей не було такого явного прояву сили впливу? Адже біля мощей Агапіта найбільше стояло народу?

- Ну так ще Ісус сказав, що по вірі вашій нехай буде вам.

Макс зрозумів, що цього разу йому не вдасться витягнути з Сенсея потрібну йому більш детальну інформацію. І він, не втрачаючи часу, перейшов до іншого питання.

- А що ти там казав про Агапіта? Він був Бодхисатвою? Та певно з Шамбали?

Сенсей кивнув.

- Тоді, судячи з усього, екскурсовод трактував дещо інакше відому тобі історію, - продовжував закидати вудки Макс.

- Взагалі так. Але це не вина екскурсовода, - таємниче посміхнувшись, відповів Сенсей.

- У чому ж пробіл?

- Агапіт не був учнем Антонія. Скоріше навпаки. І справа зовсім не у віці. Антоній познайомився з Агапітом на Афоні. І саме Агапіт навчив його справжньому мистецтву лікування молитвами і травами. Але це не головне. Саме завдяки Агапіту Антоній був присвячений в зберігачі храму Лотоса, розташованого на території Києва з давніх часів ... Агапіт власне, виконавши свою місію на Сході, прийшов до Антонія в печери, де і доживав в тілі свій земний термін. І те, що тут відбуваються зічлення, так це завдяки знаходженню останків Агапіта, в яких колись перебував сам Святий Дух на Землі. Не дивно, що і інші моці, що пролежали поруч з ним, стають цілющими. Тут будь-якому, хто звертається із чистою вірою до Бога, до якої б релігії він не належав, вдасться ... - Сенсей задумався про щось своє, а потім вимовив: - Шкода тільки, що до сих пір багато людей просять не про спасіння своєї душі, а про зічлення тілес своїх. Адже у владі Святого Духа звільнити душі. А що тілеса? Всього лише зміна одягу ...

Макс трохи помовчав і знову запитав:

- А звідки в ті часи тут взятися храму Лотоса?

- Цей храм був тут задовго до того, є і зараз.

- А «задовго до того» - це коли? - Спробував уточнити Макс.

- За часів попередньої цивілізації Альт-Ланди.

- Атлантиди ?!

- Так, - кивнув Сенсей. - Тоді ще «резиденція» Рігдена Джаппо розташовувалася практично на середині Чорного моря. У ті часи моря не було. Там знаходилося лише невелике озеро з прекрасними, мальовничими берегами ... Так ось, саме в той час в тутешніх місцях і був закладений підземний храм Лотоса з фрагментом Чинтоманія як джерела сили і місця майбутнього духовного відродження людства. Звідси і така привабливість донині до даного місця для людей духовних.

- Але якщо цей храм є і зараз, то певно є і його охоронці? - З тонким натяком запитав Макс.

- Ну якщо є що охороняти, то напевне, є і охорона, - в тон відповів Сенсей. - Хоча по факту цей храм і так недоступний для звичайної людини, як і Шамбала.

- А ти сам там був? - Напівжартома, напівсерйозно поцікавився Макс, очевидно, розраховуючи, якщо це жарт, посміятися разом, а якщо це правда, напроситися його подивитися.

Сенсей посміхнувся і так само непросто йому відповів:

- Макс, я ж тобі сказав, він недоступний для звичайних людей.

У цей час вони дійшли до Дальніх печер, вхід до яких розташовувався в Аннозачатіївській церкві, побудованій в XVII-XIX століттях. Самостійно пройшлися по галереях печер, де теж стояли гробниці з мощами святих пізніших часів. Там же, в ніші за ґратами в шафі під склом, знаходилися і знамениті мироточиві голови невідомих святих. Макс як не старався, але так і не зміг у світлі свічки толком нічого розглянути. Природно, він відразу висловився з приводу фальсифікації. На що Сенсей відповів: «Макс, зовнішній вигляд потрібен лише твоєму розу-

му, щоб довести те, що доказів не потребує. Ти закрий очі і довіряйся своїй інтуїції. Вона тобі скаже набагато більше, де фальсифікація, а де справжній святе джерело. Якщо людина душею прагне до Бога, його важко обдурити, бо він внутрішньо відчуває набагато більше, ніж бачать його очі »...

Вийшовши з печер, вони ще якийсь час постояли на кручах пагорба, вдивляючись в красу навколишньої природи. Потім стали спускатися. Назустріч їм траплялося багато ченців різних рангів, оскільки поруч були розташовані їхні келії, а також Духовна семінарія. Деякі рангом вище проїжджали повз на дорогих машинах. Макс подивився на їхній добробут, послухав звичайні мови випадкових попутників, одягнених у чорну рясу, і з посмішкою сказав: «Може і мені в попи піти? Судячи по їхніх обличчях, їх тут непогано годують ». В цей час здалеку із-за повороту вийшов сухенький старець, що належав до братії, очевидно, з часів атеїзму. Він йшов, заглибившись в себе, і невпинно ворухив губами, читаючи молитву. «Цей не рахується, цей виняток», - поспішив додати Макс. На що Сенсей відповів: «Макс, чого ти від них хочеш? Вони такі ж прості люди, як і ти, з такими ж проблемами і заморочками по життю. Вони просто вчаться і виконують свою роботу так само, як і ти вчився в інституті, а потім пішов працювати за фахом. Ці хлопці - звичайні люди. А ось цей монах - зовсім інше. Він істинно йде по шляху до Бога. І різниця між ним і ними величезна, хоча вони носять однаковий одяг».

Макс з Сенсеєм пройшли Ближні печери і стали підніматися по монастирській вулиці вгору на вихід. У цей час дзвони знову зазвучали своїм перекастистим дзвоном. Вулиця була досить жвавою, хтось виходив з печер, хтось тільки збирався відвідати їх. На самому виході-вході стояли черниці, які прибули в Лавру з далеких монастирів. Вони збирали пожертви. Роздаючи гроші, Сенсей підійшов до однієї літньої черниці, яка через свій похилий вік сиділа на табуретці. Не встиг Сенсей покласти їй в коробку гроші, як вона стрепенулася, і, несподівано схопивши Сенсея за руку, впала на коліна, перекинувши коробку з зазвенівшої, розлітається дрібницею. «Благослови, благослови мою душу». Макс, що йшов поруч, від такої раптовості навіть інстинктивно кинувся вбік від неї. Решта людей зупинилися і з цікавістю почали спостерігати здалеку за тим, що відбувається. Сенсей спробував її підняти, щось шепочучи їй на вухо. Жінка не погоджувалася, потім засяяла і, підвівшись, стала хреститися і шепотіти молитву. Молода черниця, яка стояла недалеко від них, підбігла до своєї літньої сестри і стала збирати розкидані гроші. Коли Сенсей з Максом відійшли на значну відстань від жінки, Макс дещо отямився і сказав: «Тю ти, налякала мене до смерті! Божевільна вона, чи що? Сиділа, сиділа, нікого не чіпала, і тут на тобі! Чого вона від тебе хотіла?» «Та так », - з неохотою сказав Сенсей, мабуть, не бажаючи про це говорити, і перевів тему розмови в житейське русло.

* * *

Зараз Макс розумів, як важко було душі достукатися до нього, навіть коли тіло перебувало в стані найбільшого душевного підйому. Адже його розум оцінював світ через призму матеріального буття. Він постійно переконував Макса, що це і є єдино вірне відображення дійсності. Тепер же Макс розумів, наскільки кривим було дзеркало. Та що з того зараз від цього розуміння? Адже сила перетворити себе і реальний шанс вирватися з ланцюга реінкарнацій існували тоді. Тому його тваринне так старанно і пудрило мізки так туманило очі своїми ілюзорними обманами. А потрібно-то було всього лише змінити кут зору, прибрати всі сумніви і повністю довіритися своєму духовному началу, а не віддавати пріоритети тваринним інстинктам. Як ясно це бачиться зараз і як неймовірно складно це здавалося тоді! До болю прикро за свою дурість. Адже якби був тільки один шанс ... Але шансів була маса! Скільки їх давалося за все життя! Така кількість зараз важко не помітити. І немає собі виправдання. Але ж йому дійсно тоді випав щасливий квиток. У пам'яті Макса сплив найяскравіший момент з його загублених можливостей...

* * *

— Макс побачив себе в компанії хлопців, що сидять на дерев'яній лаві. Знаходились вони

всередині невеликого акуратного будиночка, де приймав пацієнтів Сенсей. Слава про майстерного костоправа простягалася далеко за межами регіону. У цей невеликий приватний будиночок, розташований на околиці промислового шахтарського міста, з'їжджалися зі своїм болем люди з різних куточків. Сенсей брав до п'ятисот чоловік в день. І нікому в прийомі не відмовляв, часто закінчуючи роботу і о другій, і о третій годині ночі. Але сьогодні Сенсей звільнився досить рано по його мірках - об одинадцятій годині вечора. Хлопці з'їжджалися ближче до кінця прийому. Всяк зі своєї причини, але в основному поговорити про життя нагальне. Їх просто тягнуло бачити Сенсея кожен день після денної побутової метушні. Такі поїздки стали для них свого роду традицією. Справа, як то кажуть, молода, вільного часу не бракує.

— З приймальні вийшли останні пацієнти. Приймальною називалася невелика кімнатка, де стояв топчан, два стільці та в кутку ікона із запаленою лампадкою. Ось і все оздоблення. Хлопці сиділи в наступній кімнаті, дещо ширше приймальні, але не менш скромно обставленій. Лавки, вішалка та піч, що казна-як збереглася з минулих часів.

— Незважаючи на те, що людей вже не було, Сенсей не поспішав йти додому, певно очікуючи когось. Хвилини через п'ятнадцять в коридорі дійсно почулася некваплива хода. Хтось чемно постукав. Двері відкрилися. Увійшли дві літні черниці, які притримували під руки незвичайного виду старого. На вигляд йому було років дев'яносто. Сухуватий. Дуже високого зросту, десь під метр дев'яносто. Правильні слов'янські риси обличчя. Його борода і злегка кучеряве довге волосся були білими, як сніг. Одягнений він був у теплу, дещо старовинного покрю рясу. На ногах сільські стьобані бурки. Ноги старця явно були хворими, оскільки кожен рух давалося йому з великими труднощами. Незважаючи на таку зовнішню дрімучість, очі його випромінювали цілющу доброту і внутрішню силу.

— Мир вам, мир цій хаті, - сказав старець, перехрестившись і вклонившись.

— Черниці виконали те ж саме. Хлопці, що сиділи на лавках, навіть оторопіли від таких дивовижних, давно забутих слів і незвичайного виду старої людини.

— Здрастуйте, - тільки й змогли вони вимовити, розгублено киваючи у відповідь головами.

— У цей час з'явився Сенсей зі своєї приймальні.

— Світ душі твоєї, Антоній, - сказав він незвичайним зміненням звучним голосом, наповненим якоюсь заспокійливою благою силою.

— При вході Сенсея монашки, схиливши голову, стали посилено хреститися. А старець, просявши ликом, спробував припасти до ніг. В його очах горів такий душевний порив, що здавалося, ніби перед ним немає абсолютно ніяких тілесних перешкод. Сенсей легенько підхопив його, сказавши:

— Негоже тобі, Антоній, схилитися перед тілом цим.

— Чи не перед тілом, а перед Духом Святим схиляюся я.

— Все життя твоє, Антоній, в любові Божій і є справжня пошана (схиляння).

— Сенсей, ніжно підтримуючи під руку старця, повів його в приймальню. Черниці смиренно присіли на вільну лавочку, не перестаючи хреститися і тихо шепотіти молитви. Хлопці, природно, були трохи шоковані цим видовищем. Але не надовго. Біля Сенсея вічно відбувалося щось незвичайне. Через хвилину вони вже захопилися розмовами про своє насущне. Макс сидів ближче всіх до приймальні, так що йому було видно і чути, що там відбувалося.

— Старець, увійшовши в приймальню, знову перехрестився, побачивши іконку Спасителя. Сенсей посадив Антонія на стілець, а сам присів на край тапчана.

— Дякую Господу, що знову сподобив з Тобою зустріч мати. Душа радіє і тріпоче від благодаті, перебуваючи біля Тебе.

— Старий змахнув сльозу, що накопилася.

— Антонію, хіба був хоч один день у житті твоєму, коли не був би я біля тебе?

— Істинно говориш. Але все ж ... погляд очей душу пестить світлом Твоїм, як сонечко ясне на чистому небосхилі.

— Ох, Антоній ... Недалеко той час, коли горнутися будеш під сонцем цим вічно.

— Радість це велика. Істинне душі придбання ... Але все ж не полишає мене біль за тих,

хто залишиться. Адже страшний час їх чекає. Як полегшити їхню долю?

— Світло моє, Антонію ... Радую мене любов і турбота твоя про тих, які перебувають в миті цій. Але чи варто душу мучити за тих, хто слухав, але не чув, тілом без почуттів робив, по цьому душею не перейнявся?

— Але ж не всі втрачені. Адже є й заблудлі. Ан шукати їх вже й нікому серед нетрів безвір'я.

— Знаю, про що просити ти прийшов мене, Антоній. Думи твої таємні відомі мені. Хоч і мало залишилося таких, як ти, стовпів кремнієвих, на яких тримається Православ'я, улюблене мною, котрі здатні висікати іскру божу, але рука не піднімається, щоб продовжити муки твої.

— Так, немінні мої тілеса, але дух стійкий і могутній ... Хоч одного, хоч за руку, але зможу ще вивести до світла божого.

— Почувся добрий сміх.

— Ох, знаю я тебе, Антоній! Дай тобі волю за руку ввести, так ти під три чорти поженеш все стадо своє в сади райські.

— Помилуй мя, Світе мій Пречистий! Мені ж дано було побачити всі муки пекла, які зазнають чада втрачені. А вони ж, ці чада, аки кошенята малі, сліпі ще від народження. Не бачать, куди йдуть.

— Бачити не бачать. Але Слово-то дано їм було. І чути чули, але не вірять же. А Богу вірити потрібно. Сказано: «Пильнуй!» Отже пильнуй! Сказано «здобувай любов», отже, здобувай.

— Все це так ... Але глухота їх від нерозуміння. Спокушають їх бачення міражів пустелі пекла. Адже не відають, що це є обман примарний, на погибель душу ведучий.

— Чи не відають вони, світло мій Антонію, але не хочуть це визнавати. Помисли їх лише про дозвільне, суть якого - прах. Що вдіяти? Якщо садівник з хробаками не бореться, то і плода гідного не зможе знайти ...

— Це все суєта мирська спокою їм не дає.

— Суєтність? Суєтність, Антонію, не в світі прихована. Не зовнішнє їх непокоїть, але внутрішнє терзає. Для того я і прийшов в тіло це, щоб життя людське прожити і на власні очі переконатися, чи не заважає що людині на шляху до Господа. Та нічого не заважає! Лише суцільна лінь та жага спокус тліну.

— Так, слабкі ще чада духом. За малим не бачать більшого. Прости мене, за словеса мої, але чому б Тобі не відкрити лик свій Істинний перед стадом, що заблукало? Люди віру колишню обривають, яка до спасіння їх душі проводить. Адже інші зараз часи.

— Ех, Антонію, світло моє праведне ... Дух тут мій не для проповіді, а для Викриття, бо порушена рівновага, Богом дана. Відкрий я лик свій Істинний, для багатьох це буде смерті подібне. Бо не витримають душі грішників світу ясного, як темрява не виносить сонця яскравого. Побачити його можуть лише праведні, душею і помислами чисті ... Не мовлення про порятунок вже людям потрібні, а дієства. Нині нікому буде виправдатися в невіданні, мовляв «Господи, шукав я і не знайшов». По всій Землі горять вогники істини. Хто хоче, той знайде.

— І то правда. Шкода, час-то вже на межі, а віри в людях замало. Але все ж душа за них радіє, за них грішних і просить. Адже багатьом не вистачає зовсім трохи, щоб віднайти впевненість в ході на шляху до Брами Господньої. Допоможи їм силою святості Твоєї...

— А чи можна тобі відмовити в проханні, сповненого страждання великого до порятунку душ людських ... Бути по-твоєму ... За заслуги твої і подібно тобі Тим хто Молиться дам для стада заблукалого світоч-молитву, яка спасає душу, сповнену силою Божою. Але запам'ятай, молитва ця, аки Перст Господній. Хто знав її, але відступився, для тих вона буде аки камінь на шії потопленого. Бо відступ їх богоборству буде подібне. Ан ті, хто буде її виконувати в трудах праведних, совісті чистої, ще за життя цього прощення досягнуть. Слова ж цієї молитви такі: «Отче мій Істинний! На Тебе Єдиного уповаю. І молю Тебе, Господи, лише про спасіння душі своєї. Хай буде воля Твоя свята...»

* * *

На цих словах видіння раптово обривалося. Макс, як не старався, ніяк не міг згадати продов-

ження цієї душеспасительної молитви, що стала настільки важливою і настільки цінною для нього зараз. Якимось інтуїтивним відчуттям він розумів, що якби зміг відтворити її повністю в своїй пам'яті, йому вже не страшні були б ніякі випробування. Він відчув у цій молитві дійсно приховану величезну Божу силу. Його душа не просто трепотіла, вона, навіть згадуючи цей фрагмент, насичувалась чарівною силою молитви, немов спраглий подорожній в пустелі джерельною водою. Цей блаженний дотик перших крапель цілющої прохолоди. І ... джерело знову втрачено. "Як же так? - Дивувався Макс. - Як я міг нехтувати таким цінним скарбом? Адже я все чув, чув кожне слово, але не сприйняв. Навіть потім жодного разу не згадав. Ну що ж мені тепер весь час блукати в цій пекельній пустелі під розпеченим сонцем? Немає смерті, але немає і життя, а лише повільне болісне згасання! Як же так вийшло? Пройшов повз найважливішого ... Я ж був зовсім поруч, поруч з Ним!

Як можна було не помітити очевидного? Як можна було бути настільки глухим і сліпим, щоб не бачити і не чути того, що відбувалося в реальності, саме в тій реальності, яку по дурості вважав ілюзією? На що я розтратив своє життя? На марне скініння в якихось дріб'язкових проблемах? Я ж відчував вічність, чому ж проміняв на нікчемні миті примхи свого смертного Его? Прикро, такий цінний час пішов безповоротно. Як же так?!"

Маленьке тільки здригалося від нестерпного внутрішнього болю. Немов тисяча хижих звірів роздирали його зсередини своїми гострими кігтями. Нестерпний біль разом з моторошним страхом охопили всю його істоту. І ... глибока туга. Це тяжке відчуття багатовікового душевного томління. З самої глибини істоти з незвичайною ширістю вирвався крик: «Господи! Ну за що мені це ?!» Саме в цю мить в пам'яті Макса проявилася жахлива картина його стрімкого морального занепаду. Ці огидні сцени жахливого поглинання матерією ... Він навіть не пручався. Він просто каменем летів в приготовану його Его прірву.

* * *

З плином часу фірми, які створював Сенсей, так само раптово розпалися, як і були створені. Макс відразу позбувся свого крутого іміджу і звання директора. Його охопила неймовірна злість. І її об'єктом він вибрав саме Сенсея, оскільки вважав, що дочірні фірми можна було врятувати. Тваринне прорвалося назовні, немов вибух вулкана, що давно скупчував свої отруйні гази. Лють палала яскравим полум'ям. Життя покритися великим шаром розпаленого попелу. Максом опанувала божевільна ідея за будь-яку ціну стати багатим. Його розум остаточно переконав самого себе, що життя дається тільки раз і що прожити її потрібно на повну катушку. Він захотів стати багатим тут і зараз, все одно яким способом, а потім будь що буде. Макс почав плекати цю мрію вдень і вночі. Спостерігаючи, як живуть забезпечені люди, він заздрих, злився і ненавидів себе за те, що не може досягти такого ж багатства. А йому так хотілося одним рухом руки натиснути на кнопку мобільного, і нехай всі проблеми вмиють зникнуть, як тоді, раніше, коли він був в команді Сенсея.

Життя виявилася великою бочкою дьогтю, де медом і не пахло. Проблеми навалювалися одна важча іншої. Макс зіткнувся лоб в лоб з лякаючою життєвою реальністю, про існування якої навіть не здогадувався. Спочатку він ще якось опирався, але потім і зовсім опустив руки. Макс вважав винним Сенсея в тому, що життя опустило його ось таким принизливим чином, зробило рабом, а не господарем. Але ж могло бути все інакше, по розуму. Можна було знайти інший вихід із ситуації. Все полетіло шкереберть: і життя, і бізнес, і філософія. Він знайшов привід ненавидіти Сенсея. Але в той же час усвідомлював, що даний привід - всього лише наслідок власної глибинної кризи, до кінця не зрозумілої, але від якої так страждала і нила душа. Аж надто болючим виявився цей процес стрімкої деградації.

У такому розбитому стані Макс і зустрів давнього свого друга, що колись працював в команді Сенсея. Друга до цього часу доля теж трохи попсувала, але вдале одруження врятувало його положення. За допомогою тестя він обзавівся власним магазинчиком на базарі, де торгував фарбою для авто. Макс переїхав до нього в інше місто. Став йому допомагати. Потім і зовсім вибився в партнери. Але жага бути крутішим і багатшим не покидала його. Це стало свого роду нав'язливою ідеєю.

За кілька років до того як Макс капітально підставив товариша, залишивши його сім'ю практично без засобів до існування, у величезних боргах, цей друг отримав поштою незвичайну посилку. У ній була книга з дивною назвою «Сенсей. Одвічний Шамбали». Прочитавши її, він поспішив поділитися з Максом своїми враженнями, які особливо вразили його практикою «Квітки лотоса». Більш того, він відверто розповів йому про свої приголомшливі відчуття, яких зазнав, почавши виконувати дану духовну практику. І зізнався, що такого внутрішнього стану духовної цілісності він ще ніколи в житті не відчував.

Захоплені відгуки друга в деякій мірі спантеличили Макса. Взявши книгу почитати, він знову поринув у гармонійний світ Сенсея. Душа затремтіла від колишніх спогадів ... Макс здогадався, що швидше за все ця книга була написана дівчиною, яка теж відвідувала тренування і ґрунтовно цікавилася духовним шляхом розвитку. До сих пір для нього залишалося загадкою, чому вона настільки серйозно ставилася до філософії Сенсея. Макс також зазначив, що книга написана неначе в художній формі, але аж надто достовірна. Він впізнав багато подій, які дійсно мали місце в житті. Згадав Сенсея. Злості, як такої, до нього вже не залишилося. Всі таємні думки Его були в даний момент пов'язані з учасниками поточного бізнесу. Позбавлений цієї щільної завіси, Макс відчув, що його душа завжди була розташована до цієї людини. Легка ностальгія за минулим опанувала ним. Він навіть спробував знову зайнятися духовною практикою. Але саме зараз у нього виходило набагато гірше, ніж раніше при найневдаліших спробах. Макс розсердився сам на себе. Втрачаючи колишню стійкість, його Его поспішило відновити свою чільну позицію. Від злості, від внутрішнього безсилля власного духовного Макс наговорив другу, що мистецтво воно і є мистецтво. «Вся ця всеосяжна любов відводить від головної думки про бізнес». Макс внутрішньо зрадив, коли побачив як впав духом його друг при цих словах. Нарешті збулося одне з його таємних бажань: саме його слова, а не слова Сенсея, нехай навіть зі сторінки книги, подіяли над другом. Нарешті він, Макс, знайшов довгоочікувану владу, нехай малу, нехай над власним другом, але все ж власну владу!..

* * *

Від таких страшних спогадів новеньке, молоденьке тільки Макса трясло, як у лихоманці. Тільки тепер він розумів, наскільки глобально його захопило власне Его. Адже по суті навіть тоді, коли Макс летів у прірву своєї матерії, навіть в той момент його фатального падіння, Сенсей протягнув йому руку допомоги. Але він через своє роздуте самолюбство просто проігнорував цей дружній жест, по дурості вважаючи, що летить в власний рай. Він навіть не припускав, що цей рай насправді виявиться непроглядним пеклом.

Через кілька років збулася його довгоочікувана мрія. Макс придумав і розіграв комбінацію, при якій збагатився як в казці. На кону були великі гроші. Заради цієї угоди він умовив друга взяти в банку кредит на солідну суму. Той застав все своє нерухоме майно. Хіба міг він тоді припустити, що Макс, давній друг і партнер, відразу розорить його до нитки, без докорів сумління відібравши у його сім'ї все, що було нажито за стільки років? ..

Саме за рахунок такої «незначної жертви заради великої мрії» Макс і розбагатів. Всі змінилися в його житті. Він почав жити в комфортних умовах, став директором власного підприємства, на нього стало працювати багато людей. Гроші полилися рікою ... І раптом замість розкоші - порожнеча і морок, замість насолоди своєю владою - повне безсилля і нездатність що-небудь змінити.

* * *

Божевільний відчай відбився на дитячому личку. Дівчинка стала боязко озиратися по бокам. Погляд зупинився на її матері, яка вже щосили обіймалася і цілувалася з чужими чоловіками. Макс представив своє тяжке майбутнє і заволав зі сльозами на очах:

- Ні-і-і! Сенсей, поверни мене в минуле! Я ж знаю, це в Твоїй владі. Клянуся, я все зрозумів!

- Минуле? - Спокійно сказав Сенсей. - А навіщо тобі минуле? Ти заглянь всередину себе.

Що тебе тягне зараз в минуле? Завойоване становище в суспільстві, матеріальні блага?

- Ні ... Так ... Ні ... Сенсей, я не знаю. Але я обов'язково виправлюся! Я ж все усвідомив! Тільки заberi мене звідси ...

- Перебування в тілі цьому - наслідок твого минулого. Це був твій вибір!

- Я ж не знав, я ж не думав, що ти дійсно тоді гово ... - Макс осікся на півслові.

- Говорив правду? - Закінчив Сенсей його думку. І трохи помовчавши, з сумом сказав: - У тебе був в житті більш ніж реальний шанс. Перед тобою лежали всілякі духовні інструменти. Але чи скористався ти хоч одним з них, щоб побудувати для себе рятівний ковчег? Доки ти розглядав ці інструменти, шукав в них недоліки і переваги, відведений тобі час закінчився. Пожинає тепер плоди своїх сумнівів.

- Прости мене ... Що ж тепер зі мною буде ?! Сенсей, ну ти ж мені друг ... Як же так? Ну, що ж я ... Чому ти мені не віриш?

- Чому ж ти мені тоді не вірив? - Питанням на питання відповів Сенсей.

- Але я все зрозумів! Зміни хоча б мою долю! Що ж мені тепер все життя в цьому лайні плавати ?!

Сенсей гірко посміхнувся і втомлено промовив:

- Нічого ти не зрозумів ... Ти й досі прагнеш бананів ... Ну що ж, по вірі твоїй нехай буде тобі ...

Дівчинка часто-часто закліпала. Погляд її знову став по-дитячому наївним. Вона витерла на обличчі вологу, що невідомо звідки взялася. Подивилася на віцілілі пісочні будиночки. Піднялася і, скрививши у невдоволенні губки, зі злістю їх розтоптала. Схопивши свою улюблену коротеньку лопатку, вона побігла до матері. Час неначе сповільнився, прокручуючи на своїй невидимій плівці кожен її крок, що віддаляється.

Сенсей перевів погляд на один з каменів, що лежав поруч, якими дівчинка прикрашала свої споруди. Підняв його і підкинув вгору. Камінь ринув вгору, грайливо поблискуючи на сонці своєю гладко відполірованою поверхнею. Поступово прикладена сила стала зменшуватися. Витративши її, камінь досяг своєї кульмінаційної точки. Завис буквально на частку секунди і з наростаючою швидкістю став стрімко падати вниз. З небесної висоти він важко впав на розпечений пісок, зайнявши своє звичне положення. Сенсей з жалем подивився на камінь. Потім набрав у руки жмені піску. Зосередив на них погляд. І через кілька секунд розкрив долоні. На них розправляли свої крильця два прекрасних птахи. Він злегка їх підкинув. І вони полетіли, плавно віддаляючись в небесну далечінь. Сенсей посміхнувся, проводжаючи їх поглядом. Потім, опустивши погляд, озирнувся навколо. Час продовжував крутити свою сповільнену застарілу плівку, неквапливо пересуваючи людей. Сенсей тяжко зітхнув і, глянувши услід дівчинці, тихо вимовив:

- Ех, люди, люди ... Доки ж ви будете піклуватися про миті, зневажаючи вічність?